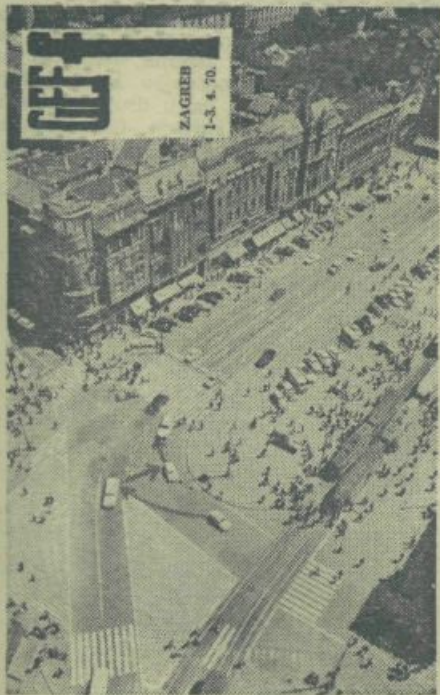

LJUBLJANA
14. 4. 1970
ŠTEVILKA 10
LETNIK XIX

TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10
TRIBUNA 10

možnosti za revolucionarno akcijo na univerzi proletarci, združite se!

proletariat univerze

Kaj želimo reformirati?

Zadali smo si nalogo univerzo reformirati. Reformirati univerzo na tak način, da študente aktivneje vključimo v pedagoško-znanstveno delo, da opuščamo enciklopedičnost ter katedrsko podajanje snovi, da odpremo katedre interdisciplinarnemu sodelovanju, da postane kvaliteta pedagoškega in znanstvenega dela edini kriterij za napredovanje pedagoških delavcev, ter ne nazadnje, da razvijemo na fakultetah in univerzah samoupravo tako, da to ne bo samo samo samouprava profesorjev, temveč vseh, ki delajo na univerzi, od študentov in asistentov do profesorjev.

Zakaj želimo univerzo reformirati?

Za uspešen razvoj znanosti, gospodarstva in socialističnih družbenih odnosov je v našem prostoru neogibno potrebna prava, učinkovita univerza.

Kako uspeva reforma univerze?

Razen številnih visoko zvanečih deklaracij in nekaterih drobnih izboljšav ni opaziti vidnejših uspehov. Pomanjkanje sredstev (kot izgovor za neuspeh reforme) nas ne more opravičevati. Reformirana, navzven odprta univerza bi bila sposobna angažirati tudi več družbenih sredstev za potrebe visokošolskega študija in za potrebe znanosti.

Zakaj reforma univerze ni uspešna?

Reformi univerze nihče javno ne nasprotuje. Torej je dejavnost proti prizadevanjem reforme nejavna. Nejavna aktivnost proti javnemu delovanju večine je sabotaza.

Kdo sabotira reformska prizadevanja?

Saboter reformskih prizadevanj na univerzi je prav gotovo lahko le tisti, ki bi z reformo kaj izgubili. Kaj ogroža reformo? Reforma ogroža sinekure in preljudi mir. Saboterji reforme so predvsem lastniki sinekur, to so tisti, katerih položaj na univerzi ne temelji na njihovih sedanjih delovnih uspehih.

Kje delujejo saboterji?

Saboterji delujejo povsod tam, kjer se da vplivati in delovati. To jim je omogočeno, ker je razvitost resničnega samoupravljanja in javnost dela samoupravnih organov na univerzi razmeroma slaba. Večina delovnih ljudi (študenti) ima skorajda le simbolične samoupravne pravice. Dejanske samoupravne možnosti asistentov na nekaterih fakultetah niso bistveno večje. Tudi osnovne organizacije ZK so eno od področij delovanja saboterjev. Primeri takih sabotaz: z neudeležbo na konferenci osnovne organizacije se da preprečiti sklepčnost in s tem sprejemanje sklepov, z medklci na sestankih se da zmotiti in razvodeniti diskusijo.

Kdo je neposredno zainteresiran za reformo?

Poleg družbe v celoti so na univerzi za reformo zainteresirani študenti kot celota, ne pa posamezni študenti. Student se začne živahneje zanimati za problematiko fakultete šele v tretjem in četrtem letniku. To pa je tako pozno, da ne more več pričakovati, da bi bil tudi sam deležen eventualnih pozitivnih rezultatov reforme univerze. V primerjavi s tem pa zaradi aktivnosti v reformskih prizadevanjih posamezen študent lahko veliko izgubi. Poleg časa, ki bi ga za to dejavnost izgubil, mu lahko škodujejo zamere posameznim profesorjem (kar je na svoji koži že občutilo več študentov in celo nek docent). Poleg študentov so za reformo zainteresirani tudi vsi sposobnejši znanstveni in pedagoški delavci, saj bi dobili ustrezno okolje za delo in za uspešno širjenje rezultatov svojega dela šele z reformirano univerzo.

Kdo je proletarec?

Od sposobnih znanstvenih in pedagoških delavcev, ki bi z reformo veliko pridobili, lahko štejemo med univerzitetni proletariat le tiste, ki tudi pri neuspehi akciji (kar je zelo možno, z ozirom na moč kontrarevolucionarnih sil) za reformo ne bi mogli izgubiti ničesar »razen okova«. Ti proletarci pa lahko okove, ki jih vežejo pri znanstveno-pedagoškem delu, izgube na dva načina. Prvi, individualističen način je odhod znanstvenikov v inozemstvo, v mlade, dinamične izvenuniverzitetne institute in v gospodarstvo, kjer so predvsem ugodnejši pogoji za uveljavljanje svoje sposobnosti. (Ena od latentnih oblik tega odhoda z univerze je neprijavljanje sposobnih diplomantov na razpise asistentovskih mest). Drug, revolucionaren način izgubljanja okov pa je skupna akcija univerzitetnega proletariata za reformo in za razkrinkavanje saboterjev. Proletarci, združite se!

OSNUTEK PROJEKTA ŠTUDENTSKIH DELOVNIH AKCIJ NA NERAZVITIH PODROČJIH SRS

1. OPREDELITEV KORISTI IN INTERESOV

- oblika družbene pomoči
- družbenopolitična korist: nenehno seznanjanje družbe s problematiko nerazvitih
- neposredna korist: fizična, strokovno-izobraževalna, kulturna
- prispevek k regionalnemu perspektivnemu razvoju nerazvitih področij
- interes študentov:
 - opravljanje fizične pomoči
 - oblika povezovanja študentov
 - opravljanje študijskih obveznosti
 - neposredna politična prisotnost študentov
- interes univerze:
 - vključevanje študijskih obveznosti: terensko delo, študijska praksa
 - oblika vloge univerze v razvoju družbe

2. ORGANIZACIJSKI PROGRAM ZA IZVEDBO PROJEKTA

Družbeni subjekti, preko katerih se bo projekt uresničeval:

- a) občina
- b) univerza
- c) SS
- d) ZMS
- e) SZDL, ZKS

a) Vloga občine:

- prikaz perspektivnega plana razvoja občine
- proučitev možnosti vključitve projekta v razvojni plan
- prikaz konkretnih potreb
- konkretna realizacija akcije na terenu
- zagotovitev bivanja in ostalih pogojev delovnim skupinam

b) vloga univerze

- politična ocena vloge univerze v reševanju problematike nerazvitih
- ocena projekta
- ocena študijskih koristi
- organizacija vključevanja študijskih obveznosti v program

akcije:

- organizacija študijskih praks, terenskega dela
- vloga mentorja
- zagotovitev sredstev za opravljanje študijskih obveznosti in znanstveno raziskovalnega dela v okviru akcije

c) Skupnost študentov:

- pobudnik in nosilec akcije
- organizator akcije: aktiviranje omenjenih subjektov in študentov za realizacijo projekta

d) Vloga ZMS:

- sodelovanje v organizaciji
- aktiviranje občinskih aktivov ZM
- priprava skupnih delovnih akcij

e) Vloga SZDL, ZKS:

- družbeno-politična podpora.

SOCIALNOEKONOMSKA PROBLEMATIKA PRIVATNIH STANOVALCEV

Ker približno dve tretjini študentov, ki niso Ljubljanci, stanuje v privatnih sobah, se je socialnoekonomska komisija odločila, da bo začela posebej proučevati materialno problematiko privatnih stanovalcev. Zanima nas regionalna in socialna struktura teh študentov in pod kakšnimi pogoji ti študentje živijo in študirajo v Ljubljani. Mislimo, da je potrebno to problematiko proučevati in jo primerjati s problematiko študentov, ki stanujejo v študentskih domovih. Če predvidevamo, da je ekonomska cena v študentskih domovih (brez profita) enaka ekonomski ceni (brez profita) v privatni sobi, potem nam razlika med okrnjeno ekonomsko ceno, ki ne vsebuje profita, in dejansko ceno sobe, ki jo privatni stanovalci plačujejo, pokaže, kakšno rento plačujejo študentje zaradi

pomanjkanja študentskih stanovanj. Relativno višino te rente lahko imenujemo tudi izkoriščevalski odnos. Če ta odnos obstaja, potem je ekonomsko orodje tega — monopol oddajalcev sob oziroma monopol ponudbe. Tu pa nismo še ničesar spregovorili o bonitetah, ki jih imajo študentje v privatnih sobah in kakšno ceno plačujejo za te bonitete v primerjavi s študenti v študentskih domovih. Kolegi — študentje — privatni stanovalci! Ne otežkočajte nam dela s svojim molkom! Povejte kaj vas tare! Vaši problemi zanimajo nas. V enotnosti je moč. Delujemo na Trgu revolucije 1/II.

Za socialnoekonomsko komisijo IO SS

Jure Kleindienst

Na zadnji skupščini stanovalcev študentskih domov 18. 12. 1969 je zaradi velikega ogorčenja ob povečanju hrane in stanovanja poslanec Tone Remc predlagal, naj se javijo vsi, ki so neposredno prizadeti zaradi omenjenega povišanja in so štipendisti Republiške izobraževalne skupnosti. RISK je namreč pred povišanjem (za 60 N din) obljubila, da bo svojim štipendistom to povišanje, če bodo zahtevali, še posebej pokrila.

Glede predloga je bilo sicer precej zmot, končni rezultat pa je bil naslednji: Štipendistov izobraževalne skupnosti, ki so zahtevali povišanje, se je javilo sedem (7). Prijavilo se je še več drugih, ki niso imeli štipendije ali kredita. Ti so v bistvu zamudniki, t. j. so brez sredstev po svoji krivdi. Izobraževalna skupnost je prošnjam za povišanje ugodila.

Ob teh številkah se ponuja tako razmišljanje: 1. Povišanje za 60 N din v preteklem študijskem letu stanovalcev študentskih domov ni prizadelo.

2. Študentje, ki so brez štipendije ali posojila, so po svoji krivdi. Samo pri Skladu za štipendije in posojila pri RISK-u je ostalo mnogo neizkoriščenih štipendij in posojil; za druge štipendije nimamo pregleda.

3. Za neobglenost in malomarnost študentov so odgovorni študentje sami.

Čas je, da si priznamo kakšni smo!

Čakajmo, mogoče nam bo »družba« prinesla vsakemu posebej, kar si bo želel, na pladnju.

N. K.

SEMIRAR EVROPA — AFRIKA 70

Letošnji drugi mednarodni študentski seminar Evropa-Afrika je bil od 23. do 28. marca v Bemelnu, idilični vasici blizu glavnega mesta nizozemskega Limburga. Srečanja se je udeležilo 52 študentov iz desetih držav, od tega le iz petih zahodnoevropskih, Jugoslavije, ČSSR, Egipta, Gane in Białe (1).

Naslov seminarja je bil »Družbene spremembe, ideologija in praksa.« Po splošnem uvodu smo se ustavili pri dveh konkretnih primerih Gane in Zambije. Ganski sociologi so nam skušali razložiti vzroke Nkrumahovega padca. Bivši predsednik je bil za Gano prevelik, predvsem pa predrag ideolog. Afrika bo brez dvoma sledila njegovim zamislim o afriški enotnosti, afri-socializmu, in politiki neuvrčenosti, gansko gospodarstvo pa ni bilo sposobno prenesti vseh bremen razgibanega Nkrumahovega zunanje-političnega delovanja. Novi predsednik univerzitetni profesor Busio se predvsem posveča gospodarskim problemom in odpravljanju kulta osebnosti.

Zaradi rudnega bogastva je Zambija izredno bogata afriška država. Vlada pa se mora ukvarjati zlasti s problemom nerazvitosti ogromnih slabo naseljenih kmetijskih področij; težav ne povzroča pomanjkanje denarja, ampak trdovratno upiranje domačinov in lokalnih uprav, ki nočejo spremeniti klasičnih oblik življenja.

Debate po uvodnih predavanjih so bile običajno zelo živahne, znaten del udeležencev seminarja je že prestal nekaj mesecev študijskega bivanja v posameznih afriških državah. Udeleženci iz Jugoslavije — smo posegali v debato v glavnem s teoretičnimi prispevki, mnenja pa so se kaj rada križala tudi ob politiki neuvrčenosti in v zvezi z jugoslovanskim modelom samoupravljanja. Zlasti na Nizozemskem in ponekod v Skandinaviji v teoriji in praksi v zadnjem času vse več proučujejo naš model družbe.

Po predavanju o portugalskih kolonijah v Afriki in po prikazovanju jugoslovanskega filma o mozambiškem odporniškem gibanju (eden od dveh obstoječih filmov) so se duhovi razvneli. Portugalska v Afriki uporablja orožje, ki ga dobi kot članica NATO pakta za namene, ki jih odobri poveljstvo NATO. Vse klavzule, da se orožje ne sme uporabljati v kolonijah, Portugalske ne motijo, države dobaviteljice orožja pa si tudi le manejo roke zaradi uspele kupčije in jih nadaljnja usoda orožja ne zanima. Seminaristi smo hitro sklenili: jutri demonstracije pred poveljstvom NATO pakta v Bruxellesu. Noč je minila ob tehničnem pripravljanju, sestavljanju resolucije, pripravljanju dokumentacije in končno tudi risanju plakatov. Zjutraj smo se z avtobusom pojavili pred poveljstvom NATO, in ker so naši vrli nizozemski organizatorji že prej zaprosili za pogovor o odnosu NATO do portugalske kolonialne politike, so nas še dokaj hitro spustili na eksteritorialni prostor poveljstva NATO. V bleščeč dvorani za tiskovne konference so nas skušali štirje visoki uradniki (pravzaprav trije uradniki in ena uradnica) vleči za nos in nas prepričati, da to sploh ni stvar NATO, ampak le posameznih suverenih držav članic. Po predvidevanjih nismo našli stične točke, zato smo jim pustili 15 izvodov resolucije — za vsako članico po eno — nato pa razvili transparente. Mirno smo demonstrirali in kake četrte ure razdeljevali našo resolucijo med obiskovalce. Vse pa seveda le na ozemlju, ki pripada NATO im v njem belgijska policija ne sme intervenirati. Da bi nas že vnaprej minila želja po kakršnemkoli udejstvovanju v sami Belgiji, so nam nastavili pred vhod in za prvi vogal kar pet minibusov z intervencijskimi skupinami belgijskih policajev.

Program smo nadaljevali z obiskom v novi palači EGS, kjer smo poslušali dve predavanji o 347 načrtih EGS za pomoč afriškim državam ter pustili nekaj izvodov naše resolucije, ki EGS poziva, naj ukine vse gospodarske olajšave za Portugalsko, dokler se ta ne umakne iz Afrike.

Zadnja dva dni — »mednarodna simulacija«. Eksperiment je v zahodnih državah zelo priljubljen in razširjen. Udeleženci smo bili razdeljeni na pet držav, ki so predstavljale glavne različne tipe sodobnih držav. Vsak izmed nas je prevzel svoj vladni resor. V eni uri je preteklo eno leto, v tem času pa so vlade morale izdelati dokaj podroben ekonomski plan, skleniti med seboj pismene trgovske pogodbe, reševati številne nenadne probleme in konfliktna situacije, ki jim jih je sporočil štab. Vsako leto je bilo dvajset minut časa za mednarodne konference. Vsaka država je morala vsako uro izdati svoj časopis. Imeli smo točno izdelana pravila za revolucije, vojne, državne udare. Vlade pa so bile bolj zaposlene z ekonomskimi problemi, večina se je takoj razorožila in preusmerila vojno industrijo v civilno. Nobena izmed držav se ni odločila za proizvodnjo nuklearnega orožja. V zadnjih letih so ne razvite države prisilile tudi najmočnejšo kapitalistično državo k razorožitvi z dogovorom, da ji drugače nobena izmed njih ne bo več prodajala surovin. Glavni uspeh »politike« je bil, da se je znatno zmanjšala razlika v razvitosti posameznih držav.

Se da z »mednarodno simulacijo« karkoli dokazati ali je ves eksperiment res le simulacija — igra?

Janez Stergar

tr ibuna testir a za vas, tr ibuna testir a za vas, tr ibuna testir a za vas, tr ibuna

vpis, študij, samoupravljanje na pravnici fakulteti

Pretekli teden smo štirioglatno uredniško mizo v redakciji Tribune spremenili v okroglo mizo in okrog nje zbrali sedem študentk in študentov pravne fakultete, ki sami zase pravi, da niso preveč angažirani z delom na fakulteti in okrog nje, a jim vendarle ni vseeno, kaj se dogaja na njihovi fakulteti. V pogovoru so sodelovali Ziba Bajraktarevič, Miloška Rož, Maja Vrbica, Viktor Pečnik, France Testen, Emil Zakonjšek in še eden od brucov, ki je pozabil povedati svoje ime in priimek (spoznali ga boste po fotografiji). Iz dveh ur zanimivega, včasih celo napetega pogovora vam kajpak ne moremo posredovati vsega, kar je vredno, da s posredništvom Tribune zagleda luč sveta. Upamo pa, da bo vsaj del diskusije tako zadovoljil ali vznemiril nekaj študentov prava (in tudi drugih), da bodo pričujoči zapis z diskusije za štirioglatno okroglo mizo dopolnili s svojimi idejami, mnenji, dokazi, hipotezami...

I.

VPRAŠANJE: Na pravno fakulteto se poleg ekonomske vpisuje največ abiturientov srednjih šol. Kje so poglaviti vzroki za njihovo odločitev, s kakšnimi cilji prihajajo na pravno fakulteto?

ODGOVORI:

1. Razlogi so lahko povsem slučajni. Prideš v Ljubljano, iščeš eno od fakultet, na katero bi se rad vpisal, pa je ne najdeš. Kolega se je vpisal na pravo, in ker si sit iskanja, se še sam vpišeš na jus.

2. Če v gimnaziji se človek globalno opredeli, kaj bo študiral: izbere tehnične ali humanistične vede; ta izbor je ob koncu srednje šole gotovo izvršen, lahko pa je še natančnejši. Protiutež tehnike sta predvsem pravo in ekonomija.

3. Ena od pomembnih determinant je tudi okolje, v katerem srednješolec živi. Če je v družini ali ožjem okolju že kakšen pravnik, to lahko vpliva na njegovo odločitev, da si tudi sam izbere tak poklic.

4. Posebnega interesa za pravo ni, vpis je zgolj slučajen.

5. Večina se jih vpiše zaradi interesa, vedno manj pa je tistih, ki bi se vpisovali le za to, da bi dosegli visokošolsko izobrazbo (za to so pogojni pretežki). Skupinski izpiti pogojujejo večjo kvaliteto, dokaz za interesno usmerjenost pa je tudi dejstvo, da vedno večji odstotek vpisanih pride v četrti letnik.

6. Pravo daje diplomantom največ možnosti za zaposlovanje, vendar lahko to spoznajo študentje šele med študijem, ne pred vpisom.

7. Študij na pravni in ekonomski fakulteti je v modi, visoko kotira v družbi. Vendar pa se moda z leti spreminja.

8. Veliko število vpisanih kaže na veliko povpraševanje po pravniki. Ko se vpišeš na pravno fakulteto, si lahko prepričan, da ne boš ostal brez zaposlitve.

9. Marsikoga pritegne za seboj že visoko število vpisanih, kar je zlasti pomembno, če se znajdeš v precepu, če se še nisi povsem odločil za vrsto študija.

10. Na splošno je v gimnazijah poudarek na družbenih vedah, kar povzroča, da je vpis na tehniške fakultete v primerjavi z družboslovnimi manjši. Obenem je pri nekaterih še vedno zakoreninjeno mnenje, da je študij na pravni fakulteti »luftarska«.

11. Lani je profesor Goričar med študenti prava naredil anketo, v kateri jih je spraševal tudi po vzrokih, zakaj so se odločili prav za študij na tej fakulteti. Največ anketirancev je odgovorilo, da so se vpisali zato, ker jim študij na pravni fakulteti daje širše možnosti za zaposlitev.

12. Eden od vzrokov je prav gotovo tudi dejstvo, da za študij prava dobiš stipendijo. Stipendijo je sicer lahko dobiti tudi za ekonomijo, vendar je tam v programu matematika, kar nekatere odvrača od študija na ekonomski fakulteti.

13. Pravo ima v družbi tradicijo, diplomirani pravnik ima že vnaprej zagotovljen razmeroma visok družbeni status.

14. Eden od motivov za študij prava je tudi želja mladega človeka, da bi pomagal ljudem. Lahko sicer temu rečemo mesijanski kompleks, ki ravno tako velja na primer za študij medicine.

15. Pouk na srednjih šolah je zanič. Zlasti na tehniških fakultetah zahtevajo že v prvem letniku tako mero predznanja, ki si jo ne more vsak pridobiti v srednji šoli; predvsem velja to za matematiko, fiziko in kemijo. Na pravni fakulteti in družboslovnih fakultetah sploh je ta prepad med srednjo šolo in študijem na univerzi lažje premostiti.

POSKUS SINTEZE: Po pogovoru sodeč bi lahko zatrjili, da interes študenta še zdaleč ni odločujoči faktor pri vpisu na to ali ono fakulteto. Na prvo mesto lahko z veliko mero zanesljivosti postavimo prepričanje študentov (ki je realen odraz družbenih zahtev oz. povpraševanja), da bodo z diplomno pravno fakulteto lahko našli zaposlitev. K temu lahko prištejemo še druge vzroke, ki so pogojeni z materialnim položajem družine, iz katere študent izhaja, in s socialnim položajem študenta sploh: velika možnost za stipendije in kasneje zanesljivo razmeroma dobro plačano delovno mesto. Ob zagotavljenem dokaj dobrem materialnem položaju so negativni vplivi, ki študenta lahko odvrnejo od študija prava (da je pravo suhoparno, da človek ne dela z razumom, ampak je važna

le pridnost, da postane pravnik režimski hlapec in podobni stereotipi) malo ali sploh nepomembni.

II.

VPRAŠANJE: Kakšen je odnos študentov do pedagoško-znanstvenega dela in svobodnih dejavnosti, kakšni so odnosi med profesorji in študenti?

ODGOVORI:

1. Študentje lahko aktivno sodelujejo, lahko so celo sokreatorji. V lanskem študijskem letu smo dosegli uvedbo dveh novih predmetov: retorike in tujega jezika.

2. Zahtevali smo tudi več vaj in uspeli s to zahtevo.

3. Sami študentje smo krivi, da vaje ne uspevajo tako, kot smo želeli. Drugi vzrok pa je v tem, da dela pri vajah profesorji ne upoštevajo pri izpitih.

4. Študentje se učijo le za izpite. Več prakse bi študentom olajšalo pomnjenje.

5. Večina študentov pri vajah niti pasivno ne sodeluje, ker jih študijski režim v to ne prisiljuje. Študentje študirajo po liniji najmanjšega odpora.

6. Študentje očitajo profesorjem neaktivnost, pa smo sami neaktivni. Profesorji so večinoma pripravljeni sodelovati s študenti in sprejemati naše sugestije.

7. Vaje so neuspešne tudi zato, ker ni mogoče kolikor toliko individualno delo. Asistentov je odločno premalo.

OCITNO je teza, da študentje študirajo zgolj za izpite, da jim gre le za to, da čim prej pridejo do diplome, še vedno (čeprav ne končno) veljavna. Študij pomeni tedaj za študenta nujno zlo, ki ga mora prestopiti, če hoče vstopiti v družbo z določenim višjim pripisanim statusom.

III.

PONOVLJENO VPRAŠANJE: Kakšen je odnos študentov do svobodnih dejavnosti? Ali so študentje pripravljeni sodelovati v aktivnostih, ki niso neposredno vezane na študijski režim?

ODGOVORI:

1. Študentje se zanimajo le za izpite.

2. Študentje sploh ne vedo (vsaj večina), da jim je odprta institucionalizirana pot vplivanja.

3. Imamo interes le za tiste stvari, ki nas nepo-

sredno prizadevajo. Študentje uporabijo možne poti vplivanja le v primeru, če je ogrožen njihov dotedanji položaj; če gre za krčenje ugodnosti ali kadar je očitno, da se bodo znašli v težjem položaju.

4. Samoupravljanje je le parola; večina študentov zanj ni zainteresirana.

PODVPRAŠANJE: Kaj delajo študentje v fakultetnih samoupravnih organih? Ali so študentski predstavniki v enakopravnem položaju s pedagoško-znanstvenimi delavci? Ali so povezani s celotno študentsko populacijo?

ODGOVORI:

1. Študentski predstavniki so le formalni predstavniki, študentje od njih sploh nič nimajo.

2. Študentje niso sposobni sodelovati pri obravnavi pomembnejših vprašanj (npr. vplivati na vsebino programov posameznih predmetov), lahko pa sokreirajo način predavanj.

3. Študentje sploh ne vedo, kaj se dogaja na pedagoško-znanstvenem svetu, študijski komisiji, na svetih letnika, ker jim tega nihče ne pove. Isto velja tudi za same študentske organe.

4. Študentski predstavniki so odtujeni od študentske populacije.

5. Študentski predstavniki se imajo za voditelje, ne za predstavnike; nimajo stika z letniki.

6. Da ni stika med študenti in njihovimi predstavniki, so krivi tudi študentje sami.

7. Predstavniki so odgovorni za obveščanje svojega volilnega telesa o svojem delu.

8. Možnosti za sodelovanje študentov so preveč abstraktne in zato ostajajo neizkoriščene.

9. Obojestranske komunikacije (med študenti in njihovimi predstavniki) so neučinkovite. Študentska organizacija je študentski populaciji odtujena, ker študentje nimajo interesa sodelovati v njej. Delo v organizaciji nima praktičnih posledic, je izguba časa in denarja.

10. Študentska organizacija je povsem nepomemben dejavnik v življenju študentov in v družbi. Večina študentov te organizacije sploh ne bi pogrešala, če bi jo razpustili.

11. Ne strinjam se!

SINTEZE k temu podvprašanju ni, ker so pravniki začeli odhajati domov in so mnoge misli ostale nedorečene, celo povsem nasprotujoče si.

Študente (predvsem pravnike) vabimo, da zapisane misli dorečejo!

Pogovor pripravila: S. Splihal in S. Hočevar
Zapisal: Slavko Splihal

kaj je ideologija in strategija „nove levice“ pri nas

(Pogovor z republiškim poslancem Tonetom Remcem (27) o novih tokovih študentskega gibanja pri nas in v svetu)

Vsekakor stojimo na pragu novih sprememb v družbenih odnosih, ko se fronte levih sil uveljavljajo znotraj institucij političnega sistema. Se pravi, demokratična fronta je omogočena šele tedaj, ko zastopa interese razvitega dela sodobne družbe, ko je delavski razred svoboden v svojih akcijah kot vodilna družbena sila.

Seveda pa je nujno, da se mlada inteligenca poveže z delavstvom, ne zgolj zaradi namišljene avantgardnosti, temveč zaradi družbene prakse. Ta praksa pa je demokratičnejša kolikor intenzivnejše so študentje sposobni družbo dejavno oblikovati okolje. Torej gre na eni strani za preseganje zaprtega institucionalizma, po drugi strani pa za organizirano politično akcijo vseh naprednih sil, da bi razrešili temeljne družbene konflikte.

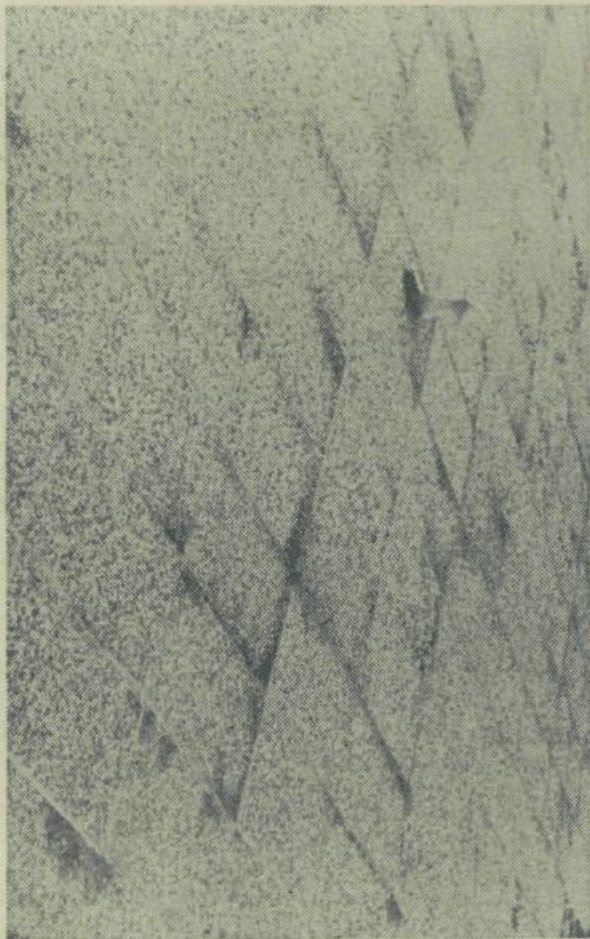
VAG: Vemo, da je manipulacija in enodimenzionalnost družbenih sorazmerij do življenja dostikrat privedlo do političnega mrtvila. Kaj je torej tista vzmet, tisto gibalo, ki ga sprejemajo študenti kot osnovno izhodišče?

TR: Da, leva študentska gibanja v svetu, ki so znana pod imenom NOVA LEVICA, se usmerjajo v razkrivanje manipulacijskih sistemov modernih poznekapitalističnih potrošniških družb. Nastopajo proti represivnim modelom socialne organizacije, proti ideološkim in kulturnim monopolom, za demokratizacijo izobraževalnih sistemov, proti posebnim mehanizmom idejne in psihološke indoktrinacije... Kritika represivnih in manipulacijskih sistemov globalnih družb. To izvajajo v tej fazi predvsem preko kritike stanja na univerzah, zavzemajo se za revolucioniranje visokošolskih sistemov, za avtonomijo znanosti pri njenem vključevanju v družbeno strukturo. Opozarjajo na nevarnost, da postane znanost le servis birokratsko-tehnokratskih monopolov in kultura privilegij elitnih struktur. Vse te kritike bi bile lahko tudi osnovne smeri akcij v naši družbi, seveda pa je potrebno pri tem upoštevati pogojenost delovanja v nastajajočih samoupravnih odnosih.

VAG: Seveda... samoupravljanje... Kako pa je s politično akcijo NOVE LEVICE v drugih deželah, kaj je pravzaprav politični subjekt študentskega gibanja drugod?

TR: Mislim, da je proces večjega idejnega angažiranja in politizacije študentov zajel skoroda ves svet. Mogoče je govoriti o nekaterih skupnih socialnih korenih študentskih gibanj v različnih deželah, čeprav so konkretne ideološke

(Nadaljevanje na 4. strani)

in politične manifestacije in oblike študentske akcije med seboj različne. V Evropi nedvomno izstopajo organizacije SDS in Zah. Nemčiji, znane po svoji socialno politični doktrini.

To se kaže po razviti teoretični kulturi članov in po idejni ofenzivnosti njihove politične akcije. Za razliko od teh prednostnih značilnosti je francosko študentsko gibanje idejno mnogo bolj neenotno, čeprav v praktični politični akciji bližje socialnim gibanjem, ki nastajajo med razvitim delom delavstva, tehnično inteligenco, kmečkimi množicami in posameznimi najbolj ustvarjalnimi intelektualnimi skupinami.

VAG: Gotovo, akcija in reakcija v francoski družbi je pokazala razplatenost socialnih diferenciacij. Ampak, nekaj je na tem. Mar je torej fronta razplastenega gibanja v družbi sploh učinkovita?

TR: O, samo nekaj dni, ko so uspeli študentje v praktični politični akciji povezati svojo dejavnost z delavsko-kmečkimi množicami, — pa čeprav se je to dogajalo na robu formalnih političnih institucij in organizacij —, že to je zadostovalo, da se je stresla vsa Francija. In takoj ko je vladajoči politični strukturi uspelo presekati akcijsko zvezo napredno usmerjenih intelektualcev, študentov in delavcev, v tistem hipu so bili z manjšimi reformističnimi posoji zavarovani obstoječi družbeni odnosi, ki so prej v svoji okostenosti, odtujenosti, nefunkcionalnosti..., povzročili tako močno socialno vrenje.

VAG: Ali so ti posebni pogoji NOVE LEVICE v svetu vplivali na študentsko gibanje pri nas? S kakšnimi in čigaviimi močmi? Kje in zakaj?

TR: Prav gotovo so skušnje in izkušnje NOVE LEVICE imele svoj vpliv pri opredeljevanju smisla, vsebine in smeri študentske akcije pri nas. Vendar menim, da smo preveč, ali mnogo bolj preučevali politično filozofijo, ideologijo in strategijo nekaterih tujih novolevičarskih gibanj kot pa smo uspeli z znanstveno politično analizo prodreti v bistvo strukturalnih sprememb in dimenzije socialne dinamike pri nas. Teoretično najposobnejši študentje so bili v večji meri usmerjeni predvsem v spremljanje in preučevanje splošnih teoretičnih vprašanj in fenomena NOVE LEVICE, mnogo manj pa smo se uspeli strokovno in politično usposobiti za precizno analizo bistvenih sprememb v naši družbi. To je povzročilo tudi nekatere »otroške bolezni« (položaju) praksi.

VAG: V kakšnem položaju?

TR: V položaju, ko se študentje de facto ne bi znašli na robu družbenega odločanja, ko bi bili vključeni v osnovne družbene konflikte in bi svojo idejno akcijo uspeli učinkoviteje povezati s političnimi tokovi v temelju družbenih odnosov z nosilci akcije osnovnih družbenih dejavnosti.

VAG: In »otroške bolezni« študentske idejne akcije?

TR: Da, v tem primeru bi posamezne nedomišljenosti, enostranosti, pa tudi zablude in iluzije, s katerimi smo se srečevali, ne zajele tako širokega obsega. Naj omenim samo nekatere: — bili so pritiski, ko so nekateri poskušali posamezne študentske zahteve uresničevati neposredno v konfrontaciji z izvršilnimi družbenimi organi, da ne rečem, v političnem »dialogu« z najpomembnejšimi političnimi funkcionarji. No, izkušnja nam je pokazala, da je mogoče z nekaj sto milijoni vzeti v zakup študentsko »revolucionarnost« in namesto revolucionarnih sprememb v osnovni družbenih odnosov, v položaju študentov v družbi, v stanju znanosti in kulture, v procesih družbenega upravljanja, da je torej namesto radikalnih revolucionarnih sprememb nastopil nekak kaos. In smo si priborili... Kaj? Mini-golf!

VAG: Kako to?

TR: Upam, da je to dokaz, dovolj poučen dokaz, da bi ne bilo potrebno napake ponavljati ob ponovnem povišanju stanarine v študentskem naselju (in študentskih domovih), da revolucionarnih družbenih sprememb ni mogoče dosežati prvenstveno s politično manifestativnimi akcijami in demagoško politiko velikih bobnov, za kar nas nekateri upravičeno kritizirajo. Ne bi uspeli niti tako, da zastavljamo abstraktni družbi ali konkretnim vodilnim politikom neprijetna vprašanja, Ne bi uspeli niti tako, da zastavljamo abstraktni družbi ali konkretnim vodilnim politikom neprijetna vprašanja, brez lastne analize položaja, brez predstave o možnostih in mejah lastne akcije, brez predstave o osnovnih realnih konfrontacijah in nosilcih revolucionarnih sprememb, brez učinkovite in svojstvene organiziranosti.

VAG: Kje in kako se uveljavlja akcija konkretno?

TR: Mislim, da so doseženi v usmeritvi SS v Ljubljani, ki jo nadrobno poznam, nekateri bistveni premiki. Namesto apriorne politične opozicije nasproti tistim, ki so na vodilnih družbenih položajih, poskušamo v politični strukturi odkriti konkretne nosilce konkretne manipulacije, poskušamo z razkrivanjem posameznih deliktov presegati zaprte strukture; odkrivamo procese diferenciranja, da bi tako prispevali k večji odprtosti družbe in integraciji naprednih sil na višjih osnovah.

VAG: Torej odkritost?

TR: Ne opredeljujemo se za noben politični center, še manj podpisujemo bianco menico določenim političnim teamom, kar se je včasih v večji ali manjši meri dogajalo. Poskušamo se dokopati do spoznanja, kateri so osnovni eksistenčni problemi in katera je perspektiva slovenske družbe, kakšne so alternative poti razvoja v tej družbi, kje danes poteka osnovna bitka med birokratičnimi-tehno-kratskimi manipulacijami in socialističnim samoupravljanjem, med represijo in humaniziranjem družbenih odnosov, med potrošniško atomizacijo družbe in procesi socialne integracije na kvalitativno višjih osnovah. Da, v strukturalno diferencirani samoupravni družbi (v materialnem in institucionalnem smislu) poskušamo z analizo izdelati lastne projekte in se z njimi pojaviti pred študenti, v skupščinah in povsod, kjer poteka praktična bitka za reševanje odprtih vprašanj.

VAG: To pomeni, da se študentje pripravljajo na nastop v...?

TR: Da, da, ... pripravljamo spremenjenega zakona o štipendijah, predlog za ustanovitev centra za posredovanje štipendij, za ustanovitev posebne strokovne službe, ki bi odkrivala in usmerjala potencialne študentske talente, predlogi za spremembo sistema finansiranja študentskih in dijaških domov, pa drugi projekti, ki imajo za cilj spremeniti negativno socialno in regionalno strukturo študentske populacije in posredno vplivati na izobrazbene ustroje, vsi ti projekti in akcije kažejo, da smo najdlje prišli prav na socialno-ekonomskem področju. Od tu je potrebno storiti korak naprej: — povezati zamisli o bodoči štipendijski politiki s celovitim sistemom kadrovske politike. Povezati moramo socialni ustroj študentov s konceptom nacionalnega in regionalnega razvoja, povezati položaj mladih strokovnjakov z borbo za višjo stopnjo, razvitost demokratičnih institucij samoupravnega sistema, torej moramo povezati položaj študenta kot subjekta pedagoških in znanstvenih procesov s položajem znanosti in kulture v družbi...

VAG: Za vse to je gotovo potrebna spretnost, politična taktika, pogum. Kako se naj odprejo možnosti?

TR: Umetnost politike je prav v tem, da zna ugotoviti objektivne vzrode revolucionarnih sprememb, da zna ugotoviti subjektivne nosilce revolucionarne akcije, tako da analizira objektivni položaj posameznih družbenih skupin v strukturi družbenih odnosov, da zna razlikovati med osnovnimi interesi in delnimi cilji, da zna razlikovati med objektivnimi potrebami za revolucionarne spremembe in taktičnimi manipulacijami, da zna navsezadnje vse to oblikovati v temeljne projekte, bistvene v posameznih etapah in njim ustrezno izdelati globalno strategijo in politično taktiko v vsakem konkretnem primeru. Umetnost politike je nadalje v tem, da zna učinkovito povezati kratkoročne potrebe in dolgoročno perspektivo razvoja družbe, da more biti vizionarska, takrat ko je proces idejnega in političnega dozorevanja še v zametkih. Umetnost politike je še, da zna biti politično konkretna, takrat ko so osnovna idejna spoznanja o bistvu in smereh družbene akcije zejala širši krog ljudi. In če je to umetnost vsake politike, se ji moramo študentje »prijeti«.

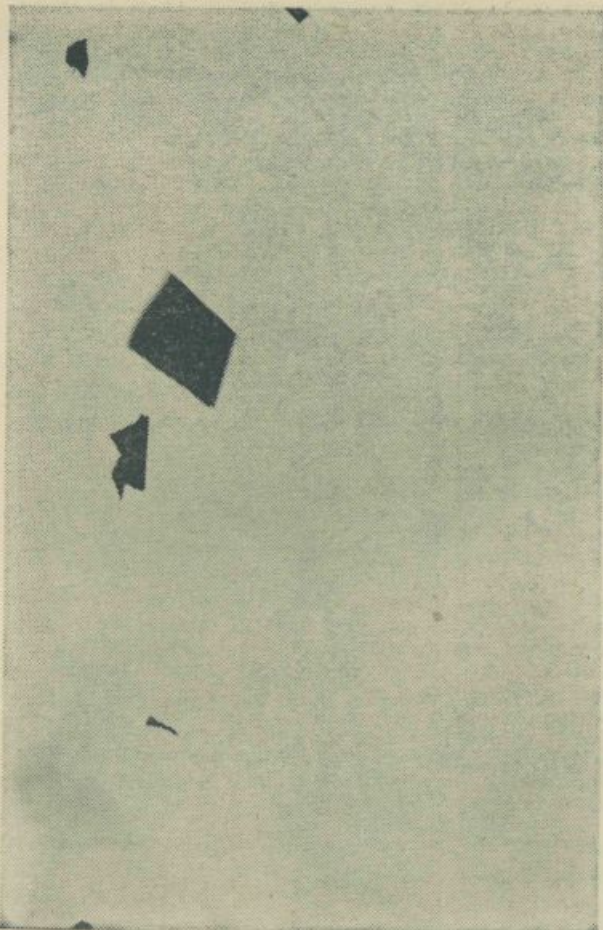
VAG: Ali to pomeni, da naj postanejo študentje politična skupnost, ki bi po svoje revolucionirala družbene razmere?

TR: Ne smemo nastopati kot izolirana manjšina, kot privilegirani sloj, kot absolutna avantgarda, kot generacijsko določeni kritiki, kot organizacija jeznih mladeničev, kot anarhoidna skupnost, kar je bilo in je še navzoče, ne, potrebno je najprej analizirati samega sebe. Ne pristati na kriterij sindikalistično usmerjene »mase« niti na kriterij intelektualistične elite, ampak nasprotno, strniti intelektualno najrazvitejši del in socialno najbolj prizadet del študentske populacije na osnovnih družbenih projektih in se učinkovito organizirati! To ustreza specifičnosti študentske populacije in konkretnim družbenim pogojem, v katerih delujemo. Omogočiti moramo, da se proletarsko jedro študentskega gibanja skupaj z revolucionarnimi silami vseh drugih družbenih skupin povzdigne na raven nacionalne politične sile.

...Izhajati pa bomo morali iz temeljnih družbenih konfliktov in v vsaki konkretni akciji ustvarjati pogoje za sproščanje vedno novih in številnejših nosilcev socialistične revolucije.

ALI JE ŠTUDENT DELAVEC

Na seji skupščinske komisije za potrjevanje statuta visokošolskih zavodov se je razvila polemika o obsegu pravic in dolžnosti študentskih predstavnikov v samoupravnih organih na univerzi. Zakonodajno-pravna komisija oporeka temu, da bi bili študentje izenačeni v obsegu pravic in dolžnosti s tistimi

člani samoupravnih organov, ki jih voli delovna skupnost. Gre za pravico odločanja o delitvi dohodka in notranji organizaciji dela. Zaposlili smo nekatere predstavnike družbenih institucij za odgovor na naslednje vprašanje:

Kaj osebno sodite o tem vprašanju in kako ocenjujete možnosti za dejansko uveljavitev študija kot družbeno koristnega in potrebnega dela ter študenta kot delavca?

Odgovore posredujemo v celoti in se obenem zahvaljujemo za sodelovanje.

**REKTOR UNIVERZE V LJUBLJANI
DR. ING. ROMAN MODIC:**

Univerzitetni svet je na eni izmed sej v lanskem letu sprejel sklep, po katerem so študentje glede svojih pravic in dolžnosti, popolnoma izenačeni z ostalimi člani samoupravne skupnosti na univerzi. Sedaj so nastale pravne komplikacije, ki študentom onemogočajo enakopravno udeležbo pri odločanju o univerzitetnih zadevah. Nisem pravnik in zato ne morem soditi o tem ali so vse pravice, ki so dane študentom s strani univerzitetnih samoupravnih organov zakonite ali ne. Mislim pa, da so marsikatera postavke v naši pozitivni zakonodaji pretoče in ne ustrezajo več potrebam današnjega časa. Potrebno bi jih bilo spremeniti.

Menim, da študij je družbeno delo potrebno in koristno in da študent je delavec. To so dejstva pred katerimi celotna jugoslovanska družbena skupnost ne more zapirati oči. Vprašanje pa je, kdaj in kako bo naša družba tudi pravno-zakonodajno priznala študentu enake pravice, kakor delavcu kakršnega zakonodaja pojmuje danes. Mislim, da bo to treba storiti čimprej.

**DR. VIKTOR DAMJAN
REPUBLIKSI SEKRETAR ZA
PRAVOSODJE IN OBČO UPRAVO**

V zvezi z vašim pismom z dne 24. 3. 1970 glede obsega pravic in dolžnosti študentskih predstavnikov v samoupravnih organih univerze vam pošiljam naslednje mnenje:

Po prvem odstavku 8. člena zakona o visokem šolstvu v SR Sloveniji so visokošolski zavodi samostojne in samoupravne delovne organizacije. Njihova dejavnost je posebnega družbenega pomena.

Tretji odstavek 90. člena ustave SFRJ (v zvezi z drugim odstavkom istega člena) pravi, da odločajo o organizaciji dela in o delitvi dohodka v taki delovni organizaciji samo organi upravljanja, ki jih volijo člani delovne skupnosti.

Enake določbe vsebuje tudi ustava SR Slovenije v drugem odstavku 79. člena.

Po prvem odstavku 54. člena zakona o visokem šolstvu v SR Sloveniji sestavljajo svet zavoda člani, ki jih izvoli delovna skupnost visokošolskega zavoda, predstavniki družbene skupnosti in člani, ki jih izvolijo študentje izmed sebe.

V 56. členu cit. zakona so določene pristojnosti sveta visokošolskega zavoda. V tretjem odstavku tega člena je izrecno navedeno, da predstavniki družbene skupnosti in študentov ne morejo sodelovati o vprašanjih, ki se tičejo organizacije dela, delitve dohodka, razpolaganja z delovnimi sredstvi itn.

Iz navedenih ustavnih in zakonskih določb jasno izhaja, da predstavniki študentov v samoupravnih organih visokošolskih zavodov od tega leta niso izenačeni v obsegu pravic in dolžnosti s tistimi člani samoupravnih organov, ki jih voli delovna skupnost.

Nadaljnji razvoj uveljavljanja študentov v samoupravljanju univerze pa je prejel politično kot pravno vprašanje. Prvi korak je bil storjen lani, ko so bili glede volitev v zbore delovnih skupnosti skupščin vseh družbenopolitičnih skupnosti redni študentje visokošolskih zavodov izenačeni z delovnimi ljudmi v teh zavodih. S stališča ustavnega reda, pravne stabilnosti in spoštovanja zakonitosti ni mogoče uveljavljati določenih zahtev mimo ustave in zakonov. Menim, da je najpravišnja pot ta, da se s politično akcijo in primernimi prizadevanji skuša doseči spremembo predpisov, ki urejajo ta vprašanja.

PROF. DR. GORAZD KUSEJ, PRAVNA FAKULTETA

Ustava Jugoslavije določa v 90. členu — in to določbo dobesedno prevema 79. člen ustave SR Slovenije — da »v delovni organizaciji, ki opravlja dejavnost ali zadeve posebnega družbenega pomena (mednje sodijo po 2. členu zakona o visokem šolstvu vsi visokošolski zavodi), sodelujejo v skladu z zakonom pri upravljanju določenih zadev zainteresirani občani ter predstavniki zainteresiranih organizacij in družbene skupnosti kot člani organov upravljanja delovne organizacije ali na drug, z zakonom in statutom določen način. — O organizaciji dela in o delitvi dohodka odločajo v taki delovni organizaciji samo organi upravljanja, ki jih volijo člani delovne skupnosti«. — 37. člen zakona o visokem šolstvu daje študentom pravico in jim nalaga dolžnost »sodelovati pri delu samoupravnih organov visokošolskega zavoda...«, 62. člen predpisuje, da sestavljajo svet visokošolskega zavoda člani, »ki jih izvoli delovna skupnost visokošolskega zavoda...«, 65. člen študentov in predstavniki družbene skupnosti, po 65. členu pa sestavljajo pedagoško-znanstveni svet vsi učitelji in znanstveni delavci ter predstavniki sodelavcev in študentov.

Mislim, da je pravni položaj docela jasen. Zakon razlikuje »delovno skupnost zavoda« in »študente«, iz česar izhaja, da njihovim predstavnikom v svetu zavoda po ustavni odredbi ne gre pravica odločanja »o organizaciji dela in o delitvi dohodka«. Verjetno bi se lahko mimo te odredbe razvila praksa, ki bi tudi predstavnikom študentov dopuščala sodelovanje o teh vprašanjih, vendar je statuti ne bi smeli izrecno normirati.

Da je visokošolski študij družbeno koristno in potrebno opravilo, o tem nisem nikoli dvomil, da pa študent zaenkrat po naši družbeni in študijski ureditvi ne gre značaj delavca kot ustvarjalca osebnega dohodka, pa tudi ne!

**ZAKONODAJNO-PRAVNA KOMISIJA
SKUPSCINE SRS**

V zvezi s samim statutom študentov v visokošolskih zavodih se najprej postavlja vprašanje, ali je mogoče šteti študente za člane delovne skupnosti visokošolskega zavoda. Tak status jim ni mogoče pripisati glede na ustrezne določbe temeljnega zakona o delovnih razmerjih. Pri tem prvi odstavek 17. člena tega zakona določa, da se načela,

dolžnosti in pravice, ki jih določa ta zakon, nanašajo na vse delavce, ki delajo v delovnih in drugih organizacijah, državnih organih in društvih (v nadaljnjem besedilu: delovna organizacija), če ni v tem ali kakšnem drugem zakonu drugače določeno. V drugem odstavku 13. člena zvezne ustave pa je podan status delovne organizacije, to je, da se delovna organizacija ustanovi kot podjetje ali druga gospodarska organizacija za dejavnosti s področja gospodarstva, ali pa kot zavod ali druga organizacija za dejavnosti na področjih izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, socialnega varstva ali drugih družbenih služb.

Po prvem odstavku 4. člena temeljnega zakona o delovnih razmerjih nastajajo delovna razmerja v organiziranem delu, v katerem ima vsak delavec določeno delovno mesto oziroma delo.

Citirane določbe vsekakor izključujejo študente od statusa članov delovne skupnosti visokošolskega zavoda. Študenti niso delavci, ki delajo v delovnih organizacijah in ne ustanavljajo delovnih razmerij znotraj delovne skupnosti oz. nimajo v visokošolskem zavodu svojih delovnih mest in dela, ki bi ga na teh delovnih mestih opravljali. Pač pa imajo specifičen status subjektov izobraževalnega procesa, ki sicer niso člani delovne skupnosti, vendar pa so udeleženi pri upravljanju takega zavoda v skladu z določbo prvega odstavka 37. člena zakona o visokem šolstvu. Citirani odstavek namreč določa, da imajo študenti pravico in dolžnost sodelovati pri delu samoupravnih organov visokošolskega zavoda in univerze oziroma združenja visokošolskih zavodov ter ustanov, ki se ukvarjajo z zdravstvenimi, socialnimi in materialnimi vprašanji študentov.

Iz navedenih razlogov so zakonite in pravilne določbe v vseh statutih visokošolskih zavodov, ki štejejo za člane delovne skupnosti občane, ki so s polnim ali nepolnim delovnim časom v rednem delovnem razmerju na visokošolskem zavodu, in ne tudi študente.

Glede na opisani status študentov, ki niso člani delovne skupnosti visokošolskega zavoda je treba pri vprašanih statutarne ureditve funkcij predstavnikov študentov v svetih visokošolskih zavodov izhajati iz zvezne ustave in veljavnih zakonskih določb.

Po določbi 90. člena ustave SFRJ »v delovni organizaciji, ki opravlja dejavnost ali zadeve posebnega družbenega pomena, sodelujejo v skladu z zakonom pri upravljanju določenih zadev zainteresirani občani ter predstavniki zainteresiranih organizacij in družbene skupnosti kot člani organov upravljanja delovne organizacije ali na drug, z zakonom in statutom določen način. Nadalje je v istem členu ustave določeno, da »o organizaciji dela in o delitvi dohodka odločajo v taki delovni organizaciji samo organi upravljanja, ki jih volijo člani delovne skupnosti«.

Zakon o visokem šolstvu (Ur. l. SRS, št. 9/69) natančneje ne opredeljuje funkcij predstavnikov študentov v svetu visokošolskega zavoda; določa samo, da svet visokošolskega zavoda (ter univerzitetni svet oziroma svet združenja visokošolskih zavodov) »sestavlja poleg članov, ki jih izvoli delovna skupnost zavoda izmed sebe, tudi predstavniki študentov in predstavniki družbene skupnosti«.

V statutih visokošolskih zavodov je zelo različno opredeljen obseg zadev, v katerih so pri odločanju v svetu visokošolskega zavoda izvoljeni predstavniki študentov. Pri tem je v nekaterih statutih obseg zadev, pri katerih so predstavniki študentov izključeni od odločanja, oziroma od obsega zadev, pri katerih so predstavniki družbene skupnosti izključeni od odločanja, pri večini statutarov pa se ta obseg zadev pokriva tako, da so predstavniki študentov izključeni od odločanja v vseh tistih zadevah, v katerih so izključeni tudi predstavniki družbene skupnosti. Med zadevami, pri katerih so predstavniki študentov izključeni od odločanja, se enako kot pri predstavnikih družbene skupnosti največkrat pojavljajo iste zadeve, in sicer:

- sprejemanje pravilnika o delitvi dohodka,
- sprejemanje pravilnika o delitvi osebnega dohoka,
- sprejemanje pravilnika o delovnih razmerjih,
- sprejemanje akta o sistemizaciji delovnih mest,
- razpis delovnih mest,
- volitve predsednika in članov upravnega odbora.

Mnenja smo, da je protustavna ureditev v statutih, ki dajejo predstavnikom študentov in predstavnikom družbene skupnosti pravico soodločanja v tistih zadevah, ki so po zvezni ustavi v izključni pristojnosti delovne skupnosti zavoda. Določbe statutarov zato morajo izvesti predstavnike študentov pri sprejemanju samoupravnih aktov in drugih odločitvah glede organizacije dela in delitve dohodka ne pa tudi glede medsebojnih delovnih razmerij, to je glede sprejemanja aktov o delitvi dohodka in osebnih dohodkov in aktov o sistemizaciji, ne pa tudi glede odločanja o razpisu delovnih mest in sprejemanju pravilnika o delovnih razmerjih. Ker pa zakon o visokem šolstvu na svojem področju uvaja splošni režim sodelovanja predstavnikov študentov pri upravljanju visokošolskih zavodov brez nadaljnjih omejitev, je treba v statutih visokošolskih zavodov dopustiti soodločanje predstavnikov študentov in predstavnikov družbenih skupnosti tudi v vseh ostalih zadevah iz pristojnosti sveta visokošolskega zavoda.

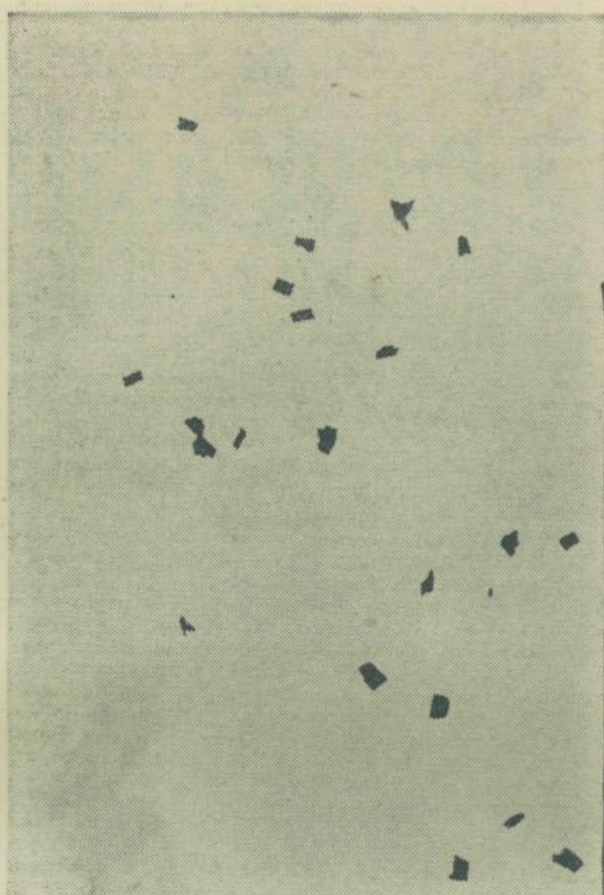
JANKO CESNIK, PREDSEDNIK ZAKONODAJNO-PRAVNE KOMISIJE SKUPSCINE SRS

9. člen ustave SFRJ šteje med pravice samoupravljanja v delovni organizaciji zlasti pravice in dolžnosti delovnih ljudi, da razporejajo dohodek delovne organizacije in zagotavljajo razvoj materialne osnove svojega dela, da delijo dohodek med delovne ljudi, da izpolnjujejo obveznosti delovne organizacije do družbene skupnosti, da urejajo in izboljšujejo pogoje za svoje delo, odločajo o vstopu delovnih ljudi v delovno organizacijo in drugo.

Za delovne organizacije, ki opravljajo dejavnosti posebnega družbenega pomena pa 90. člen ustave SFRJ precizira, da sodelujejo v skladu z zakonom pri upravljanju določenih zadev zainteresirani občani, predstavniki zainteresiranih organizacij in družbene skupnosti kot člani organov upravljanja ali na drug z zakonom ali statutom določen način.

O organizaciji dela in delitvi dohodka pa odločajo v taki delovni organizaciji samo organi upravljanja, ki jih volijo člani delovne skupnosti.

Čeprav ustava predvideva sodelovanje posameznikov in predstavnikov organizacij, ki jih ne voli delovna skupnost v organih upravljanja, pa le izrecno omejuje, da bi taki predstavniki enakopravno sodelovali tudi pri odločanju o vprašanih, ki se tičejo organizacije dela in delitve dohodka. O intencijah takega določila je bilo že dosti povedanega ob sprejemu ustave. Z njim se je ne nazadnje hotelo učitviti položaj delovnega človeka v delovni organizaciji, opredeliti njegove pravice in dolžnosti in s tem okrepiti njegov položaj, vlogo, zlasti pa odgovornost samoupravljalca. Preko teh načel se uresničujejo druga ustavna načela in zlasti načelo, da je delavec po svojem delovnem prispevku k skupnemu delu udeležen pri skupnem dohodku in da, če-

prav v teh organizacijah na specifičen način, razpolaga s plodovi svojega dela.

Vsakomur je jasno, da je študij družbeno koristno in potrebno delo in še več, da je od hitrejšega razvoja izobraževanja in znanosti direktno odvisen hitrejši družbeni napredek. Družba zato vlaga velike napore, ko zagotavlja vsaj minimalne pogoje za uspešno delo izobraževalnih in znanstvenih ustanov.

Seveda so študentje kot najbolj zainteresirani in najštevilnejši del izobraževalnega procesa dolžni vsestransko sodelovati pri hitrejšem razvoju izobraževanja in znanosti in veljavni sistem jim daje tudi številne pravice in možnosti. Glede na izrecno ustavno določbo pa jih seveda ni mogoče v polni meri izenačiti s pravicami članov samoupravnih organov, ki jih voli delovna skupnost. Status delavca v teh organizacijah in na splošno je pogojen s prevzemom cele vrste družbenih obveznosti na eni strani in pravic in dolžnosti, ki jih ustanavlja delovno razmerje na drugi strani.

Potreba po hitrejšem in intenzivnejšem izobraževanju ob sodelovanju prakse pa gotovo nakazujejo na možnost reševanja tega problema v tej smeri, ustvariti bo potrebno pa prej še vse potrebne, zlasti materialne predpogoje, da se zamisel uspešno uresniči.

TONE REMC, POSLANEC REPUBLISKEGA ZBORA:

Zaplet, o katerem razpravljamo, je simptomatična pojavna oblika stanja, ko realni družbeni odnosi in revolucijske tendence znotraj njih samih presegajo pravnonormirano raven teh družbenih razmerij. Na številnih področjih družbenega življenja pozitivna zakonodaja ni uspela dovolj učinkovito izraziti sprememb v odnosih, ki so že materializirane v družbeni praksi; takšni pravni predpisi sicer resda zagotavljajo stabilnost pravnega reda, zadržujejo pa njegovo notranjo progresivno evolucijo. V takem položaju je sistemska sprememba tistih ustavnopravnih določil in aktov, ki jih je dejansko stanje stvari v dialektičnem smislu že preraslo, edino upravičena in napredna zahteva.

V konkretnem primeru pa je konflikt še toliko bolj paradoksalen: velika večina visokošolskih zavodov in univerzitetni svet še posebej vztrajajo na stališču, da pripadajo študentu na osnovi njegovega delovnega procesa — študija vse pravice odločanja, ki jih ima v samoupravni organ izvoljeni član delovne skupnosti. To stališče je načelno in izhaja iz ustavnega določila »da samo delo in uspeh dela določajo materialni in družbeni položaj človeka« in je hkrati praktično, ker poskuša normirati (legalizirati) prevladujoče odnose, ki so se v študijskem procesu v pretežni meri že uveljavili in ki de facto znanstveno pedagoške delavce, študente in tehnično osebje povezujejo v specifično delovno skupnost, ki bi jo lahko imenovali tudi študijska skupnost.

In končno, študentom resda ne gre za to, da bi imeli decidirano pravico določati svojim profesorjem višino plače, še kako pa so zainteresirani, da enakopravno odločajo o splošnih samoupravnih aktih, ki usmerjajo politiko razdeljevanja dohodka in opredeljujejo notranjo organizacijo pedagoškega procesa, saj so to bistvena vprašanja položaja in perspektive samih visokošolskih ustanov, kvalitete študija in družbenega položaja študentov. Pravilna je odločitev skupščinske komisije, da problem predloži v razpravo vsem zainteresiranim in kvalificirani univerzitetni javnosti še posebej.

MNENJE ORGANIZACIJE ZK ŠTUDENTOV PRAVA

Mislamo, da morajo imeti študentski predstavniki v samoupravnih organih iste pravice in dolžnosti, ki jih imajo člani teh organov, izvoljeni od delovne skupnosti. Ugovorov zoper to mnenje nismo zasledili v nobeni od

dosedanjih razprav, poleg tega pa je bilo to stališče sprejeto na visokošolskih zavodih. Sprejel ga je tudi univerzitetni svet, prvič že 28. 6. 1968.

Vsi ugovori zoper to mnenje so temeljili samo na formalno pravnih razlogih. V obrazložitvi statuta pravne fakultete zasledimo utemeljitev, da bi bile določbe, ki bi dajale študentom vse pravice odločanja v samoupravnih organih, protustavne (90. člen ustave SFRJ namreč določa, da »o organizaciji dela in o delitvi dohodka odločajo ... samo organi upravljanja, ki jih volijo člani delovne skupnosti«).

Vprašujem se, ali je res mogoče samo tako tolmačenje ustave, ki omejuje pravice študentskih predstavnikov. Primerov za drugačno interpretacijo je namreč več. Beograjski in zagrebški statuti štejejo študente za člane delovne skupnosti in njihove predstavnike izenačujejo s člani samoupravnih organov, ki jih voli delovna skupnost. V Sloveniji imajo študenti aktivno in pasivno volilno pravico v zboru delovnih ljudi, čeprav pravi ustava SFRJ, da so to »zbori delegatov delovnih ljudi v delovnih skupnostih« (amandma VIII.). Očitna je torej tendenca, da se položaj študenta približuje statusu delovnega človeka in da je treba ustavo interpretirati v tem smislu. Republiški zakon o visokem šolstvu nima nobenih omejitev: »Študenti imajo pravico in dolžnost sodelovati pri delu samoupravnih organov visokošolskega zavoda in univerze ...« (37. člen).

Dvomimo, da je ratio legis 90. člena ustave SFRJ izključitev študentov od enakopravnega sodelovanja v samoupravljanju. Če pa omenjene določbe ni mogoče interpretirati v korist študentov, ostane samo ena možnost. Ker gotovo ne bodo razveljavljeni zgorej omejeni splošni akti (statuti v Zagrebu in Beogradu, zakon o volitvah poslancev skupščine SRS iz leta 1969), je treba takoj sprožiti postopek za spremembo ustave in zakonov v tem smislu, da bodo študentje postali polnopravni samoupravljalci. Na tem mestu ni odveč ponoviti našega mnenja, da bi morala zakonodaja študente in dijakke (od določene starosti dalje) priznati za delovne ljudi.

Na veliki večini ljubljanskih fakultet so delovni kolektivi spoznali, da je potrebno dati študentom vse pravice in so to zapisali v (nepotrjene) statute fakultet. Nesmiselno bi bilo spreminjati te samoupravno sprejete odločitve, ko je vendar jasno, da je volja delovnih ljudi, da se sprejme tiste določbe ustave, ki zaostajajo za družbenim življenjem. Menimo, da bi spreminjanje omenjenih naprednih določb fakultetnih statutarov povzročilo veliko politično škodo in se zato zavzemamo, da republiška skupščina odloži potrditev omenjenih določb.

JANEZ KOZELJ, PREDSEDNIK IZVRŠNEGA ODBORA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV LVZ

Ob situaciji, ko so napredne statutarne določbe, ki dajejo predstavnikom študentov v fakultetnih samoupravnih organih iste pravice kot predstavnikom delovne skupnosti, prehitelo uzakonjeno stanje, bi ponovno opozoril na nekaj izhodiščnih načel študentskega delovanja in organiziranosti.

Dejstvo, da študij kot družbeno potrebno delo ne more biti osnova za samostojen družbeni status študenta, je bilo v obdobju novo-levičarskega študentskega gibanja izhodišče za reševanje temeljnih vprašanj organiziranosti, položaja in vloge študenta na univerzi, družbenemu statusu študenta — delavca pa podrejena oblika organiziranosti — samoupravna skupnost.

Ugotavljam pa, da študent še vedno ni družbeno vrednoten na osnovi svoje redne delovne aktivnosti — študija, ampak po vlogi in položaju, ki mu bo zagotovljen kot bodočemu strokovnjaku — inteligentu. Le uveljavitev študenta kot delavca je lahko osnova za odpravo socialno-političnih nasprotij med inteligenco in delavstvom. Posledica neadekvatnega vrednotenja študija kot dela pa je, da sta ne-študij in diploma kot socialno-statusno določilo še vedno sredstvo za najlagodnejšo ohranitev oziroma zagotovitev bodočega družbenega položaja študenta.

Tako so vse pobude, projekti in akcije, ki jih je vodil IO SS, izhajale iz taktičnega pristopa parcialnih reševanj študentske in univerzitetne problematike. Vse parcialne rešitve bi v končni fazi in ugodni politični klimi sprožile rešitev temeljnega problema — z ustavo priznanega statusa študenta kot delavca, ter iz tega, konsekvентno z našim družbenim sistemom, tudi vse pravice.

Menim, da je prav ob postopku sprejemanja statutarov fakultet in ob vseh predlaganih projektih IO SS: zdravstveni zakon, študentski zakon itd. ugoden moment za politično akcijo Skupnosti študentov za zagotovitev ustavnosti delovnega statusa študenta. S proučitvijo možnosti za spremembo ustave, z zagotovitvijo širšega političnega zaledja, s povezavo z vsemi družbenimi subjekti in na osnovi temeljnih izhodišč študentskega gibanja menim, da je dolžnost družbe, da akcija uspe. Argument, da smo v določitvi samoupravnih pravic študentom zahtevali bistveno manj kot zagrebški študenti, naj ne bo izhodišče naše politične akcije. Predlagam pa, naj ocena upravičenosti samoupravnih pravic študentskim predstavnikom ne temelji na oceni sedanje neaktivnosti, indiferentnosti in lojalnosti študentskih predstavnikov v fakultetni samoupravi; ocena naj bo usmerjena v perspektivo. Kajti od družbenopolitične opredelitve do nastale situacije je odvisen celoten projekt bodoče družbene vloge in položaja študenta, njegove socialne varnosti, projekt odnosov in vloge študenta v okviru bodoče reformirane univerze in ne nazadnje vloge študentskega gibanja v razvoju družbe.

razpis

AKADEMSKA AVTO SOLA — SOLT razpisuje prosta mesta za

20 INSTRUKTORJEV — honorarcev

POGOJI:

1. veljavno voziško dovoljenje B kategorije — najmanj 3 leta;
2. uspešno opravljen klubski izpit — teorija vožnja
3. reden študent-ka

Vse, ki imajo veselje do inštruiranja, vabimo, da se med uradnimi urami javijo v pisarni AAS — SOLT, Trg revolucije 1.

Uradne ure:
ponedeljek — 12. — 16. ure
sreda — 12. — 16. ure
petek — 12. — 16. ure.

Višina honorarja znaša 7 — 8 din na uro.

OB NEKATERIH POLITIČNIH DILEMAH

Ob dokumentih, ki so pred nami, se zlasti vsiljuje vprašanje, kako danes uresničujemo šesto točko temeljnega programa OF. Ta točka še od daleč ni zginila z dnevnega reda, ker program OF ni bil, kot čisto menijo, zožen samo na nacionalno osvoboditev. Ta šesta točka pravi: »Po narodni osvoboditvi bo OF uresničila dosledno ljudsko demokracijo.«

Tu gre za novo demokracijo, saj je kar dvakrat poudarjena ljudska (demo)kracija. Za njeno uresničitev smo imeli po osvoboditvi znatne možnosti. Toda to obljubo smo kaj nezadostno uresničili, saj je bistveno odločanje v mnogočem ostalo zaprt v ozkih krogih in širši sloji delovnih ljudi so pri tem premalo sodelovali. Take praznine in nezadostnosti so tudi v sedanjih dokumentih SZDL in v sedanji politiki. Sodeč po številnih izrazih v tezah, ki so pred nami, SZDL ni samo nov koncept, ki ga danes predstavljamo javnosti, ampak naj bi bila že zelo živ, močan in zelo odločujoč organizem, ki deluje skoraj popolno in ima samo nekaj manjših napak, samo nekaj ostankov transmisije ipd. Resnica je precej drugačna.

Navedel bom samo dva primera, ki kažeta, da SZDL poleg napredka, ki smo ga uresničili, še zelo nezadostno sodeluje v bistvenem odločanju. Razprave v Sloveniji ob tako imenovanem cestnem vprašanju so bile vozlišče, v katerem so se zaostri vsa tista družbena nasprotja, ki se ne tičejo samo neke družbenopolitične organizacije, ampak vseh slovenskih ljudi, torej prvenstveno tudi SZDL. Toda o tako pomembnih problemih SZDL v svojem širšem sestavu, kot je republiška konferenca, pravzaprav sploh ni razpravljala. Drugi primer je srednjeročni in dolgoročni načrt razvoja Jugoslavije in Slovenije. Časopisi so objavili vesti, da je ožji izvršni organ federacije tako rekoč že sprejel smernice tistega razvoja, ki nam bo vsem ukrotil obleko za daljši čas. Mislim, da bi moral organ, kot je republiška konferenca SZDL, vse od začetka sodelovati pri razpravljanju o izbodiščih bodočega razvoja.

V predloženih dokumentih se govori tudi o volilnem sistemu. Ustavil bi se predvsem ob posrednih in neposrednih volitvah. Ob tem vprašanju, ki bo verjetno prišlo kmalu tudi na dnevni red drugih organov, se skrivajo resnične nevarnosti za nadaljnji razvoj demokracije.

Pri posrednih in neposrednih volitvah so v Sloveniji nekateri skoraj smešni anahronizmi. Ali ni pravzaprav smešno, da tisoči delavcev v večjem industrijskem bazenu ne volijo neposredno svojega predstavnika v gospodarskem zboru in da tisoči študentov ne volijo neposredno svojih predstavnikov v kulturno prosvetnem zboru, ampak da vse take predstavnike voli ozko telo dvestotih ali še manj ljudi v občini. Mislim, da je to v očitnem nasprotju s tistim, kar imenujemo uveljavljanje delovnega človeka kot čim bolj neposrednega dejavnika naše politike. To je v ostrem nasprotju s tezo o čim večjem poglobljanju neposredne in samoupravne demokracije. Ne želim, da bi povsod uveljavili neposredne volitve. Vendar so posredne volitve republiških zborov delovnih skupnosti velik anahronizem in veliko protislovje.

Večkrat pravijo, vseeno je, kakšne bodo volitve — posredne ali neposredne — pomembno je samo, da dobimo prave nosilce pravih družbenih interesov. Z merilom »pravih nosilcev pravih družbenih interesov« se strinjam, samo s pripombo, da je ustrezno izdelan volilni sistem in volilna praksa med bistvenimi vzvodi, da res pridemo do pravih nosilcev pravih družbenih interesov. Ni zelo težko uganiti, da so potrebne temeljite in široke diskusije in dobro izdelani volilni sistem, da bi vsaj približno zadovoljivo ugotovili, kateri so pravi interesi dežele in njih pravi nosilci. Zato nikakor ne mislim, da so volitve samo formalnost in tehnika, ampak bi morale postati najvažnejši samoupravni akt, ki bi ga morali zelo temeljito formalno in praktično izvesti.

Volitve naj bi bile samoupravni rezime štiriletnega dela najširših skupnosti, načrti o najvažnejših smereh v daljših razdobjih in ne samo predmet enoletnega dela ozkih skupnosti. Morda se večkrat zdi, da so volitve nekakšna formalnost in tehnika, toda le zato ker jih po znani slovenski natančnosti in pridnosti dovolj precizno organiziramo, imajo pa večkrat kaj malo stvarne politične vsebine.

Ena izmed dilem je tudi odnos med stalnimi in nestalnimi delegati. Tudi njih ne bi smeli »presekat« na črno-beli način, ker se tudi tu skrivajo resne nevarnosti. Če bi se v določenih skupščinskih telesih delegati menjavali neprestano, od enega do drugega

vprašanja, bi to privedlo do bistvenega zmanjšanja vloge skupščine kot celote. Če imamo zapleten sistem preciznih odnosov, kot je v skupščinskem telesu (kjer je nujno veliko predpisov, ki jih mora temeljito poznati vsak, kdor hoče tu učinkovito delovati), potem bi vsakodnevno spreminjanje poslancev ustvarjalo pri njih precejšnjo nemoč.

Večja posrednost volitev in še večja nestalnost delegatov, ki jih nekateri žele uvesti, bi pripeljali do še večjega vpliva manjših skupin. Lahko bi se še v večji meri dogajalo, da bi sporazum štirih ali petih ljudi v republiki in štirih ali petih ljudi v občini postavil dejansko velik del skupščine, katere vloga bi se dejansko zaradi tega vedno bolj manjšala, bi profesionalni del politikov — ne glede na svoje takšne ali drugačne kvalitete — dobil objektivno nesorazmerno veliko moč v soočenju z nenehno menjajočo se skupščino.

Prepričan sem, da moja stališča niso nikakršen apel za predstavniško demokracijo, saj se prav pri njej preveč prekine zveza med volilcem in predstavnikom ter preveč koncentrira moč v rokah predstav-

nikov. Ko apeliram za širše neposredne volitve in večjo vlogo skupščine, mislim, da sem bolj v smeri neposredne kot predstavniške demokracije.

Omenil bi še, da je v dokumentu o prejšnjih volitvah čutiti nekakšno obžalovanje, da skupščinski sistem v Jugoslaviji ni popolnoma enoten. Če ni dovolj poenoten zaradi »presekanih« diskusij, je to morda upravičeno. Potrebno pa je poudariti, da je skupščinski sistem v okviru običajnih principov — in to prav za uspešnejše uresničevanje principov, kot je samoupravljanje — lahko v določeni meri tudi različen od republike do republike in morda celo od občine do občine. Zdi se mi, da so nekatere republike glede tega pokazale večjo samostojnost kot mi v Sloveniji in da jih zaradi tega ni treba obsojati, ampak so nam le pozitiven vzor.

Se nekaj besed o sredstvih javnega obveščanja. Dejstvo je, da so v javnih občilih že dvajset let skoraj enake težave, kadar gre za kritiko bistvenih stališč zelo močnih dejavnikov. Zato je tudi to eno od bistvenih vprašanj naše demokratičnosti in je omenjeno tudi v tezah.

Navedel bom primer, ki je lahko za vse poučen in zanimiv:

Študentsko gibanje v Beogradu lahko obravnava objektivneje, ker ne zadeva v naše neposredne slovenske dileme. Mislim, da študentsko gibanje v Beogradu nikakor ni dobilo prave podobe v slovenskih javnih občilih. Naj omenim dokument, ki se je imenoval »3000 besed« in ki ga je na začetku lanskega poletja pripravilo beograjsko študentsko vodstvo. Ta dokument sem prebral (upam, da je bila verzija točna), bral pa sem tudi zapisnik nedavne diskusije med študenti v Beogradu. Analiza teh dokumentov pokaže znatno razliko med prikazom našega časopisja in med stvarno vsebino. O nekaterih vprašanjih se lahko ne strinjamo s stališči bivšega študentskega vodstva v Beogradu; morda upravičeno menimo, da je v omenjenih dokumentih nezadostno obsojena težnja k unitarizmu, da je glede gospodarske politike preveč poudarjena sociala in da je ponekod premalo obsojeno enačarstvo. Toda ti dokumenti vsebujejo veliko število utemeljenih kritičnih in resno zastavljenih pripomb, ki zavestno in izrecno izhajajo iz istih principov, ki jih naša družba formalno zagovarja. To so zahteve, naj bo samoupravljanje razvito do vrha, naj se odpravijo neupravičene razlike, ki ne izvirajo iz rezultatov dela, da naj odločneje uresničujemo smernice predsedništva ZKJ, izdelane pred dvema letoma. O vseh zahtevah, ki prevladujejo v omenjenih dokumentih, pa ni v naših občilih niti besede. V tem postopku vidim celo korak nazaj od tistega, kar smo na tem področju dosegli že pred dvajsetimi leti. Pokazali smo precejšnjo notranjo moč, ko smo gospodarsko slabi in vojno ter politično obkoljeni takoj objavili resolucijo Informbiroja ali Džilasova stališča in polemizirali z njimi. Zakaj ne bi na podoben način postopali z dokumentom »3000 besed«?

Človek, ki hoče objaviti kritična stališča in pri tem izhaja iz ustave, naleti lahko pri nas še danes na take ovire pri objavi, da se mu zastavlja resna dilema, ali lahko sploh še ostane član republiške konference SZDL Slovenije ali podobnega foruma.

* Skrajšan in popravljen tekst razprave ob dokumentih »Socialistična zveza danes na Republiški konferenci SZDL«.

Popravek

Ker je prišlo pri stavljenju članka dr. Rusa prejšnji številki Tribune do napak, ki so bistveno spremenile smisel teksta, članek ponatiskujemo in se obenem bralcem ter avtorju oprostamo.

UREDNIŠTVO

PROGRAM RADIJA ŠTUDENT

PONEDELJEK, 13. aprila

12.00 Poročila in obvestila
12.05 Dobra glasba ob slabi hrani
12.35 Za močne živce
16.00 V ritmu seksualne revolucije
16.30 Dnevnik
16.40 Glasba 60. let
17.10 Glasbenik tedna
17.20 Reforma univerze
17.35 Glasba

TOREK, 14. aprila

12.00 Poročila in obvestila
12.05 MC 5
16.00 V ritmu seksualne revolucije
16.30 Dnevnik
16.40 Top albumov
17.25 Odnos ZMS — ZSS
17.40 Folk/Blues

SREDA, 15. aprila

12.00 Poročila in obvestila
12.05 V sredo opoldne
16.00 V ritmu seksualne revolucije
16.30 Dnevnik
16.40 Glasbenik tedna
16.50 Republiški študentski center
17.05 Gostje Radia Student
17.35 Sam samcat LP

ČETRTEK, 16. aprila

12.00 Poročila in obvestila
12.05 Lestvica znanja
16.00 V ritmu seksualne revolucije
16.30 Dnevnik
16.40 Pogovor ob glasbi
17.15 Studentje in družba
17.30 Glasbenik tedna
17.40 Stara mama misli drugače

PETEK, 17. aprila

12.00 Poročila in obvestila
12.05 Glasbeni avtomat
16.00 V ritmu seksualne revolucije
16.30 Dnevnik
16.40 Malo mešano
16.55 Top 20 Radia Student in Mladine

ŠTUDENT IN POLITIČNO ŽIVLJENJE

REINER JENDIS

1. Soodvisnost med znanostjo in politiko je postala aktualna v doslej neslutnem obsegu. Nadaljnji družbeni razvoj pogojuje smer in težišča znanosti. Danes ni nobene znanosti več, ki ne bi imela neposrednih ali vsaj posrednih družbenih učinkov. Znanost je postala gonilo družbe. Naj gre za atomsko fiziko, konjunktura vprašanja ali za probleme izobraževanja — ne moremo si jih več zamisliti brez znanstvenih raziskovanj.

2. Kljub temu si danes zamišljamo univerzo kot apolitično ustanovo, ki deluje po kritično-racionalnih načelih, medtem ko se politične odločitve navsezadnje opirajo na vrednotenje, ki jih ni mogoče kontrolirati. In pri tem naj bi znanost ostala brez besede. To stališče je razumljivo sprito krepitve državnega vodstva v Avstriji po ponesrečeni meščanski revoluciji leta 1848. Profesorji in študenti, ki so se imeli predtem za vseskozi »politične«, ko so postavljali svoje liberalne in nacionalne zahteve, so začeli oznanjati, da je znanost politična. S tem so hoteli skleniti mir z zmeraj bolj utrjujočimi se oligarhičnimi oblastvenimi institucijami v avstrijskem prostoru, ne da bi jim bilo treba zato uradno žrtvovati znanstveno racionalnost lastnih izobraževalnih ustanov. Ističasno so s tem preganili politiko in družbene probleme na področje »vrednot« in »idealov«, ki niso bili dostopni nikakršni znanstveni kritiki. Pojavila se je antitetična distanca med znanstveno racionalnostjo in političnodružbeno prakso. Racionalno opredeljena znanost je po drugi strani bila možna samo še v brezpogojni ločitvi od praktičnih in socialnih potreb in pridvignjena nad sleherno politično predpostavko.

Tako pa tudi politične predpostavke in potrebe v vsakdanjosti raziskovanja in izobraževanja niso bile več dostopne znanstvenemu razglabljanju. Apolitična znanost je ustrezala neznanstveni politiki.

Politika je tako postala poklic, ki je nastal iz kraljstva vrednot in idealov, iz kraljstva, v katerem vlada znanost. Ta predstava je še danes značilna za konzervativne politike. Direktor Planckovega instituta za raziskovanje izobraževanja profesor Becker navaja primer, ki ga je sam doživel v Zahodni Nemčiji:

»V tej zvezi se mi zdi sila pomembno, kar se mi je zgodilo, ko sem pred štirimi leti skupno z nekaterimi prijatelji — Carlom Friedrichom von Weizsäckerjem, Georgom Pichtom, Wernerjem Heisenbergom ter še nekaterimi drugimi — objavil 'Tübingenski memorandum'. Zavezali smo stališča do najrazličnejših političnih vprašanj, med drugim tudi do meje na Odri in Nisi. Zunanji minister von Brentano, ki je takrat še živel, je pripomnil, da bo on prav tako napisal v kratkem knjigo o atomski znanosti in da bo zahteval, da jo znanstveniki sprejmejo z vso resnostjo, češ da so znanstveniki očitno prepričani, da so pristojni tudi za splošna politična vprašanja.«

Z izgubo kritičnega preudarka nad družbenimi predpostavkami in predodločitvami znanosti je znanost postala politično odtujena, zato pa v resnici nezavedno prav tako politična, kajti soodvisnosti obstajajo ne glede na zavest o tem dejstvu. Ker naj bi se politika ukvarjala s prosto letečimi vrednotami in ideali, je sedela ob daljšem vzvodu v tem, za obe strani nezavednem dualizmu. Tako je postala univerza 2. polovice 19. stoletja, v wilhelmskem obdobju ali pod Hitlerjem dejansko vse prej kot apolitična, prej bi lahko rekli, da je za znanost postajal merodajec politični svetovni nadzor zgornje plasti, ki si je v zmeraj večji meri prilaščala privilegije univerzitetnega izobraževanja. Ta svetovni nadzor je določala ideja o aristokratski ali oligarhični voditeljski eliti, o zvestobi domovini in o poslušnosti oblasti. Tako se je izoblikovala sama po sebi umevna domneva, da je stališča s političnim vprašanjem v smislu oblasti potrebno vrednotiti ne kot politična stališča, ampak kot povsem naravno dolžnost zvestobe. Zato so prusko-nemško hegemonistično politiko kot samoumevno podpirali visokošolski učitelji in študente so korporacije vzgajale apolitično v smislu družbenih predstav vodilnega političnega reda. »Nikakor ne smemo misliti, da bi univerzi v tistem času, ko se je počutila apolitično, tudi v resnici ne bilo mar politike. Nemška univerza Treitschkeja in Mommsena, Harnacka in Triebela je bila univerza, ki sta jo določali elitarna zavest znanstvenikov in nemška nacionalna klima v vsej celovitosti. Da je ta univerza bila pripravljena zavzemati stališča tudi do dnevnih političnih vprašanj, nam dokazuje več okoliščin, ne nazadnje tudi zares presenetljiva dejavnost celo najbolj svobodomiselnih in liberalnih znanstvenikov v I. svetovni vojni, ki so danes ne navadno neprijetni dokumenti. Ne nameravam vas zaspiti s citati: o moji trditvi se lahko prepričate tudi sami. Ta pripomba naj le pokaže, da predstava o apolitični univerzi tudi za preteklost ne ustreza resnici. Blizja resnici je predstava o neznanstveni politiki. Ta predstava je ustreza položaju v tistem času, ko je bila politika bolj vprašanje zadržan in prepričan o prenašanju iz preteklosti kot pa zavesten, razsvetljen poskus oblikovanja in spreminjanja sveta.

V času Prve republike, v kateri je nenadoma sicer izgubila oblast v prejšnjem smislu, toda privilegiji izobraževanja so ostali, univerze so se 'zrodile v gojišča in trdnjave predfašističnih, antisemitističnih in nacionalističnih idej. Po univerzitetni tradiciji so veljali tudi taki nazori kot nedotakljivi za znanstveno kritiko.

O vlogi nemških in avstrijskih profesorjev ter študentov v tretjem rajhu ni potrebno mnogo povedati.

Ce nočemo, da bi se drama zlorabe znanosti še enkrat ponovila in če se hočemo iz poloma v preteklosti kaj naučiti, potem mora univerza:

a) spoznati svojo družbeno vlogo, priznati nerazdvojljivo in še celo neprestano stopnjujočo se soodvisnost med znanostjo in politiko ter se izreči za brezpogojno družbeno in politično odgovornost;

b) priznati možnost znanstvene kritike tako imenovanih političnih idealov in vrednot in s tem pritegniti tudi politično praktične in socialne predpostavke znanosti in znanstvene kritike;

c) podvomiti o lastni strukturi in o strukturi v njej odvijajočih se procesov odločanja, da bi tako tudi sama postala predmet znanstvene kritike.

3. Demokratična družba ni samo predpostavka za kar največjo svobodo znanosti, ampak je tudi podlaga za samouresničevanje ljudi v družbi.

Demokratična družba ne živi samo od demokratičnih oblik procesov odločanja, ki se odvijajo na vseh področjih družbe, ampak je njena predpostavka tudi demokratična zavest državljanov. Sprito večidel še avtoritarnih, represivnih vzgojnih oblik zlasti otrok iz tistih plasti, katerih pripadniki so pozneje v največji meri študirali na univerzah ('višje plasti, uradniki, višji nameščenci, srednji sloj'), se začnajo že zelo zgodaj podzavestno podrežati avtoritarnim in antidemokratičnim normam. V najmanj primerih 'e šola tista ustanova, ki navaja učence k samostojnemu mišljenju, ampak tamkaj učencem vbičajo v glave snov, katere pomembnost za njihovo poznejše življenje ni zmeraj najbolj očitna. Ostvarjanje učne snovi (če uporabimo pojem Th. W. Adorna), tako zahteva potrošniško ravnanje mladostnika in predoblikuje že bodočega študenta za njegovo receptivno vlogo na univerzi, kjer prav tako tendenčno teži k temu, da bi ponujano znanost konsumiral kot blago. Če opazujemo pretežno avtoritarno vzgojo doma in v šoli in če tudi upoštevamo, da tri četrtine študentov izvira iz družbenih plasti, ki so tendenčno nagnjene k antidemokratičnim nazorom, se pač ne bomo začudili nad rezultati Habermasove študije »Študent in politika« iz leta 1957. Ta študija je pokazala, da je kvečjemu četrtina študentov demokratični potenciali, medtem ko druga četrtina študentov kaže očitne avtoritarne predstave o družbi, preostalo polovico pa je študija označila za apolitično. Omenjena študija je pokazala tudi zanimive odnose med političnim zadržanjem in političnimi tendencami študentov:

Politično vedenje

13 % apolitični
11 % iracionalno distancirani
19 % racionalno distancirani
19 % navni državljani
29 % reflektirani državljani
9 % angažirani
100 %

Politična tendenca

30 % genuini demokrati
22 % avtoritarni
39 % formalni demokrati
9 % indiferentni
100 %

Politično usmerjeni študenti izkazujejo pomembno večji odstotek demokratov kot študenti z drugačnim političnim prepričanjem, medtem ko je med iracionalno distanciranimi z 58-odstotnim deležem največ študentov z avtoritarnimi nazori. Pri starših z najvišjimi dohodki in pri starših z akademsko tradicijo je zelo visok odstotek avtoritarno usmerjenih študentov.

4. Na liberalnih individualnih svoboščinah posameznika zasnovana univerza prejšnjega stoletja je za svoje najvišje načelo postavila maksimalno svobodo poučevanja za profesorje in študija za študente. Ta svobodna študija je pripomogla, da je na nekdanjih univerzah bilo znosno celo osebno vodstvo ordinarija, ki so ga uvedli ob koncu 19. stoletja. Zmeraj bolj pa je zaradi vse večje potrebe po akademsko izobraženih ljudeh postajala potrebna sprememba strukture visokošolskih zavodov. Iz osebnih zvez med profesorjem, asistentom in študenti določene smeri so nastali družbeno posredovani odnosi. Svoboda študentov so bolj in bolj omejevali, učne načrte pa sta enostransko sestavljala država in ordinarij. Predavateljska svoboda profesorjev vsekakor pogojuje študijsko svobodo študentov. Če mora biti študij bolj toga planiran, se morajo spremeniti individualne pravice do svobode študija posameznika v kolektivne demokratične pravice soodločanja o predavanju in o študiju.

Ker se to vse doslej ni zgodilo, se je proces fevdalizacije visokošolskih zavodov le še stopnjeval. Ordinarij ima popolno oblast ukrepanja nad vsemi znanstvenimi sredstvi svojega zavoda. Lahko odloča, kdaj so prostori odprti, če je dovoljeno kaditi ali ne, posamezne študente, ki so ga na primer kritizirali, lahko izključuje. Asistenti so od njega osebno odvisni, če hočejo pri njem napraviti znanstveno kariero.

Študent, ki je že po svoji vzgoji avtoritarno usmerjen, se na visokošolskem zavodu sreča s temi hierarhičnimi oblikami medosebnih odnosov. Med profesorjem in študentom, ki se ukvarja z znanostjo, je le kvantitativna in ne tudi kvalitativna razlika. Prvi koraki k demokratizaciji morajo biti naslednji:

a) znanstveni dialog je treba obnoviti v obliki nove javnosti (na primer z recenzijami predavanj). Študent se mora znova zavedati, da je o znanstvenih izjavah njegovega profesorja mogoče dvomiti in da je njegova glavna naloga znanstvena skepsa. Le tako bo počasi opustil svojo sedanjo vlogo potrošnika in tudi s svoje strani ustvaril možnost za znanstveni dialog;

b) v institutih in tudi na fakultetah in v senatu je potrebno enakopravno, po funkcijah diferencirano sodelovanje vseh skupin, ki se ukvarjajo z znanostjo (profesorji, asistenti in študenti). Zagotovljen jim mora biti dostop do vseh znanstvenih pomožnih sredstev;

c) vsa vprašanja poučevanja in študija morajo reševati strokovna razsodišča, sestavljena enakopravno iz profesorjev, asistentov in študentov.

Nobena avtoriteta, za katero se ne bi mogli zavzemati iz konkretnih znanstvenih racionalnih razlogov, več ne bo smela obstajati;

d) o vseh vprašanjih poučevanja in študija bi bilo treba razpravljati javno in ob sodelovanju vseh študentov. Na ta način bi postali družbeni odnosi v institutih (isto velja tudi za fakulteto in senat) razpoznavni in študentom ne bi bili več odtujeni;

e) vprašanja o namenu študija in o bodočem poklicnem profilu v spremenljivi družbi bi morali enakopravno pritegniti v razpravljanje.

Teh pet točk je bistveni praktični del strokovne družbene izobrazbe. V lastnem delovnem področju imeti dejanske pravice sodelovanja in soodločanja in imeti razločno pred očmi družbene odnose, ki se na tem področju odvijajo, je pot k nastanku demokratične zavesti. Prava politična izobrazba je tedaj zmeraj strokovno usmerjena — to velja za študente v enaki meri kot za delavce in za druge družbene skupine. — Tisto politično izobraževalno prizadevanje, ki posameznikom prepušča abstraktno politična dejstva in izgradnjo političnih ter družbenih institucij, poskuša doseči zgraditev demokratične zavesti kot akt spreobrnitve in zato ostane za zmeraj brezuspešna. Če demokratično politično izobraževalno prizadevanje hoče resnično uspeti, mora biti vselej tesno povezano z dejanskimi demokratičnimi oblikami tako na delovnem področju posameznika kot tudi na področju politične izobrazbe.

Prizadevanja za politično izobrazbo morajo torej poskušati premagati priučeno potrošniško obnašanje študentov. Vsaka razprava mora biti organizirana tako,

a) da referent, kolikor je sploh potreben za poživitev razprave, nima izključne besede in da ne preglaši morda manj informiranih udeležencev,

b) da vsi udeleženci lahko pridejo do besede in da dobivajo po možnosti neposredne odgovore, da ne nastane vrsta med sabo nepovezanih pogovorov in

c) da po možnosti lahko diskutirajo udeleženci tako dolgo, dokler sami ne želijo razpravljanja končati.

5. Vsebinsko strokovno usmerjenih družbenih izobraževalnih programov pa ne zajema samo problemov študija in poklicnega profila, ampak vse družbene probleme določenega področja. Študent se mora dobro zavedati možnosti in dejanskih učinkov svojega ravnanja in mora sledovati rezultate in učinke lastnih spoznanj v družbenem življenju. Pri tem mora biti namen vsakega družbenega izobraževanja posredovanje vpogleda v zgodovinski proces. To vključuje tudi spoznavo o nujni spremenljivosti vseh družbenih redov in institucij.

Tematsko se lahko problema lotimo z dveh strani:

1. Znanstvena raziskava vplivov različnih družbenih sistemov in političnih strategij na razvoj in samoumevnost stroke. To nasprotuje pri nas sicer običajnemu normativnemu zastavljanju namenov političnega izobraževanja, ki ga sicer štejejo za prilagojevalni nauk v vsakokratnem danem političnem in družbenem sistemu.

2. Izhod iz v posameznih disciplinah različno izoblikovanih nazorov, kako naj se zavemo politične relevance znanosti.

Na vseh znanstvenih področjih se pojavljajo problemi zunanjega vodenja znanosti, problemi tujega določanja političnih in gospodarskih instanc, ki bi jih morali znanstveno preučiti glede na utemeljitev njihovega poseganja.

Uvajati moramo raziskovalno strategijo. Pomislimo samo na to, da lahko odločitev, ali bomo danes investirali več sredstev v raziskovanje vesolja ali več v molekularno biologijo, v naslednjih 20 do 30 letih odločilno spremeni oblike sveta. To pa pomeni, da znanstvene politike ne morejo izvajati več samo znanstveniki. Morda bi znani stavek, da je vojska prenevarna stvar, da bi jo lahko pustili samo vojaškimi strokovnjakom, v današnjem času lahko spremenili v reko, da je znanost preveč nevarna stvar, da bi jo lahko prepuščali samo znanstvenikom. Gre za to, da bi politike seznanjali z znanostjo v taki meri, da bi lahko prevzemali odločitve, ki jih od njih zahtevamo.

Družbeno vodenje znanosti je postalo zelo pereč problem. Toda na vsak način je jasno, da tudi znanost danes načrtujemo in da jo tudi moramo načrtovati. Življenjsko vprašanje za nas vse pa je postalo, če proces odločitev, ki določajo načrtovanje znanosti in s tem načrtovanje bodočega družbenega razvoja potekajo na zares demokratičen način in ob soupoštevanju interesov skupnosti.

Iz »Neue Alternative« prevedel
Bojan Ilich

obvestilo IO SŠ

Problem študentk—mater je vse bolj pereč. Na eni strani je težko vskladiti novo dolžnost s študijskimi obveznostmi, na drugi strani pa je težko prodrati v prenapolnjene otroške vrte, ki so poleg vsega še dragi. IO SŠ čuti dolžnost, da prizadetim študentkam skuša pomagati. V kolikor bo interes dovolj velik, bo poskušal skupaj z Visoko šolo za zdravstvene delavce organizirati varstveno ustanovo čimprej, morda že z novim šolskim letom. Predvidoma bi delovala od ponedeljka do petka in sicer: od 7.30—12.30. Za začetek odločnejše akcije pa je potrebno izvedeti vsaj približno število interesentk. Zaradi tega IO SŠ prosi vse, ki se interesirajo za izvedbo predlaganega načrta, da se javijo na Izvršni odbor skupnosti študentov, Trg revolucije 1/II, najkasneje do 13. IV. t. l.

ŠTUDENSKI SERVIS POTREBUJE VEČJE ŠTEVILO STUDENTOV, KI BI SE ZAPOSILILI V SLOVENSKEM PRIMORJU V GOSTINSKI STROKI. PRIJAVE SPREJEMAMO OD 9.30 DO 13.30 VSAK DAN RAZEN SOBOTE NA ŠTUDENSKEM SERVISU.

ŠTUDENSKI SERVIS

b e a s o a d
p a o g r a q

zvonimir kostić
druga pesma
rodoslova

Na čije oči iz čije ruke u čiju slavu
Iz čije puške u čiju glavu

Kad prodju vojske tudje i naše
Nema semena za moje besne livade
Nema čoravog posla za slavske harmonikaše
Decu među nogama muče udovice mlade

Proklija mi u rancu polje krstača
Od sedam stubalskih snaša
Osvane sedam narikača

Kad prodju vojske nečije i nečije
Podlele Kostići caru carevo
A bogu božje
Opet se živi opet se pije
Kostići idu na pazar u belo Smederevo
Da prodaju svinjske kože

zvezdana ždrebad
mojih stričeva

Zvezdana ždrebad mojih stričeva
Na poljima oktobarskim
Ne umeju ni da trče ni da njište
Ni da vuku
U kobilje dane u dane bičeva
Na sabor u Brus drumom carskim
Idemo mi Kostići ruku pod ruku

Zubi kukuruza cvetaju po polju
I miris plodjenja širi se sve gušće
Stare jauke na turskom kolju
Deda mi priča drumom
Moje uši i oči su najveće ušće

Zvezdana ždrebad mojih stričeva
U velikom gradu u mojoj sobi
U momu sruu je carsko polje
Godišnje doba se pretvara u ambare zobi
Zvezdanu ždrebad mojih stričeva
Prodali smo nekad seljaku u Sokolje

mirko magarašević
vučje oči

Dok jutro sred pećine pada
šaljući tajne igračke zemlje
u svetlosne poruke —
on je već daleko odlutao.
Prezirući ljudska merila
vitko grabi stopama svoje gladi.
Uveče objavljuje da je planina
njegov zvezdarnik
u kome su noga i cipela nepoželjne.

Noću oštri noževi za čas pre zore
obećavajući vučije
da neće preterati o nasilju
da će ostaviti prednost
onima u brvnarama
ne bi li novu grešku prvi napravili
i smeh kao pod čelom izazvali.
Zato se kao vetar planinski oseća
Nad vratnice nadigrane pameti prodje
smirujući ih zaletom čerečenja
i parom krvi na snegu.

Mačijim skokom kroz šumu napreduje
preko krljušti od poslednje jeseni
tražeći pitom ručak u dolini.

Dogodi se i to da mu šiju zavrnu
ali sigurno mnogo ne zažali
jer se tad u svog ubicu preseli.
Onda nastavi da se kotli iz ljudskih očiju.

rajko petrov nogo
proleće

Osjetljiv ko magnet kao violina
čimare proljeća kraj rijeke ćutim
i slutim dolazi mijena
u tijelo kliktaivo i vrelo

Ožuži mi bilje zimomorno svelo —
stresajuć se u meni zaleprša lipa
o mlad sam i snažan lice mi bjelo
sve je u nemiru — rijeka me osipa

dragomir brajković
most

... a spajao nas je, vitak i beo. jedan most...
Marku

Olovni zagrljaj
Jedino reka mu izbegne
U misao kad se stegne
U koji hrli beskraj niko ne sazna.

Obrgli nesrazmerje prozirno
Onako vitak i blag
I mada do muškosti nag
Reku ne zavede. Posle sve mirno.

Ne zna se da li reka ili on otiče
Sum ili strast ga davi
Srndačkim skokom u nedra dana uroni
Kad začne misao: ljubavi
Da li ga slabe nagog?

Danju mu crne eksere prolaznika
Neko nevidljiv u potiljak ugoni.
I niko ne dozna kud hrli on kud reka
I niko ne zna sve zebnje u koje roni
Kad osvane umesto nas.

Jedino on o svetu čuti sve.
I kruti se kamenom suzom u reku
Uman dok holet neku taji
Patnik u čežnju potopljen daleku
Održavaju ga raspetog beskraj
Dok u njemu se grle.

U njemu zebnja spava:
Šta ako reka presahne
Šta da ga mami, šta da takne?
Jedino misao ga održava.

Zemlja nikad ga ne općini
Ni ptica dok leti
Mislimo obale neke spaja
A on od beskraja do beskraja
Ko spona roni blag.

raša livada
pogled na reku

rekom pocrvenelih nedogleda
pocepana glava plovi
začudjenu kosu
nemirno noseći
u dosadnim belim zubima

na obali br. 1
poezija zija
u smisao
obale br. 2

na obali br. 2
nasmejani
neodređeni ljudi
aplaudiraju
osmehu svom

pocepana glava
pravi grimase
i tako to

katarke

4.
na stolu penkalo
kao nož
dokoni insekti fraziraju o sreći
neki su već prokopali grob
do one strane sveta

ambiciozna ruka uzima metaforu
(u vazduhu teatralni burmut koketira)
i zrelim zamahom
zariva se
u napuko čelo

grobari su se vratili (bravo)
posle dužeg natezanja
sa očelavelim časovnicima

opevke 10 p
opevke 10 p
opevke 10 p
opevke 10 p
opevke 10

radomir andrić
vrata pretesna

Kurjaci oko kuće
Veći su od kuće

Kroz vrata pretesna
Iz gladi goleme
I kad bi hteli
Unutra ne bi

Lampa od snega
Plamenom neizbežnim
Prodire mi duboko
U mrak iskonski

Osvetljen ispod
Smrtno ranjenog Puškina
Osvetljen drhtim
Na štakama zime

Je li to mladost na padini
Jesam li razlog padu

Iz svoje bih kože
U kožu kurjaka
Iz kože kurjaka
U kožu urlika
Iz kože urlika
Da odem bez traga
Al vrata pretesna
Al glad golema
Napolje ne mogu
Glavom ne mogu

Kurjaci oko kuće
Veći su od kuće

epitaf

Kopile pobodeno u moj grob
Kazuje li vam nešto više
Osim da sam ga nosio

ibrahim hadžić
ovao

Ležim u travi
Na kamenu
A nad glavom mi
Beskrajna vasiona
I orao kao svještenik
Krsti šumu

Ležim
Poda mnom mi satrule
Ruke

Orao sa bezbroj zvijezda
Pada mi na glavu

Trčim
U tijelu mi strah-kosti
A orao u ludilu
Zasipa me zvijezdama

simon simonović
mogućnost bezvlašća

Oprečnost je velika u nama,
U besu tela, u dubini oduzetog
Vremena.

Ovde smo nagnuti nad vrtom udesa,
Ovde će uslediti naše priznanje:
Predah što budi odlaganje
Nepotreban je.

Naklonosti naglo odvažna,
Najavi nas među grabovim drvećem
Kao učesnike dugo odlaganog
Brezvlašća. Pre sna, pre žednih
Pečina i iznenadnih čuvara
Uvek sa žudnjom da zgrabe.

Onda ćemo doći da odmerimo useve,
Divljinom što razgre pustare
Sa svim posledicama.

ANDREJ MEDVED

RAZTROSITEV

Zdelo se mi je, da slišim ptice... Ze dolgo
je, odkar jih nisem slišal... Niti videl...
Sem jih slišal na morsk obali? Galebe? Ne
morem se spomniti...

S. Beckett; Molloy

AHAWA
AHAWA

krči bok drevesnih
koretin
Orzpi škrtat
prstenega
niha v kolobarju
resja
Zalepljen
v alizan odsev
deja razjeda skamenela
ptičja semena
Šteptana
drevesna
sluz

Vihak ptičjega
žela da
oklep strnjene
svetlobe

Jalov dotik
kačjih ptic

Istružena sled
golobijh črvov
je zarezana
v očigano
drevesno sluz
Glad presahlih
globšč

Zalizana
ptičja semena
so zajeta
v lijak
zdrižaste praproti
Kuzna golazen
se vveda v strugo
hudournih poti

Nakopičeni
izkljuti črvi
Vlepljeni v drobovje
presekane jase
izprani kačji polzi
Zalizano jedro
otrplega
mrseca

PAST

Prikriti
galebji klic
je nasajen
na tolmun ustrojenes
zraka

Zlizana beseda
otrplega jezika
Kamnita jutra se spreminjajo
v kužno valovanje glasov
Zakrita
Glasni krči polnijo
izvoljeno
pokrajino
Negibno se zraščajo
v zatišje pročne
plime

Zelj. perzate črede
teši zahrtni
lok
slepega

Isprta poti
Zasekane v praprotno
prst.

Namočeni odmevi
topih udarcev
se zadržaje
v drget
valujočih glasov

Ledketajč vrtinec
odbitih glasov
Jeklo
v izteku sončnega kota
Zarazlo v svok
izumrlega
semena

Ploskovita
galebja rezila

Sprhnel strah
izkopanih
sledil

se je naselil
v tolmun srepnih podob
S hitrimi gibi galebijh kril
je vzvalovila
zahrtna
govorica gosda

Ostroge
školjčne sipine

Naslini
topot naznanja beg
majhnih obalnih ptic
Krvavi studenci na tliniku
gibljivih

ptičjih škorpionov
se vpljajo
v preplet pogubne
zasede
Rumene galebje sledi
dvigajo ilovnate
sivne polesta
Močje se spuščajo
peščene ujede
Olajana perzata rezila
se zajedajo v rasekane
obrise tal
Koščene igle so prepletene
v udarec teme Zavrgli
klic obalnih
ptičev
se odbija v ogrado
zdrobljenega
trzanja
Greiben otrdele naplavine
ločuje odrezana
galebja krila

Ubite ptice
v razpoki globeli

Strup izkopanih
ribjih oči

Zidovi razpadle
svetlobe so se naselili
v krog kamnitega
strahu

Izizani studenci
galebijh jezikov sapirajo
pramene peščenege
sonca
Stisnjeni odmev
rdečkastega prostora
ubija prekiano
narorje
strasti

Zbogane sence
negibnih
ptičjih dlani
se spreminjajo
v nevidno razpoko zemlje
V trzanje lepljivega
zraka Topot
razbičanih predmetov
krči strugo
zajetega udarca
Oseka
ponušenega
prostora

Drget kušnih pijavk
razpada
v kovinsko puščavo
V voščene podobe
obalnih ptic
Zakrita
dolina ubija
izvir steklenega
znamenja

Slepe ptice so odletele
Razjedene v toge
oblike
reknega drevja
se vraščajo v korenine
spraskanih senc

Otekli zamehurjeni
kuščarji
levijo privid smrti
V zatilju grčastega prostora
strojlo izvir časa
V uhojenih
poteh
suše kotijo gjeulje strahu

Voščeni pajek
pronica skozi
raspoko
ptičjega grla
Negibni pajek ki se
odriava
v lastno sled

Izsek vrtljivih poti

OBLA STERKLOVINA ČASA

tomaž kralj
strah pred mamili

BELOPOLTI CRNCI

pravijo da bomo imeli jutri
belopolte črnce
nezavedajo pa se
kakšna zmeda bo
nastala zaradi tega

STRAH PRED MAMILI

ali ni grozljiva že misel
da bi živeli v svetu
ki ga vodijo omamljenci

NA KOGA SE MORAMO OZIRATI

ozirati se moramo samo na zdrave
ljude & s temi računati na polne
& pohabljenе pa se nam ni treba
ozirati

PRAVICA NASMEHNITI SE

Danes imamo pravico
da se nasmehnemo Haecklovim
otročim prizadevanjem
pri tem pa se ne smemo
čuditi kajti z znanstvenega
stališča je ista razlika
med našim časom & letom
1899 kakor med letom 1899
& dobo abelarda
akvinskega buldoga

MASNI HROŠČ

hrošča ki prebiva na mahu
imenujemo mašnega hrošča

mašni hrošč leze
sem & tja
po mahu

LETALO

letalo je namenjeno letanju
od tu di nje
govo ime

letalo ima nekaj pomembnih delov

a) trup
b) kabino za pilota
c) vsaj dvoje kril
d) rep
e) propeler
f) kolesa

glede na število propelerjev
ločimo različna letala

a) monopropelerna
b) dipropelerna
c) polipropelerna

včasih so baje poznali še semipropelerna
ampak teh ni več teh ni več
danes poznamo tudi letala brez propelerjev
vendar pa se z njimi ne bomo ukvarjali
ker tako radi vidimo če se kaj vrti
& kaj se vrti
propeler seveda

OBSDOBA ČLOVEŠTVA

obsodba človeštva pomeni
da je človeštvo obsojeno
na kaj pravi svet avguštin
& nihče ne ve
oto je že 100tič v tem letu
pravi stric albert
& je tudi v resnici
že 100tič

UPANJE

mislim da sem veliko videl
& upam da bom pridobileno
tudi koristno uporabil pri
nas

milan markelj

samurajske pesmi

SOLA MICUBASI

pot pod noge
samuraj
razpoznalni znak veselosti
so sanje gospe rozalije

POPOLDANSKI ČAJ

v senci oreha sedim na divanu
in gledam listje in nebo
pa si domišljam smrt in večnost
ko pa pride mama mi reče
lenoba vstani bova divan dala
pod streho vsak hip bo deževalo

ZALOSTNI SAMURAJ

ljubim marjetice
v vročem popoldnevu
in se mi zdi da so strehe v daljavi
čudno žalostno
za nebo visoko
in travna bilka v ustih
po nogi leze žuželka
z rdečečrnimi krili

SAMURAJ V VETRU

sam stojim na hribu
le veter viha moja oblčila
pod meno je celo mesto

VISOKA PESEM

Za nehvaležneža črnega in zapornika te
kličem!

Kaj obračaš srd svoj v sebe samega?
Mar jih nisi kriv sam, zoprnik, teh pesmi?
Komu hočeš naj velja tvoje lastno veselje
in komu tvoja razjarjenost in ravnodušnost?
Mar ti nisem dejal, da si jih kriv sam?
Lepe so te pesmi, golobice, kamni moji.
Zalost me je prevzela, silna in velika,
ko sem napisal žuželko z rdečečrnimi krili.
Pa nisem hotel delati žalosti črne
niti veselja ne z golobicami, kamni mojim!
Pokaj torej obračaš vase zob svoj strupeni,
nehvaležnost črna, razumnik nad vsemi?!
Ni moja krivda, če si jih brač, zoprnik!
Zdaj si jih kriv in tvoja je lepa Ulaalum.
Odreži si glavno razumno s sabljo samurajsko!
Morda se te bo kdo ob tihih večerih spomnil.

karpo godina acimović
garantirani možgani
pupilije ferkeverk

VSEBINA FILMA

guganje večkrat
v oddaljenosti se pojavijo moški
vseh pet resno pred kamero
1. napis: KOCBEK MATJAZ
kocbek večkrat
2. napis: JESIH MILAN
jesih večkrat
3. napis: SVETINA IVO
svetina večkrat
4. napis: KRALJ TOMAZ
tomaž večkrat
5. napis: OBLAK BARD IUCUNDUS
bard večkrat
6. napis: NEOPLANTA FILM
reklama za cigare
skupina kadi večkrat
7. napis: DIKTATURA
kocbek večkrat nemo
8. napis: VERUJTE
zbor večkrat
skupina resno
9. napis: KARPO ACIMOVIC GODINA
jesih se smeja
10. napis: SAMOUBISTVO
bard se večkrat davi
11. napis: GRATINIRANI
MOZAK PUPILJE FERKEVERK
jesih se smeje
12. napis: SLOBODAN MASIC
reklama za mlo
maša z mao milom
13. napis: DUŠAN JOVANOVIĆ
kralj igra kitaro večkrat
14. napis: SMRT
ležižo v vodi
prazna gugalnica nemo
jesih se smeje

15. napis: GRATINIERTES HIRN
VON PUPILIA FERKEVERK
kocbek v velikem planu
16. napis: CERVELLE GRATINEE
DE PUPILIA FERKEVERK
svetina v velikem planu
17. napis: BROWNEED BRAINS OF
PUPILIA FERKEVERK
bard v velikem planu
18. napis: CERVELLA GRATINATA
DI PUPILIA FERKEVERK
jesih v velikem planu
19. napis: SRDIJAN ILIC SLOBODAN
MILETIĆ NIKOLA NESKOVIĆ
reklama za probleme
vsi ležižo in berejo probleme
revija problemi
manca se sprehaaja gola
20. napis: LJUBAV
tečejo goli moški
manca in kralj se poljubljata
coca cola
21. napis: BOG, OFLODITE
molitve dvakrat
22. napis: 4 43
skupina se smeja
23. napis: MANČA CERMELJ
mančin obraz
24. Napis: GRATINIRANI MOZGANI
PUPILJE FERKEVERK
moški plešejo s cvetjem
25. napis: GUTAJTE LSD
manca je LSD dvakrat
26. napis: GUTAJTE LSD
126 kvadratov glazbe in
65 kvadratov črnega blanka

(namen tega filma je
pospešiti naklonjenost
konzumaciji najvećih vrednosti
civilizacije dvajsetega stoletja.
istočasno ima namen
odpreti nova tržišta, tako
notranja kakor zunanja,
za visokokvalitetno produkcijo
potrošnih predmetov naših delovnih
socialističnih podjetij.
jovanović karpo mašić co 70)

SKRIPTA

I

Dežuje. Somrak. V aleji pod kostanjem nekdo poskuša ljubiti črnega bus-boya iz vogalne restavracije. Pob se smeje in se poskuša rešiti objema moževih rok. Moški odpne razporek na pobovih hlačah in mu potegne ven tiča. Golobi preletavajo nad sivimi in mokrimi strehami. Avtomobili lepljivo drsijo po asfaltu. Pob zavpije: Pozneje, stari! Pozneje! Moram nazaj. Reši se objema in naglo skoči na cesto. Vanj zadene avto in pob pade na asfalt. Razporek ima še zmerom odprt in roke si tišči k obrazu.

II

Bili smo dobri prijatelji. Lazar in Ljudmila sta bila poročena in Ljudmila mati živahnega sinka. Ponoči smo se sprehajali po starem delu mesta in se pogovarjali, smejali, se prepirali in peli. Ljudmila in jaz sva se vselej obregala drug ob drugega, čeprav sva bila ljubimca. Potlej sem za dve leti odšel iz dežele. Zadnjič ponoči sem se vrnil. Na letališču me je čakala Ljudmila. Pozdravila me je v francoščini dasi je nikoli ni znala niti besedice. Ves čas sva se pogovarjala samo v francoščini in njena je bila brezhibna. Vprašal sem jo ne da bi kazal, kako sem presenečen. — In tvoj soprog, Ljudmila, kako je z njim? — O, z njim je prav v redu. Čisto drugačen je postal. — Kako drugačen? — Rad me ima. Obožuje me. Ljubi me. Seveda sem takoj vedel, da laže. Nikoli se ni učila francoščine, celo sovražila jo je. Čutil sem, da bova kmalu spet stara ljubimca.

III

Na Pont du Cordonnier je kot običajno vse polno ljudi. Stojijo, se pogovarjajo, hitijo, se smejejo, si stiskajo roke in spet hitijo. Rjava voda tiho odšumeva pod mostom. Okrog enajstih: Strel! Se en strel! Tretji! Slišati ga je bilo vse naokrog po majhnih ulicah blizu Pont du Cordonnier. Ljudje se za hip ustavijo, okamenijo. Naslednjo sekundo pa se vsi zberejo pred hišo, odkoder je bilo slišati strele. Godbeniki v črnem so že tam. Pogrebci z venci čakajo in vsi ljudje so že v črnih oblekah. Pogovarjajo se bolj po tiho.

IV

Mikula, Nancy in jaz hodimo naokrog po veliki samopostrežni trgovini. Od časa do časa Mikula nekam zgine. Z Nancy kramljava in jaz naenkrat stisnem pod pazduho kos prekajenega mesa. Mikula se spet pojavi in napotimo se k registrirni blagajni. Zenska pri blagajni me dolgo časa opazuje. Mikula na glas izrazi, da se mu nekaj zdi sumljivo. Blagajničarka potlej reče, da sem ukradel nekaj in da stiskam pod pazduho. Nancy reče, da je to laž in me veselo gleda. Tudi meni se zdi laž. Vseeno pokažem ženski, da pod pazduho ničesar nimam. Mikula v tem spet zgine. Z Nancy greva ven in začneva teči. Za nama se požene trop ljudi iz samopostrežne. Tečeva po ulicah, čez travnik, po grapah, med velikimi koreninami, skalami, čez vinograd in prideva do lesenega skednja. Zvlečeva se notri, se vlečeva na suho bukovo listje, in jaz pričnem Nancy slačiti. Otupam ji velike prsi in ji povem, da so velike in da nemirno poljejo. Potlej ji slečem hlače, škorenjčke, spodnje hlačke, in se mirno vselim vanjo. Objem traja neskončno dolgo. Potem sva omamljena. Nancy me boža. Pridejo ljudje iz samopostrežne in še več drugih in naju zmotijo ali kaj. Mikula je med njimi.

V

Politik pri štiridesetih stoji sredi množice in govori. Na sebi ima rjavo obleko. Sredi glave je plešast. Oči mu sijejo in v obraz je zadihano, sijoče rdeč. Konča z govorom, prekriza roke in se prikloni. Po pleši mu gomazijo razne drobne živali. Plazivci, črvi, hrošči, stenice, gliste in tako dalje.

VI

Gene je mrtev. Hodimo naokrog in iščemo njegovo truplo. Yula in Eva sta oblečeni v črnino. Stokata in solze jima izmivata bel prah z lic. Neutešljivo vzdihovanje od vsepovsod se zadira v zelenje. Travniki, po katerem hodimo, je mehko zamočen. Reka je rjava od blata, otekla od vode. Pred mlinom, zapuščenim in prekritim s trdim blatom in pajčevino, najdemo na voziček s truplom Genea. Razpale in potemnele lopatice kot nerabno orožje krilijo v vetru. Krsta je nekam majhna, rjava in obita z zlatimi žebelji. Poleg nje je stajalo, na katerem je Genejeva obleka, igrače, knjige, dva francoska meča in vrvi za premikanje pohištva. Gene je bil selivec. Porivam pred sabo voziček s krsto. Obe ženski mi sledita. Teren je zelo mehak in je težko napredovati. Ko smo nazadnje vsi v široki, blatni vodi, je dosti laže. Dejansko dosti laže.

VII

Gail sedi pri oknu. Splezam po zidu do okna, Gail mi odpre, vstopim. Gail je v beli spalni srajci. Gail je široka, debela punca, Norvežanka, mirna in dobrega smeha. Sediva stisnjena drug k drugemu. Srajčica se ji nekako raztopi. Objemam ji rit in ližem kraljevske prsi. Stiskam ji trebuh. Sijajna ugrezljivost. Bela, dišča. Gail se steza spretno in mehko in prožno ko da nima blizu sto kil. Poiščem si svoje klinčavo spolovilo in se dam njenemu goltanju.

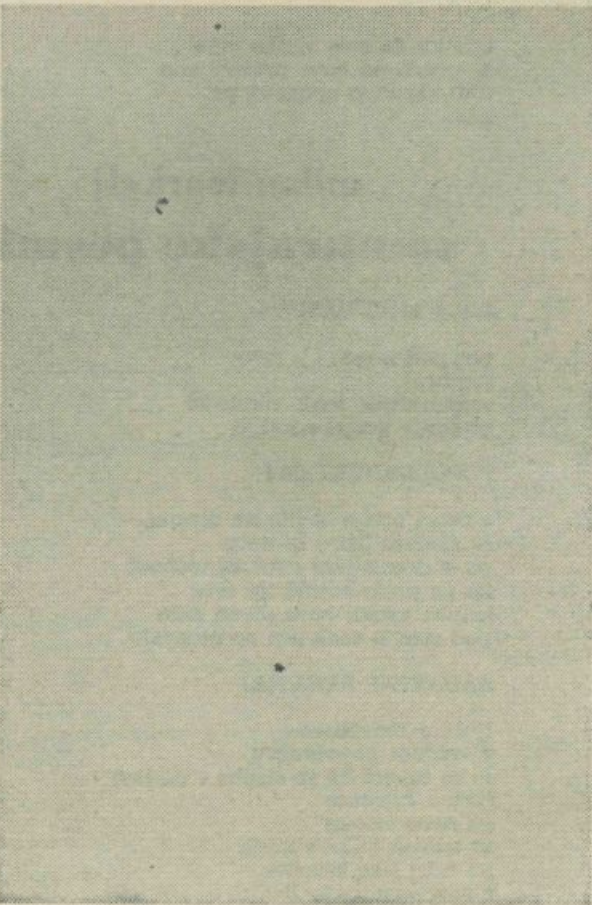
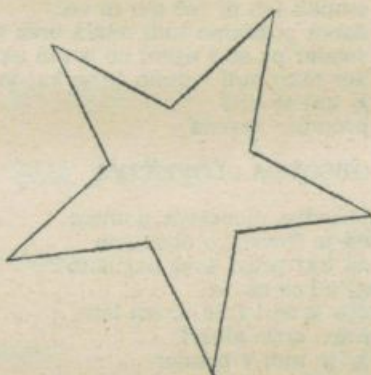
VIII

Na glavnem trgu se iz zvočnikov razlegajo koračnice in vzpodbudni nagovori. Nekdo, skrit na podstrešju, odstreli zvočnike, enega za drugim. Nastane popolna tišina. Dvesto do tristo ljudi oblečenih v usnjene plašče, zbitih v kvadratasto kepo, se pojavi na trgu:

1. V rokah imajo vile in kose.
2. Gledajo v luknje v zidovih, koder so poprej bili zvočniki. Neverjetno podobni izrazi na obrazih.

IX

Snemamo film blizu ribnika. Včasih pride iz globoke vode velika bela ptica in gleda naokrog zelo žalostno. Potem nekaj časa leti in se spet potopi v vodo. S kamero se spustim na dno ribnika. Voda pravzaprav sploh ni voda ampak neka gosta, prozorna tekočina. Ptica stoji na dnu in gleda naokrog. Videti je celo kopico raznih bitij, ki neprestano nekaj počnejo. Ptica počasi obrača glavo in opazuje. Snemam. Kmalu se premakne, pogleda proti površini in se začne vzpenjati. Potlej je ne morem več videti, kako pride ven z istim žalostnim pogledom.

Duša n Jova novic: očetu bom posvetil, da bo vedel ka j zmorem,

NE DA BI BIL KRISTUS, IN KAJ
ZMORE ON, KI HOČE BITI BOG

KO sprejmemo vlogo bralca v Jovanovičevem tekstu Don Juan na psu ali zdrav duh v zdravem telesu Z ZNAMENOM razmisliiti nekatere posebnosti in značilnosti teksta, ki se nam zdijo bistvene za njegovo pripovedno strukturo in si skušamo nekatera vprašanja imanentno ustrezno zastaviti se srečamo najprej s pozicijo pripovedovalca.

Tekst se namreč pričinja:

Sem na pogrebu, ker mi je umrl oče.

Ze zdavnaj pred njegovo smrtjo sem vedel, da ne bom mogel iztisniti niti solze.

Pripovedovalec nam »piše tekst« v dveh časih, sedanjem in preteklem. Sam tedaj že ve, kaj se je »zgodilo«, govori iz nekega sedanjega razumevanja preteklih dogodkov, ki jih ureja, o njih premišljuje, kar mu pomeni tudi namen celotnega zapisa, saj pravi že v drugem razdelku stran 10 in 11: Mislim, da je poglavitno vprašanje — kaj se je zgodilo z mojim očetom, kaj pomeni njegova smrt in zakaj je v danih okoliščinah do nje prišlo — v bistvu nerazložljivo, je pa tako vznemirljivo, da se nikakor ne morem odreči ukvarjanju z nekaterimi značilnimi podrobnostmi, ki so tako ali drugače naravnale izid tega dogajanja.

Pove nam, da je vprašanje očetove smrti tako vznemirljivo in zanj zavezujoče, da se ne more odreči ukvarjanju z njim, od nas pa, ki nam je namen razmisliiti njegovo pozicijo to zahteva, da sledimo dogajanju kakor je potekalo z njegovimi očmi.

Najprej izvemo, da ne more iztisniti niti solze, čeprav »čar« pogreba ni v »glasnem in navzven obrnjenem žalovanju za pokojnikom, temveč da je njegova resničnejše bistvo v občutenju naše lastne samorazkrojene končnosti naše osupljive prelevitvenosti v ovrženost onkraj dobrega in zlega, onkraj nezadostnega, v uveljavljanju edino smiselnega hočenja neskončnosti.« Naša samorazkrojena končnost itd. zahteva solze, vendar bi to pomenilo hkrati »zakriti resnični pomen in smisel očetove smrti, ki je pomenila triumf zadnjega vrha volje« in te solze se zato niso »mogle obnesti«. Povsem »zanesti« pa občuti pripovedovalec »olajšanje, da celo zmagovalje, užitek človeka, ki je priča največji zmagi...«

Očetova smrt na začetku teksta, ki je za pripovedovalca-sina »v bistvu nerazložljiva« in ki ga ob enem sili v ukvarjanje z dogodki ima čisto poseben položaj: je izhodišče pripovedovanja in kakor bomo videli njegov konec. Zato je seveda tudi nam vsiljeno izhodišče razumevanja teksta, razumevanje očetove smrti kakor je dano skozi sina-pripovedovalca in skozi njegovo pripoved, torej: razumevanje ostalega »sveta«, (ki ga predstavljajo posamezne osebe: zdravnik Černigoj očetove žene, prijatelj iz partizanskih let More, gasilec in delno sin sam), ki misli očetov konec skozi besede sina-pripovedovalca. Smrt na začetku teksta je ključ k temu »triumfu zadnjega vrha volje«, ki daje pripovedovalcu občutek olajšanja in zmagovalja. Ta smrt nas zadožuje razbrati vednje ostalega »sveta« te pripovedi do njenega triumfalnega fenomena, vendar je že takoj jasno, da to vedenje odmerja pripovedovalec-sin sam, saj smo prepuščeni njegovemu popisu dogodkov, ki se mu kažejo anekdotično in fragmentarno, saj pravi: »Zdaj se ga spominjam zgolj anekdotično, pred mano poteka vrsta lepo opisanih prizorov... Nekaj pohabljenega je v tej fragmentarni podobi njegovega življenja...«. Čeprav se zdi, da pripovedovalec ne ustvarja sveta sam, da svet in pretekli dogodki, ki so se zgodili, nekje zares in avtentično stoji zunaj pripovednega tekesta, pa je seveda jasno, da nam s samovoljnim in zato samovoljnim izgovorom pušča videti vse ravno s svojega videnja in razumevanja. Zato je odnos sveta pripovedi (ostalih oseb) do očetove smrti odnos pripovedovalca sina do tega sveta.

Prav ta smrt pomeni, da ni bilo »tega otožnega razmišljujočega premirja, ki vse razume, srka vase in odpušča, te tišine ni bilo«. »Razpoloženje živih (ki so šli za pogrebom) se je oblikovalo v neke vrste valovanju, ki je dokončno spoznalo enkratni namen svoje navzočnosti, minljivo izjemnost svojega privilegija, nedosegljivo pravičnost svoje obstojnosti...« »Hrup korakov je bilo slišati kot preganjanje, kot izgon, kot čedalje bolj upravičeno pozabo.« Ta pozaba pa je »pomenila tudi in pred vsem sovraštvo do očetove smrti, kot nečesa nemogočega in nenaravnega.«

Hkrati izvemo, da se je »voz pomikal čedalje hitreje... da se je vsem mudilo otrestiti se zadnjih ostankov poraženega telesa...« »sorodstvo, sosede, znanci in radovedneži. vsi so dihal z naslodo« in sam pripovedovalec se je počutil »kot roža v vazici«.

Očetova smrt pomeni torej nekaj, kar je treba preganjati, izgnati, sovražiti in pozabiti, smrt pa je hkrati tudi triumf očeta, je zmaga njegove volje. Očitno je ta triumf in ta volja tisto, kar je potrebno navsezadnje ukiniti kot nemogoče in nenaravno, da lahko zadihamo in zaživimo z naslodo, da se lahko zavemo nedosegljive pravičnosti svoje obstojnosti.

(Nadaljevanje z 10. strani)

Očetova smrt, kot njegov trijumf volje, pa je zato zanikanje vsega tega: oče s svojo zmago, ki jo je treba pozabiti in izgnati pomeni, da ni mogoče zadihati in zaživeti z naslodo, da se ni mogoče zavedati nedosegljive pravičnosti svoje obstojnosti, saj je oče treba čim prej pokopati, da bo to zanikanje vsega tega končno izginilo. Dobimo tudi že namig, kaj je pomenil ta trijumf, kaj je pomenilo to sovraštvo in nenaravnost: Telo je bilo poraženo, to je morda tista zmaga, ki je potrebna čim hitreje pozabe, čim hitreje je treba pokopati sramotne ostanke poraženega telesa, saj so vsi dihal z naslodo ko so metafora »enolično prst na črno neprečutno krsto«. In če je trijumf očeta trijumf nad poraženim telesom in o zahteva obenem sovraštvo do tega triumfa v imenu nedosegljive pravičnosti obstojnosti, ali ni to sovraštvo ravno sovraštvo »telesa« do te zmage in ali ne pomeni to, da bo »telo« po pozabljenju te zmage ostalo samo zmagovito in zadihalo? Kaj pomeni ta pravičnost obstojnosti? Pravičnost obstojnosti telesa?

Zanima nas, kdo je bil umrl Polde Rakovec in kaj je počel, da je s smrtjo končal življenje zmagovito.

Povedano nam je, da je Polde Rakovec pojmoval svoje bivanje v svetu »kot možnost uživanja v spopadih in trčenjih, v nesporazumih in nasprotstvih z vsem, kar ga je utesnjevalo, ogrožalo, mu streglo po prostoru svobode, ki je bil njegovo življenje...« šlo mu je za »spreminjanje sveta v sebe, v svoj jaz, v jaziranje.« To jaziranje pa pomeni sinu »nič več in nič manj, kot da hoče svet pokončati, uničiti, ga odnesti s seboj v grob. Odnesti svet v grob, sebe na pustili v grozo in opomin kot zavest prihodnjih rodov, pa spet pomeni nič več in nič manj kot biti Bog.« Pripovedovalca pa ves čas »mori« »Če je stvar taka, če je moj oče Bog, sem jaz, njegov sin, Kristus. Vidite, v tem je težava: tega ne morem sprejeti nase. Očetu bom posvetil, da bo vedel, kaj zmorem, ne da bi bil Kristus, in kaj zmore on, ki hoče biti Bog.«

Sklepamo lahko: Smisel očetove smrti, ki je pomenila trijumf zadnjega vrha volje, ta zmagovitost očeta nad poraženim telesom, tega očeta, ki mu je bilo življenje prostor svobode in je imel svet za spreminjanje v sebe, je tudi zmagovitost očetovega jaziranja sveta, je morda to, da je oče odnesel svet v grob, da je očetu uspelo postati Bog. Ta uspeh pa pomeni pravzaprav poraz telesa. Očetu je lahko uspelo postati Bog in odnesti svet v grob ravno zato, ker je porazil telo. Sklepati pa se da tudi drugače: v imenu pravičnosti obstojnosti so »živci« sovražni tej zmagi, zahtevajo njeno pozabljenje in izgon, da bodo končno lahko zadihali vsi tisti, ki nočejo biti Bogovi in nočejo odnesti svet s seboj v grob, da bo lahko zadihal tudi sin ki noče in ne more sprejeti nase to, da bi bil Kristus, ker hoče biti kratko in malo človek in ne prerok, da hoče tedaj dokazati nekaj, kar zmore človek in Bog ne zmore, da hoče očetovo božanskost razvrednotiti ravno s svojega nesakralnega človeškega stališča, da hoče v imenu pravičnosti svojega obstoja sovražit, izgnati in pozabiti Boga-očeta. In slednjič, ali ne pomeni biti Bog in odnesti svet s seboj v grob tudi biti mrtev? Ali to pomeni zanikanje Boga-očeta v imenu življenja in živih?

Zanima nas ravno to, kako je oče hotel biti Bog in če mu je (kar pa zaenkrat še ni jasno, kljub nekaterim namigom) to uspelo, zanima nas, zakaj je očeta svet ob njegovi zmagi in dozdevnemu uspehu zasovražil in izgnal. Očetovo hotenje in volja biti Bog, je v tekstu označeno kot pojazevanje sveta pa tudi kot bolezen.

Očetova bolezen, ki jo v začetku tudi sam tako imenuje, se pričinja, ko oče ob branju svojih partizanskih spominov, ki so zanj dokončno zavezujoči, saj zahteva od sina, ki mu jih bere popolno poslušnost in nevprašljiv odnos do njih (»Bog ne da da bi podvomil o eni sami črki, o enem samem znaku spominov...« in »Če je lepo ali ne, tako je bilo in tako bo zapisano.«) vidi, da je lahko ta zanj tako zavezujoča in nevprašljiva resnica sinu tuja in nezanimiva. Ta zavezujoča resnica preteklosti, pa postane vprašljiva tudi očetu samemu, kar se razjasni s iskanjem prostora, kjer se je oče med vojno boril. Tega prostora ne more več najti, čeprav je mislil, da se mu je za vedno in nepreklicno zarisal v spomin. V natančni in brezhbitni določitvi preteklega časa in dogodkov, ki so minili v iskanju prostora kjer so potekali ne uspe, pričinja se spraševati: »ali je mogoče, da tistega jutra in tiste megle sploh ni bilo.« Nato ga pričinja boleti palec, ki ga že dvajset let nima več. Spremeni se njegov odnos do gibanja in premikanja: vsemu, »slehnemu gibu pripisuje pomen, ki ga po svojem značaju nima«, pričinja z vedno agresivnejšo samokritiko, k temu sili tudi sina, ki pa tega ne zmore: »to vračanje k prvim virom, prvobitnim pojmovanjem in pravnim vzgibom našega bivanja sem na lastni koži občutil kot nekaj utesnjujočega, nekaj neprijetnega in nič kaj pristnega.« Tisto, kar so očetu prvobitna pojmovanja in pravnja vzgibanja bivanja, so sinu nekaj nepristnega, torej ne morejo biti nekaj zavezujočega, o čemer sploh ni mogoče dvomiti ali celo pozabljati. Prejšnje življenje jima je namreč teklo v pozabo, nevprašljivo in nezavedno: »Najin jutri je bledele v včeraj, včeraj v predvčeraj, sleherni med njimi je tonil v pozabo...« Očetova bolezen se pokaže s tem, da ima sebe za svoj jutri, da tedaj »greši« proti načinu življenja, ki sta ga živila nevprašljivo in enostavno, greši proti zdravemu in pravilnemu življenju, zato je bolan. Bolezen se pokaže tako, da mu roke odpovedo pokorščino in onanirajo sredi trga polnega kmetič in gospodin, navsezadnje pa mu zadavijo mater. Zdej tudi že vemo da gre za boj duha s telesom, to je očetova bolezen. Pred policijo se zatečeta k eni očetovih bivših žen Romani, vendar ga bolezen napade z novo močjo, »gre za mrzlično akcijo organizma v celoti«, telo »želi postati nekaj, kar bo po svoji volji, a proti vsem drugim voljam«, očetove misli in čustva pa delujejo brezhbitno, »čim popolnejša je bila izolacija njegovega duha, čim večja je bila brezdelnost in odrezanost zavesti, tem laže

je zbiral vse sile razuma, tem laže jih je povezoval v eno samo določeno prizadevanje.« Oče se zdaj načrtno ločuje od telesa tako, da ga slabi, noče v »kompromisno sožitje duha in telesa« in pripovedovalec pravi: »Kakor je bil on izgnan iz lastnega telesa, tako bo telo dokončno zanikano na področju njegovega duha.« Zdej se telo spremeni v neko brezoblično a neuničljivo gmoto, ki se ji niti oče ne more reči več. Slednjič, kmalu po spolnem aktu te neuničljive gmote z Romano, izgleda, da očetu končno uspe ubiti telo in umre.

Kljub enosmerni obnovitvi fabule, ki je zato neustrezno podana in izgublja na mnogih pomembnih izpovednih plasteh pripovedovalca, lahko skušamo razjasniti, kaj je tista akcija očetovega duha, ki ima po besedah sina-pripovedovalca ambicijo biti Bog.

Najprej je to popolna in avtentična vlada nad svojim telesom, popolno obvladovanje časa in prostora in čista volja razuma, usmerjena v eno samo določeno prizadevanje. Biti bog pomeni totalno obvladovanje sveta. To obvladovanje preprečuje telo, zato je potrebna radikalna ločitev telesa od duha. Obvladovanje sveta z duhom pa je obvladovanje telesnosti, saj sicer ni jasno, čemu se telo ne bi hotelo podrežati, čemu se telo upre in dokončno zanika duha. Stojimo torej pred dualizmom, pred metafizičnim dualizmom, ki je literarno kar se da radikalno izveden in na katerega daje avtor teksta svoj odgovor.

Dualizem nastane, v kolikor se bit sveta zreducira na dve samostojni, kvalitetno različni manifestaciji: duh, idejo in materijo. V antropološkem vidiku je to duša in telo v človeškem bitju. Tak dualizem vsebuje problem medsebojnega odnosa in zveze teh dveh samostojnih principov in ta zveza se lahko razlaga kot funkcionalna odvisnost obeh principov v medsebojnem dinamičnem prepletanju, ali pa kot paralelizem, v katerem se včasih oglašata tendenca, monistične redukcije in prenosa vseobsegajoče temelje na en sam princip, bodisi materijo, bodisi duh. Vse to pa je dovolj znano filozofiji, nas pa zanima literaren tekst Dušana Jovanovića in odgovori o dualizmu sveta te pripovedi.

Ta ločitev duha očeta od njegovega telesa pa se izvrši z določenim namenom. Ta namen je spreminjanje sveta, ki je prostor svobode v sebe, v jaziranje, in ker je tisti del očeta ki to počne duh in ne telo, pomeni to spreminjanje sveta v duh. Duh se imenuje tu tisti objektivno razumljivi sloj »duševnosti« ki je nastal v očetovi imanentni individualni sferi, in ki zahteva osmišljen svet, življenje ki ima svoj jutri, ki ne tone v pozabo, življenje, v katerem ima sleherni gib svoj pomen, v katerem je preteklost ostane za vedno zarisana v spomin enopomenko ne da bi se spreminjala in izginjala življenje, v katerem so neprestano prvobitna pojmovanja in pravnji vzgibi bivanja. Duh-oče, ki pojmuje bivanje v svetu kot možnost uživanja v spopadih, torej voluntaristično in akcijsko, je ob enem tista volja, ki hoče poslednjo resnico svojega življenja neprestano prisotno in zavedno zavezujočo. To, kar preprečuje neposredno občutenje poslednje resnice in razumevanja pojavov življenja, ta ovira je telo. Ker se telo upre, ker je duh izgnan iz telesa to pomeni, da telo vso to voljo duha tudi zanika. Telo zanika življenje ki ima svoj jutri, telo zanika da ima sleherni gib svoj pomen, telo pretekleto pozablja, telo nima »spominak«, telo ne mara prvotnih vzgibov in prvobitnih pojmovanj bivanja. Zakaj telo vsega tega ne mara? Saj vendar »telo« zahteva solze ob občutku svoje lastne samorazkrojene končnosti, saj je resnično bistvo teh solz v uveljavljanju edino smiselnega hotenja neskončnosti. Teh solz pa na očetovem pogrebu ni, saj bi to zakrilo resnični pomen in smisel očetove smrti. Ali tedaj očetovemu duhu ni šlo za uveljavljanje hotenja neskončnosti? Telo hoče tudi pravičnost svojega bivanja, hoče minljivo izjemnost svojega privilegija. Telo hoče hkrati uveljavljanje hotenja neskončnosti in minljivo izjemnost svojega privilegija. Ali je ravno ta privilegij uveljavljanje hotenja neskončnosti? Kaj hoče tedaj duh? Kaj hoče tedaj oče, ki hoče biti Bog? Kaj hoče človek, ki hoče biti Bog? Ali ne zahteva neumrljivosti? Duh-oče, ki hoče biti Bog, ima voljo poduhoviti svet, to pa uresničuje tako, da uničuje telo. S tem, da hoče poduhoviti telo ga uničuje, ga umira. Namen duha spreminjati svet po svoji podobi pa je tudi zahteva po osmišljenem življenju, po svojem jutri, zahteva življenje, kjer ima sleherni gib svoj pomen. Ali ne gre tudi duhu za življenje telesa? Ali ne gre telesu z zanikanjem duha tudi za lastno zanikanje? Ali ni duh nekaj nadčasovnega neumrljivega, torej tisto, kar zahteva telo kot svoj privilegij? Zmaga duha, ki jo je potrebno čim prej pozabiti, da bo telo lahko zadihalo, pomeni, da bo lahko zadihalo ravno zato, ker se bo končno lahko zavedalo svojega privilegija, hotenja neskončnosti, duha pa, ki se enkratne prisotnosti ne zaveda, duh je morda mišljen ravno zato kot nadčasoven in neumrljiv. Ali ne gre za tragičen nesporazum med duhom in telesom? Človek, ki hoče biti Bog, pomeni biti neumrljiv duh in mrto telo. Po mišljenju živih pa pomeni človek, ki hoče biti Bog biti mrtev človek. Človek, ki hoče biti Bog hoče tedaj umreti. Umreti hoče ravno zato ker zahteva biti neumrljiv. Umrljivost nosi tedaj zahtevo biti duh-Bog kar pomeni zanikati telo, in zahtevo po neumrljivosti duha nasproti telesu. Umrljivost pa nosi tudi pravičnost obstoja bivanja, ki je privilegij minljivosti, umrljivost nosi telesu skozi njegov privilegij hotenja neskončnosti in neumrljivosti. Umrljivost telesa zahteva tedaj tudi umrljivost duha zato, ker hoče biti duh neumrljiv ravno z umrljivostjo telesa. Telo noče svoje smrti zaradi neumrljivosti duha, duh pa jo zahteva za svojo neumrljivost. Oba hočeta eno in isto. Razlika je v tem, da hoče duh neumrljivost na račun telesa, telo pa ravno s svojo enkratno prisotnostjo, torej tudi s smrtjo duha. Takoj namreč, ko bomo napuh duha pokopali, bomo zadihali in hoteli neskončnost, neumrljivost.

Zato je oče zdaj radikalno ločen na duh in telo. Zdi se, da je nesporazum zdaj priveden do vrha, in da ravno monistična redukcija enega samega principa, telesa ali duha na račun drugega privede do takšnega nesporazuma. To lahko vidimo tudi z diagnozo očetove bolezni, kakor jo je postavil doktor Černigoj: »Forsirana agresija vegetativnega živčevja v stadiju kolonizacije določenih območij orga-

nizma. Z biološkega aspekta to pomeni asimilacijo organizma na nove razmere bivanja, z antropološkega vidika pa modernizacijo psiho fizične strukture na podlagi simplifikacije in avtoekonomizacije. Separativne tendence vegetativnega živčevja pomenijo anticipacijo revolucionarne faze v vrsti bioloških metamorfoz človeškega organizma.« Torej dosledno ločitev vsega tistega, kar je sicer funkcioniralo samohotno in samoumevno. Zdej pa bomo poskušali posvetiti, da bomo izvedeli, kaj zmore sin ne da bi bil Kristus, in kaj zmore oče, ki hoče biti Bog. Vedeč hočemo, kaj se temu tragičnemu nesporazumu med telesom in duhom prikriva, in kako razjasnjuje to sin-pripovedovalec.

Pripovedovalec-sin je do konca teksta stal, čeprav udeležen v vseh dogodkih in sojunak poleg očeta, vendarle nekako odstranjen iz dogajanja. To je dosegal ravno s svojo pozicijo pripovedovalca. Iz literarne teorije vemo nekaj o tej poziciji: pripovedovalec romana (vzeli bomo za vzporedjanje ravno roman, ker tekst Dušana Jovanovića kaže mnoge značilnosti, po katerih bi ga lahko uvrščali v to literarno zvrst, pred vsem: svet svobodne akcije in moči, sestavine kot junak in svet, najstvo, iskanje polnega življenja, dualiteto, ki je junak in svet, duh in telo, neosveščeno in osveščeno življenje, junakov pohod v imenu najstva-duha zoper telo in svet in navsezadnje tragičen ali morda? netragičen konec) je fiktivna podoba, ki ni identična z avtorjem romana. Ta »fiktivna podoba« epsko delo pripoveduje, ga predstavlja iz svoje perspektive navzven in posreduje bralcu, skozi njo dogajanje subjektivno odseva. Jaz pripovedovalca poldetno ni identičen z jazom avtorja. Tako tudi sin Polde Rakovec v našem tekstu seveda ni kar Dušan Jovanović, kakor trdi recenzent Andrej Inkret v spremni besedi knjige. Pripovedovalec je posebna vloga, ki stopi med nas in pripoved in je za literaturo bistvenega pomena. To pripovedovanje nam pomeni razlaganje preteklih dogodkov, kakor se vrstijo po pripovedovalčevi volji, čeprav izgleda, da so dogodki zares bili izven te pripovedi, izven literature Pripovedovalec lahko piše v različnih časih, v istem trenutku lahko živi v več »asih in je kot tak »mitski stvarnik sveta« kakor pravi Wolfgang Kayser v: Wer erzählt den Roman. Tu nastane paradoks pravi Kayser: pesnik ustvarja svet romana, svet pod njegovim vodstvom preobraža njega v sebe, sili ga, da se preda preobraževanju, kakor bi se sam tako ustvaril. Tako je odnos sina do pripovedi odnos sina do sveta, saj ustvarja iluzijo izven literarnega prostora. Vedenje tega zunanjega sveta do popisanih dogodkov v tekstu je s samovoljnim popisom tega vedenja odnos sina do tega vedenja. Ta pripoved, ta svet literature se tako preobraža v sina, postaja sin. Ob enem pa ga sili, da se spreminja tudi sam, prav premišljevanje teh dogodkov, kot iskanje nekaterih odgovorov spreminja njegov pogled na svet. In ker se literatura dogaja kot nek »miselni napor« je seveda »vpleten« tudi avtor teksta. Vendar nam ne gre za njegov odnos do teksta, vseskozi vztrajamo v iluziji sina, v vlogi pripovedovalca.

V tem je naš tekst zelo dosleden. Začne se v sedanjem času na pogrebu in skozi preteklost se vrne znova v sedanost, ki se stilo pripovedno razlikuje od popisa preteklosti. Edininski subjekt dobi že ob poroki očeta in Romane drugačne razsežnosti, proza postane manj razvidna in komunikativna ravno v trenutku, ko sin doživi neko čudno preobrazbo in ima privide, ki so takšni, da smemo sklepati, da opisujejo čisti duh. Od tu naprej ni več dvignjene pozicije pripovedovalca, sin postne »vse in nič«, vsi prisotni in hkrati on sam. »Bil sem povsod in nikjer, prostor v celici in nič...« Govori o zadnji vednosti gibiljivosti in o zidu: »... Vse, kar je bilo tostran zidu sem bil jaz, vse kar je bilo onstran je bilo nekaj drugega.« »Naš namen je bil predrati ta zid, se zagnati onstran njega, hitro zamašiti odprtino, ki smo jo izvrtali, pustiti nič na oni strani in hitro preplaviti vse, kar je. Zaganjali smo se z vso močjo, zakaj onstran nas je čakalo zadnje in najslabše zadoščenje. Ali so uspeli sin ne ve, konča se privid ko sin »na silo« spregleda: »Vseposvdo črepinje, bruhanje, umazanija, gniloba smrad.« in v »moji zavesti še neka zavest«.

Pripovedovalec, ki je stal do določene mere zunaj teksta zdaj tega (na tak način) ne more več. Z opazovanjem je izgubil pravico stati zunaj, zato se znajde nenadoma potopljen v sam svet te dualitete. Svet, ki ga je ustvarjal postane on sam, preteklost, ki je bila, postane nenadoma z vso silo nagneta v sedanost, prav ta preteklost, kot iskanje odgovorov o očetu postane zdaj sin. V sinu obstaja zdaj neka dvojnost: »Nekdo se je zganil v meni, to nisem jaz.« Ali to pomeni, da je oče, ki je hotel biti Bog, ostal v sinu? Ali to pomeni, da je sin vendarle Kristus? Zdi se, da sin ostane radikalno ločen na duh in telo, na očeta in sina, vendar ta ločitev (na to pač še ne dobimo odgovora) ni ob enem tudi že volja monistične redukcije enega samega principa. Da je torej sin duh in telo ob enem, umrljiv in želeč si neumrljivosti. Nekaj gnusnega je v tem »spregledanju«, umazanija in smrad. Nesporazum, prikritost nekega odnosa telesa in duha se dogaja, kakor vemo s hotenjem duha umreti telo in hotenjem telesa imeti svoje bivanje in hoteti neskončno. Kako zdaj sin hoče biti človek in ne Kristus? Ali zdaj hoče oboje: neumrljivost telesa in duha? Ali hoče neumrljivost duha in enkratno možnost privilegija bivanja telesa? Pred vsem je jasno, da noče biti več duh-Bog na račun telesa, da noče smrt zaradi duha. Prav tako hoče ob enem svoje osmišljeno življenje in prisotnost poslednje resnice. Hoče hkrati to, kar sta zahtevala prej telo in duh. Morda hoče biti človek-Bog. Morda ima zato dve ločeni zavesti.

Morda je oče dosegel neumrljivost ravno s to »zaploditvijo« sina in s to sinovo dvojnostjo. Kakšen odgovor nam daje avtor na tradicionalni dualizem, ali ga ukinja kot nekaj preteklega, ali ga kaže nepremaganega?

Pričujoči tekst Dušana Jovanovića (ki bi ga zaradi velike umetniške vrednosti in miselne doslednosti bilo potreba še mnogo natančneje in širše premisliti) naj odgovarja na to s svojim statusom pripovedovalca in z možnostjo ali nemogočostjo literature v svetu preteklega in premaganega dualizma.

Aleksander Zorn

kolegom, ki se zibljejo na valu 188m

(ob oddaji pupilčki in kultura)

Sledeči spis ima namen informirati o realni situaciji in dejavnosti GLEDALIŠČA PUPILJE FERKEVERK in je nastal kot posledica oddaje »PUPILČKI IN KULTURA«, ki jo je bilo moč slišati 25. marca letos na sporedu Radia Student (188 m). Omenjeno oddajo sta pripravila tovarša Igor Bratina in Bojan Golob (družbeno mladinska sekcija).

O oddaji »Pupilčki in kultura« menim, da je bila zlonamerna dezinformacija o dejavnosti Gledališča Pupilje Ferkeverk (GPF), ki pa ni nastala iz morebitne nepoučenosti avtorjev oddaje ampak iz glasno in javno izrečenega namena dokazati, »da je tako gledališče, kot so Pupilčki (Gledališče Pupilje Ferkeverk — op. J. S.), nepotrebno« (podčrtal J. S.). Zaradi razvidnosti načina »informiranja« tovaršev iz RS naj navedem najznačilnejše misli, ki so bile izrečene v oddaji:

»Pred nedavnim je na naslov UO ZSJ in na Izvršni odbor Skupnosti študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov prišel dopis, v katerem Gledališče Pupilje Ferkeverk prosi za denarna sredstva, ki bi jih uporabili za pripravo predstav, oziroma, da smo točni, za pripravo dveh predstav, če jih sploh lahko tako imenujemo, v sezoni 1970. Za vsako od predstav so izračunali, da bodo porabili 21.250 dinarjev, ali povedano v starih dinarjih — 2.125.000. Za dve predstavi, torej dvakrat 2.125.000 — skupaj 4.250.000 starih dinarjev.«

Ze v uvodni »informaciji« sta pripravljavca oddaje jasno in glasno pribila, da dvomita v to, ali so predstave GPF res predstave in ali jih sploh lahko tako imenujemo. Avtorja oddaje sta že na začetku nakazala, da bo sedaj govorila o tem presnetem Gledališču, ki sploh ni nikakršno dostojno gledališče, saj ne predstavlja predstav, ampak nekaj takega, čemur sploh ne vemo imena; prav gotovo pa je, da to niso stare, dobre gledališke predstave, ki nas pa dotična tovarša nista ugotovila. Goto ne zaradi »stranlivičajo s silnim sentimentom in blaženim strahom. Kaj je potem tisto, kar GPF pripravlja in kaže radovednežem, kovne« nepodkovanosti, kot bi si kateri od zlobnežev utegnil misliti, saj sta že večkrat uspešno potrdila svojo »strokovnost«.

Tovariša novinarja in še nekateri člani redakcije RS so mi zatrjevali, da oddaja ni bila pripravljena s riti najmanjšo mero zlonamernosti, tendencioznosti, slabega namena škodovati tem ubogim in od vseh zavrženim Pupilčkom.

Seveda so bile njihove besede kaj neprepričljive, kajti v oddaji je bilo rečeno prav obratno.

Povrnimo se raje k citiranemu odstavku oddaje. Tovariša, ki sta že v uvodnem delu diskvalificirala GPF in s tem sčajno obranila tradicijo slovenskega »informiranja« pred nezdravimi pojavi, ki jih kdo ve kdo (ve se kdo) vtihotaplja med naše zelene holme in srčne ljudi. Morda jima je spomladanska utrujenost preprečila argumentirati njuno modrost. Bodi raje tako! Saj le stežka verjamem, da bi ju pri tem vodila slepa strast uničevanja, ki bi ju rekrutirala v vesoljne slovenske armade kritikastrov — naložiti nekaj krepkih na ritke Pupilčkov.

Presenetljivemu umovanju pa še zlepa ni kraj. Tovariša(a) nadaljuje: »Ko sem prebral ta dopis, se mi je zdelo, da je vse skupaj spet ena (podčrtal J. S.) od precej neslanih predstav Pupilčkov, ki brez vsakega premisleka pišejo številke v proračun gledališč in ga pošljejo na IO. Imel sem občutek, da bodo še enkrat zaklali belo nedolžno kokošo pred publiko in se pri tem zadovoljno smehljali (!?). Res je v tem trenutku, gledališče po vsem svetu v krizi. Prav tako je v krizi slovensko gledališče, gotovo pa je v še večji krizi študentsko gledališko dejavnost. GPF naj bi nadomestilo, tako oni pravijo (Pupilčki namreč op. J. S.), študentsko aktualno gledališče (SAG), ki je pred leti uspešno delovalo v Ljubljani. Trenutno pa je Ljubljana edino univerzitetno mesto (v Evropi namreč — op. J. S.) brez stalnega študentskega gledališča. In prav to hočejo Pupilčki zapolniti, ko pravijo, da so tudi (podčrtal novinar RS) študentsko gledališče, in se kot tako hoče uveljaviti.«

Citiranemu odstavku (ki je, mimogrede, skoraj dobesedno prepisan iz prošnje, ki jo je GPF naslovilo na IO, kar pa seveda tovarša iz RS ni moglo, kljub temu, da je to napisal nekdo, ki ni drugi, brez vsakega premisleka piše številke v proračun gledališča) v pojasnilo in zaradi pravilnega obveščanja dodam naslednje:

1. 26. II. letos je GPF poslalo na UO ZSJ prošnjo, v kateri prosi naslovljenca za subvencioniranje dejavnosti GPF-ja, za pripravo dveh predstav v letu 1970. Prošnja obsega šest (6) tipkanih strani, priložen pa ji bil tudi proračun GPF za leto 1970, ki znaša za eno predstavo 21.250 N din, (torej za dve predstavi 42.500 N din.)

Proračun GPF-ja je bil izdelan strokovno (podčrtal J. S.) na podlagi dosedanjih stroškov, ki jih je imelo GPF s pripravo dveh (2) predstav (prva predstava je bila maja 1969 v Mali drami z naslovom »Zlahtna plesen Pupilje Ferkeverk«. Predstava je bila šestkrat razprodana in le zaradi konca gledališke sezone ni bilo moč predstave večkrat ponoviti, kljub temu, da je zanjo vladalo živo zanimanje in je celo kritika ugotovila, da se v njej kažejo »obetavne energije«.

Stroški proračuna so tolikšni (še vedno pa minimalni za kakršnokoli gledališko dejavnost), ker so vanje všteti tudi stroški posamezne uprizoritve določene predstave, ki pa niso majhni, ker GPF nima lastnega prostora in mora zato za vsako uprizoritev plačati polno ekonomsko ceno najemnine za najeto dvorano (ki se giblje med 100.000 starih dinarjev in 150.000 S din). V proračunu je GPF predvidelo vsaj deset (10) uprizoritev ene predstave, kar je za neprofesionalno gledališče kot je GPF vsekakor lepo število, upoštevajoč, da gledališče dela v nezavidljivih pogojih — brez lastne tehnične baze in stalnega prostora in celo brez možnosti za občasno nastopanje v katerikoli profesionalni gledališki hiši. Tudi z vstopnico na mogoče kritičnih stroškov in tako vsaka uprizoritev prinese tudi izgubo (cca 120.000 S din!). Pri tem, da so vstopnice po običajni ceni (1.000 S din). Osnovni stroški priprave ene predstave do prve uprizoritve (najemnine za dvorano za vaje — cca 10 vaj na odru, kar znese minimalno 30.000 S din, izdelava plakata, gledališkega lista, scena, kostumi, rekviziti, luč, inscipient, električar itd.) so cca 900.000 starih dinarjev.

Preprost račun nam bo pokazal, da nastane pri vsaki uprizoritvi razlika 120.000 S din (izguba) in če sedaj to razliko pomnožimo z 10 (deset uprizoritev), ter temu zmožku prištejemo še stroške postavitve predstave, dobimo vsoto cca 210.000 S din. Če sedaj dobljeno vsoto pomnožimo s številom 2 (dve predstavi v letu 1970) dobimo končno vsoto, ki je resnično 4.200.000 S din oz. 4.250.000, kot je zapisano v proračunu, ki je bil poslan na UO ZSJ.

Do tu je »informacija« RS še točna, vsaj kar se tiče navajanja števil. Toda:

2. v prošnji, ki jo je GPF omenjenega datuma poslalo UO ZSJ je bilo na koncu napisano še tole:

»V informacijo prilagamo proračun za leto 1970. Upamo, da nam boste krili del stroškov.« To pa je bilo tisto, kar je bilo potrebno izpustiti, če se je hotelo dokazati, da tisti pri GPF pisarijo neke številke kar tako, v lastno zabavo in užitek.

Ker je jasno, da UO ZSJ ne more kriti vseh stroškov, ga je GPF zaprosilo in vljudno opozorilo, da pričakuje kritje le dela stroškov. Prav zaradi višine celotnega proračuna je GPF poslalo prošnjo tudi Republiškemu skladu za pospeševanje kulturnih dejavnosti in Mestnemu svetu, Svetu za kulturo. Republiški sklad je sklenil zaradi prevelikih obveznosti do že obstoječih kulturnih investicij, da GPF-ju ne more dodeliti subvencije, Svet za kulturo pri Mestnem svetu pa še ni definitivno odločil o razdelitvi sredstev za subvencioniranje.

Na UO ZSJ se je GPF obrnilo tudi iz sledečih razlogov: 3. ker je imel UO ZSJ dolga leta določena sredstva (cca 500.000 S din) za subvencioniranje študentske gledališke dejavnosti.

V času študentskega aktualnega gledališča je tudi resnično subvencioniral njegovo dejavnost. Ko pa je SAG preminil, je UO ZSJ moral plačati še nekatere obveznosti gledališča. SAG-a ni bilo več. Ni bilo več denarja. Nikogar ni bilo, ki bi v teh dolgih in žalostnih letih storil karkoli, da bi se študentsko gledališče obnovilo. Nikogar ni bilo, ki bi ugotovil, da je študentsko gledališče ena najpomembnejših in najizrazitejših študentskih kulturnih dejavnosti, ki presega konjickarstvo raznih plesnih tečajev, klubov ljubiteljev folklornih skupin itd. Vsa ta dolga in pusta leta pa se je v Zagrebu in seveda tudi v vseh ostalih jugoslovanskih študentskih centrih živela in razvijala gledališka dejavnost. Zagrebčani so hodili po svetu, pobirali priznanja, prirejali MFSK in IFSK. Gostili so številne evropske študentske gledališke skupine... dobri dve uri vožnje proti zapadu pa je bila zemlja pust in prazna. Ljubljanskim študentom vsa ta navlaka in pomag ni bil potreben. Kaj je nam potrebno teh umazanih in ušvih glumačev, ki smrdijo po znoju in se družijo s cenanimi deklinami, in so sploh najbolj nemoralni stan, kar jih premore naš svet. Veselo smo se vrteli ob zvokih alpskih poskočnic in prav nihče nas ni mogel zmotiti v prelepem miru kranjske dežele. (Zagrebski študentje dobe letno okoli 20.000.000 — dvajset milijonov! — za gledališko dejavnost).

4. ker je GPF študentsko gledališče po svoji strukturi in področju delovanja in sodelovanja. GPF je sodelovalo na pripravljalnem sestanku MFSK-ja v Zagrebu (glej bilten MFSK št. 100) in sicer kot ljubljansko študentsko gledališče; selektor MFSK-ja je izbral predstavo »Pupilja papa Pupilo pa Pupilčki« za letošnji 24. majski festival študentskih gledališč. GPF bo verjetno sodelovalo s svojo predstavo tudi na IFSK-u (internacionalni festival štud. gled., ki je vsako leto, letos že desetič, v Zagrebu oktobra meseca). Prav tako je bilo GPF povabljeno v Parmo na mednarodni festival, katerega pa se ni moglo udeležiti zaradi neprimerne datuma. Sodelovalo je tudi na GEFF-u in bo maja nastopilo na BRAMS-u v Beogradu. GPF se dogovarja tudi z organizatorji MFSK-a, da bi se del manifestacij MFSK-a prenesel tudi v Ljubljano (tako bi maja gostovala v Ljubljani zagrebški SEK s predstavo »Druga vrata levo«, ki je dobila na lanskem MFSK-u prvo nagrado. (Prav te dni pa se je GPF vrnilo z uspešnega gostovanja v Zagrebu glej Tanjugovo notico, Delo, 25. 3.). Ob tej priliki naj še enkrat na kratko ponovim še naslednje: GPF je do danes poslovalo celotno predstavo »Pupilja papa Pupilo pa Pupilčki« za ljubljansko TV, zagrebška TV je posnela reportažo o tej predstavi in pripravila oddajo, ki je bila na sporedu 24. XII. lani, Münchenska TV je posnela odlomek prve predstave GPF, RT Beograd je posnel zvočni del prve predstave, lani novembra je gledališče gostovalo v Mariboru, gostovalo pa bo še v Sarajevu, Novem Sadu, Relju in Prištini.

GPF je tudi v ustnih razgovorih s predstavniki UO ZSJ poudarjalo, da se zaveda, da UO me more oddeliti GPF-ju subvencije v višini celotnih stroškov, in da bo cerilo tudi njihovo najmanjšo materialno pomoč.

In vse povedano je za tovarše pri RS »spet ena od precej neslanih predstav Pupilčkov, ki brez... itd.« Ko nadaljuje tovarši novinar pravi: »Vendar, ali lahko tako gledališče, kot je GPF res zapolni praznino v gledališki dejavnosti študentov? Menim, da ne saj tako gledališče (podčrtal J. S.) še ni našlo pravega stika z gledalci, prav tako pa še niso, ali nismo, gledalci dovolj zreli, da bi lahko sodelovali v takih predstavah, kjer tako rekoč igra z igralci vse občinstvo.«

Torej tovarši(a) novinar(ja): mislim, da zares nisi, in nikdar ne boš zrel za kaj takega; uspelo ti je dokazati, da še za lutkovno gledališče nisi dozorel. Toda sam si tega kriv. Tvoja nemarna nepoučenost je kriva tega. Bojim se in to močno, da svojih dvomov ne bi znal utemeljiti tistim strokovnjakom, ki so pozitivno ocenili predstave GEFF-a. Osmarečen bi stal pred njimi. Vzemim, da je bolje, da ne vedo zate. Kaj pa meniš o temle: GPF je z dosedanjima predstavama imelo »stika« s približno 3000 gledalci, kar je število gledalcev na 30 predstavah v Mali drami (samo za primerjavo: v sezoni 1968/69 je imelo delo znamenitega španskega dramatika Fernanda Arrabala, Asirski cesar in arhitekt, 24 (štiriindvajset) uprizoritev, kar pomeni 2400 gledalcev. Ze to število je bilo za naše razmere kaj neverjetno.

Menim, da je GPF že nadomestilo odsotnost študentske dejavnosti. Trudi se še tako, močno dvomim, da ti bo uspela tvoja nebrsta demagogija. Priznati pa boš moral, da si se poslužil kar najpreprostejših prijemov diskvalifikacije. In prav v tem je tvoj neuspeh.

O tem, kako si na podlagi dveh (2) izjav, od tega je bila ena nekoga, ki sploh ni videl predstave GPF, premetno zaključil, da tako, kot misliš ti, misli tudi velika večina študentov. Morda bi ti kaj tehtnejšega povedalo tistih 1200 (tisoč dvesto) študentov, ki je prisostvovalo na predstavi v Stud. naselju. Če morda veš, da je v zadnjem času na kakšni gledališki predstavi bilo 1200 ljudi, mi prosim takoj sporoči.

Zaključuješ pa takole: »To oddajo smo pripravili, ker smo z njo skušali pokazati, da je gledališče kot so Pupilčki nepotrebno, če pa je je namenjeno le ozki skupini entuziastov, ki se v predstavah, kakršne pripravljajo, izživljajo, gledalcu pa ne prikažejo ničesar, še misliti ne dajo. Ni bil pa namen, da bi delo te skupine s tem onemogočili, saj menimo, da je zadovoljevanje in izživljanje v takem okviru in obsegu za nekatere edini način prodreti v življenje.«

No, ko si že tako lepo, z neverjetno strpnostjo zaključil svoje modrovanje pa bom še jaz:

Na koncu le priznaš, da je bila oddaja »Pupilčki in kultura« pripravljena z enim samim namenom, dokazati, da tako gledališče ni potrebno. Ta trditvev pa je bila argumentirana s totalno dezinformacijo o delu GPF. Niti sledu o pošteni informaciji ni bilo zaslediti v tej oddaji. Nesramno vničevanje enoletnega dela dvajsetih študentov ljubljanske univerze, tri tisočih gledalcev druge predstave GPF in še nadaljnjih šeststo, ki si je ogledalo prvo predstavo. Vse skupaj je bilo zavito v trapasto besedičenje o zadovoljevanju, izživljanju in entuziazmu nekaterih, ki jim je taka onanija, kajti prav ničesar drugega ne pomenijo tiste besede, ki jim je taka onanija edini način prodreti v življenje.

Menim, da tako delo tovaršev pri Radio Student govori o popolni neodgovornosti in zlorabi zaupanja, ki so ga bili deležni, s tem, da so jim njihovi tovarši študentje dali v vodenje pomembno sredstvo javnega obveščanja.

Ivo Svetina
za GLEDALIŠČE PUPILJE FERKEVERK

andrej medved
prispevek
k vprašanju
novodob ne
umetnosti

Tale

Pour les Modernes (européens) l'art se constitue dans la production par le sujet (l'égo) d'objets, dans un monde qui est celui de la représentation... L'art cesse d'être «naturel» et «divin», il n'est plus absolu et sacré... La modernité conduit à l'ère planétaire. Cette ère est globale et mondiale errante, aplanissante et aplanissante, planificatrice, calculatrice et combinatoire. Pour l'époque planétaire l'art se mue — au-delà des sujets et des objets — barrés et en voie de dépassement — en une production errante, sans prototypes ou modèles, fluide et ouverte. Il rejoint la technique... La technique, s'appelant elle aussi techné, consiste dans la production et transformation de tout ce qui est... c'est la technique qui est le moteur de l'époque planétaire... La réunion de l'art et de la technique se fait dans et par la technologie...

K. Axelos. ARGUMENTS D'UNE RECHERCHE

I. del b eseda „o koncu” umetnosti

Govorimo o »koncu« umetnosti, o njeni »dovršitvi« oziroma »premaganju« ...

... Novodobna umetnost izstopa iz horizonta klasičnih metafizičnih absolutizacij, njena resnica ni več resnica Absolutnega—Transcendence—Boga—Človeka—Smisla. Nič več ni »nekaj« svetega in posvečenega, kot je bila to v čas *antičnega—grškega sveta* (umetnost = odkrivajoča, »produktivna« imitacija božanskega fisisa), v *epohi krščanstva* (umetnost = »ponovitve/vpisa« v krog absolutne Resnice, ki je resnica Boga), in v obdobju *humanističnega ideologema, buržoazne ideologije*, v katerem se raz—vidnost in gotovost klasične Transcendence ukinja. ((Značilna je »raste-subjekta«) Buržoazna-humanistična umetnos¹ se utemeljuje iz pospešene ter neomejene *subjektov* (Človekov) proizvodnje kot pre-delave vsega bivajočega: vsega kar jè. Humanizem—naturalizem—socializem—tjd. so utemeljeni v *praksi*, v univerzalni *produkciji*, ... v »tehniki«, njeni logiki (tečne = *TEXYH*—logiji) in ideologiji, ki sporočiljivost (zavest, refleksijo) novodobnega tehnološko—planetarnega dogajanja zapira v »tisto« tehnično, se pravi »notično«. Tako »prečrtava« vprašujoče (ontološko), ... refleksivno—kritično mišljenje in vzpostavlja t.im. »topo« zavest, conscience serville, pensée obtuse.²

Humanistični ideologem se izkazuje v samoproduktiv-
jočem—se Jazu—(EGU)—Subjektu—Človeku in torej v rasti
subjektivitete, v ekspanziji njene Moči v bivajoče: v vse,
kar je. To je čas scientizma in neo—scientizma, znanstve-
no—tehničnega »obvladovanja« sveta, planetarne tehnologije,
... čas *Tehnike* kot dovršene, »realne« (tostranske) metafizi-
ke, v nasprotju z onostransko metafiziko Boga—Duha—
ki je vezano izključno na bivajoče in njegove »vezje«, rela-
—Absoluta—itd. To je čas znanstveno—tehničnega mišljenja,
cije, ... čas *tehnike* in njene ideologije v okviru *totalne*
prakse...

... Novodobna umetnost ni več sama—(v)—sebi zadostna, ne izraža in ne izžareva več neke *absolutne* Resnice—Ideje—Transcendence—»Smisla«. Njen smisel ni razviden, umetnosti imanenten—pripadajoč, dan po—sebi in iz—sebe, prav zato ker so zanikane klasične metafizične absolutizacije, platonski, descartejanski in heglovski metafiziki lasten Smisel—Resnica—Ideja, ... »posvečenost« ekonomiji Smisla vsega, kar »jè«. Postheglovska umetnost predstavlja torej le konec tistega tipa umetnosti, ki se je utemljeval v neskončni populnosti Transcendence, se pravi: iz zaprte Knjige klasične metafizike: iz »kroga« in vpisovanja—v—krog tradicionalne filozofije. Postheglovska epoha, v katero se vpisuje poznoburžoazna—humanistična ideologija, se kot čas dovršene metafizike: *tehnike* izkazuje iz premaganja Smisla—Resnice—Ideje, ... in v ohranitvi metafizične »ekonomije«: Reda—Sistema—Logike—Dia/lo-gije = *λογική*—logike... Beseda o koncu umetnosti pomeni na ta način zanikanje klasične evropske miselnosti, zanikanje vnaprejšnje gotovosti /u/ temelj(e)nosti/ *poiesisa* in apriornosti njegove biti.

Tradicionalna miselnje, v katerem in iz katerega je umetnost osmišljala svojo *bit-ter-bistvo*, je zamenjala misel tehnike, znanost kot absoluten Wissen (absolutno vedenje), planetarna tehné-logika. Vprašanje o novodolu ni umetnosti se torej zastavlja v okviru *znanstvenega* (=tehnološkega) *raziskovanja* umetnosti. Vendar pa problem znanstvenega raziskovanja umetnosti ne smemo določiti iz konca umetnosti, ampak obratno: *konec Umetnosti moramo misliti iz znanosti*, iz znanstveno-tehnične logije, iz metafizične »*τεχνή*«-logike». *Dovršitev*: »konec« Umetnosti ne predstavlja izvor znanosti o umetnosti, ni omogočanje umetnostne znanosti. Premaganje Umetnosti se »sprosti« šele z *Znanostjo* (=absolutes Wissen) kot poslednjo besedo tradicionalne evropske misli. ((»Znanstvenost« misljenje se stopnjuje od Descartesa, utemeljitelja modernih znanosti, do Hegla in Marxa, »misleca tehnik«.)) ... Konec določenega »tipa« umetnosti kot dokončanje »ustroja«-strukture-»ekonomije« določenega zgodovinskega »diskursa, pisave oziroma literature« sovпада torej s premagovanjem klasičnih miselnih absolutizacij: s premagovanjem krščanskega Boga in buržoazno-humanističnega Človeka.

veka, z zanika(va)njem temeljnih tujosti, ki opredeljujejo tradicionalno evropsko miselnost, ... z »menjava« socialno-ekonomskih, ideološko-političnih, religioznih, eksistencialnih (...) pogojev, ki omogočajo »uresničevanje«, t. j. prebivanje planetarnega človeka, »bistvovanje« človeškega bitja. Izjava o »koncu« umetnosti se tako vključuje v proces samorefleksije, v »reza« refleksivnega mišljenja: kot sa mo—omogočanje evropskega človeka. (Ostaja seveda vprašanje: KAKŠNO je »to« samo—omogočanje v okviru znanstveno—tehnične miselnosti in njegove Moči s. p. v horizontu novodobne planetarne tehnologije, tehnike in njene ideologije.) ...

... Znanost oziroma »tennika«, ki po svoji temeljni določenosti nadaljuje *metafizično skušnjo* in v nečem čisto določenem smislu predstavlja »izvorno« možnost človeškega bitja*, torej *ne »briše« in ne »prečrtava«* umetniških tekstov (»literature/pisave«), umetnosti—kot—take. »*Prečrtava« in »niči«* le absolutizacije, ki so tako usodno dolževale ter utemeljevale bit—in—bistvo tradicionalne umetnosti. Novodobna znanstveno—tehnična Moč, ki je hoter je Moči in Oblasti in tako neprekinjena volja—do—Moči: *»ničiti«* (»briše«) v moderni umetnosti *segmente klasične metafizike* in torej: *tradicionalno u m e t n i š k o s t — b i t n o s t u m e t n o s t i*. Znanost odkriva v umetnosti svojo resnico, ki je resnica lastne utemeljenosti, neskritost sebi—lastne določenosti: svoje tehnološko postavje: *samovzpostavljanje v dia—logičnem »krogus produkcije—in—konsumacije«*.

... Umetnost je bila vseskozi »izžarevanje« (uveljavljanje) Ideje+Transcendence+Absoluta+Smisla+... Tudi novodobna umetnost vzpostavlja (»izžareva«) v potek svojega diskurza, v uresničevanju svoje pisave: in njenin sledi: »resnico« sodobnega sveta in njegove »dejanskosti«, »resnico« znanstvene τεχνη—logije, tehnike (kot »realne« metafizike) in njihovega »kroženja—v—istem«, ...): »resnico« proizvodnje... Umetnost je torej le še »proizvodnja«, naravnana na sfero »ontičnega« (»tehničnega«). Kot taka je utemeljena v novodobni (vseplanetni) τεχνη—logiji znanosti, v sferi tehnike, njene Moči ter Ideologije, ki »sprošča« in omogoča »i d e j o« umetniškega čela—teksta—pisave—diskurza...

..... Novodobna umetnost se tako »še
redno« dogaja kot »svetljenje« idej, ki jih v svojem social-
no-ekonomskem, politično-ideološkem, znanstveno-teh-
nološkem »obvladovanju« postavlja tehnika: v produkciji—
reprodukciji—in—konsumaciji lastne Moči, v »kroženju«
in »vpisovanju« v lastno ponovitev. Znanosti in tako tudi
znanosti—o—umetnosti se utemeljujejo iz hegeljanske me-
tafizike in ostajajo »un hegelianisme sans réserves«, se pravi
da predstavljajo v svoji tehnice—logiji »die vollendete
Metaphysik«: dovršeno metafiziko... Znanstveno razsko-
vanje umetnosti torej ne pomeni »smrti« umetnosti kot
take, ampak le premaganje določenega zgodovinsko uteme-
ljenega diskurza, pisave oziroma mišljenja.

Hegel je z izjavo o »koncu« umetnosti mislil na dovršitev umetnosti kot prostora Resnice. Postheglovska umetnost je razložena od Ideje, od Absolutnega in ni več »die sinnliche Darstellung des Absoluten«, saj je zaničan prav tisto absolutno: Bog, Človek, ... Zgodovina, Narava, ... Na njihovo mesto je stopila znanost: kot absolutno vedenje. Umetnost se ne utemeljuje več »Bogu, Človeku, ... Zgodovini, ... ampak v znanosti, v znanstveno-tehnični Moči, v tehnološki »oblasti« tehnike. In iz resnice znanosti, iz bista tehnike se tudi »sprošča« bistvo in bit moderne umetnosti. Ideologija tehnološko-dialogičnega produkcije, reprodukcije in kosumacije vsega, kar »jema«) vzpostavljanja tehnološko-logične Moči kot samorazlikovanja v procesa planetarne tehnike (= ideologija dialoškega samomogoča« umetnost, ki se »dogaja« na način »proizvodnje« in njene ideologije ter se kot taka »vključuje v logiko« (= tehnē-dia-ideō-logiō) vseplanetarnega procesa tehnike ... Izjava o »koncu« umetnosti izgovarja torej »razpoko« substancioniranja v klasični evropski metafiziki in resnico njene dovršitve v τεχνή-logiji »planetarnega« časa...

... Prostor »bodočje« umetnosti se konstituira na način tehnike, ... »skozjo« znanstveno tehnično raziskovanje nje ne pisave (njenih sledi), »v« tehnološkem obviđovanju njenega »pristostvovanja«, njenega bistvovanja. Radikalizirano vprašanje o novodobni (= planetarni, = »bodočji«) znanosti—o umetnosti, implicira *zapor* (la cloture) njene »reprezentacij«, »prečrtanje« njene tradicionalne umetnosti, bitnosti, /= (zapor), = (izbris), = (.) »biti« umetnosti... Toda: KAJ je tehnika takega da lahko tako

usodno določa planetarno umetnost in njeno novodobno (= »bodoče«) uresničevanje?

KAJ je torej bistvo τ -ev?

.....
se nadaljuje

(II. del: VPRAŠANJE ZNANOSTI O
UMETNOSTI IN NJENE IDEOLOGIJE)

¹ Vednost—spoznanje, ki ve, KAKO ustvariti nekaj kar je treba ustvariti, se imenuje *TEHNIKA*. Tehne pripada praksi: »ja« v praksi... Ustvariti nekaj »prej« —bivajočega na osnovi tega, KAKO ga ustvariti, se imenuje tehnice... V novodobnem svetu se teorija, tehnika in praksa združujejo v celoto, v kateri pre-vladuje (oz. ki jo ob-vladuje) tehnologija. Tehne—logija moderne planetarne epohe vlada in vodi teorijo (mišljenje) in prakso (delovanje).

² Problem smo razvili na drugem mestu. Glej: 'DEOLOGIJA TEHNE—LOGIKE IN t. im. »TOPA« ZAVEST, Problemi—Aktualnosti 1970. »

1970. V obdobju »dovršitve« (premaganja) tradicionalne metafizike in njenih segmentov (Boga, Cloveka) se izvršuje novodobna planetarna absolutizacija tehnike, ki se v svojem »izpolnjevanju« opira na destrukcijo klasičnih tujosti človeškega bitja, s. p. na »refleksijo« (= »kritično zavest«) kot na pogoj svoje vse-planetarne ekspanzije, ... in torej na produkcijo ter konsumacijo človekovih Wesenskriifte. Vendar pa ta refleksija in ta zavest v svoji »kritičnosti« ostajata neradikalizirana, saj ne mislita svoje ponovne in univerzalne »tujosti«—odtujenosti, ... saj ne domišljata dejanskosti svoje vzdajšnje in »prihodnje« (»bodoče«) prisotnosti ne zastavljata vprašanja o kontradiktornosti človeškega bitja in njegovega prisostvovanja: praktičnega — tehničnega uresničevanja ... (Problem smo razvili drugje. Glej: VPRAŠANJE O DIALEKTIKI IN »VPRAŠUJOČE« MISLENJE. Problemi — Aktualnosti 1970.)

ki nam govore o »istosti«—kot—sopripadnosti bistva tehnike in človekovega bistva.

TRIB UNA IN KRITIKA

Nekaj vprašanj bi imel, dragi S. Š., o nekaterih problemih, ki mi jih priklical tvoj članek,¹ nekaj hudo sitnega posla, ki pa mi ga morda ne bo žal, če boš razumel, da mi ni do golega drekanja, temveč mi je do nečesa, kar je več; gre za nek koncept, ki ga kot bralec in občasni sodelavec pogrešam. Da sem si sposodil prav ta članek, seveda ni naključje, menim, da je zelo značilen primerek tovrstnega pisanja pri nas – toliko v opravičilo in pojasnilo, ki ju dejanje terja; zakaj zajel sem tako na široko, da se moram ukvarjati tako s plevami kot z zrnjem

V tvojem članku se je zgodilo kar se (žal) često dogaja — metoda, s katero skušamo posameznim konkretnim pojavom določiti ali pokazati širše (ideološko) ozadje, in tako razkriti to kar je nam samim in drugim prikrito in nerazvidno, to pozitivno prizadevanje, ki že dolgo časa nastopa na Slovenskem kot resno znanstveno prizadevanje in ki zahteva optimalno znanje, sposobnost in odgovornost, je tu izvedena na nivo publicistične preproščne ter postaja sredstvo nedgovornega podtikanja. To je docela odkrito in nedvoumno izraženo v odstavku 1b omenjenega članka. To kar me poleg zlorabe metode vzne mirja, je namen tvojega pisanja. Če resnično nastopaš proti neki zavirajoči in škodljivi misli, je vse kar je zapisano pod 1c popolnoma dovolj, če upoštevamo navedbe v zadnjem odstavku pa celo odveč. Naj bom jasen in nedvoumen, kot si sam: ker je iz tvojega zapisa razvidno, da obravnavani primer ni niti najmanj pereč in da v naši družbi ta dilema ni več prisotna, vsaj ne na način prevladujoče smeri, je jasno, da ostaja tvoje pisanje na nivoju zelo zbanaliziranega napada na posameznika, ki je očitno odveč. Čemu vse to — so to osebni interesi ali pa bo TRIBUNA postala tribuna najeti ploskačev?

Preidimo k tehtnejšim problemom, tehtnejšim kajpak po mojem mnenju in ker je to le mnenje, mi bo sleherni odgovor enake narave dobrodošel. Tudi to, kar imenujem tehtnejše prinaša tvoj zapis — to so pomisleki ob Vidmarjevih besedah o »kulturni volji naroda« ter o narodu kot nečem, kar ima »vso pravico nadzirati to kulturo in jo po svoji volji, po svojem najboljšem premisleku usmerjati...«² Tu pa se ne srečujemo le z Vidmarjem, cela vrsta ljudi zonglira s tem pojmom in sorodno zahtevo razglašajo po skupščinskih dvoranih, zborovanjih, najrazličnejših prireditvah, časopisih itd. In prav zato je soočenje s to mislijo vredno naše pozornosti. Soočenje pa mora biti trezno, strokovno, dosledno kritično in predno tvegamo ta spopad, je predvsem potrebno, da zapustimo meje sentimentalne nacionalne zavesti in ljudskega tribunstva v okviru katerih je kajpak vsakomur jasno kaj »narod in kulturna volja naroda« sta. Pri Vidmarju verjetno vsa ta zadeva ni tako preporsta, kot npr. pri Matičiču, zato je treba pri obeh in ostalih dodobra premisliti, kaj komu ta pojem označuje (ali bolj kaj je tisto označeno tega pojma). To kajpak že smrdi po »filozofiji«, o kateri si menda še nismo na jasnem kam z njo, del pa čisto določno zaudarja po »pirjevčevjanstvu«, zato je znak za preplah morda že umesten. Nikar pre naglo; verjetno je to edina možnost, da sestopimo s tega ostudnega nivoja ljudskega tribunstva, ki navi dez razglašja »voljo naroda« in tako širi pogubni občutek samozadovoljstva, ki ga porajata naivna in skrbno negovana vera v moč vplivanja, če že ne kar odločanja pri reševanju mnogih dilem naše družbe in časa. Od tega smo še preklete daleč in pri stanju kakršno vlada v večini naših sredstev množičnega obveščanja, je še najkoristnejše želeli, da bi od tega cilja nikoli ne prišli. Obupna nestrokovnost in neodgovornost ljudi, ki delujejo na tem področju ali pa ta sredstva celo vodijo, ustvarja klimo neznosne preproščine in poplivelosti, ki čedalje bolj razmika prostor nezaupanja in neangažiranosti med resno, strokovno mislijo in zavestjo večine.

Jernei Novak

1) Glej članek »Eripuit caelo fulmen« TRIBUNA št. 9, str. 9

2) Navedbe povzemam po omenjenem članku

„tel quel“ odgovarja

Tekst, ki ga boste brali, je odgovor naših prijateljev pri reviji Tel quel. Odgovarjajo na vprašanja, ki smo jih sestavili potem, ko so se na La Nouvelle Critique večkrat menili Jean-Louis Baudry, Jean-Pierre Faye, Marcelin Pleynet in Philippe Sollers in nekaj naših sodelavcev (Antoine Casanova, Andre Gisselbrecht, Christine Glucksmann in Jean-Louis Houdebende).

Vsi vemo, da mladi pisatelji, ki se družijo okrog revije Tel quel, postajajo vse pomembnejši v sodobni literaturi. Od svoje ustanovitve leta 1960 Tel quel objavlja vse več analiz in raziskav na visoki literarni in znanstveni ravni. Hkrati pa so izšli v knjige z istim imenom v Edition du Seuil teksti, ki imajo nespodbitno vrednost: zbirke pesmi, kritični in teoretični eseji, romani. O tem smo že pisali ob izidih teh knjig. Zdaj pa naj opozorimo samo na najvidnejše: *Essais critiques* Rolanda Barthesa, *Relevés d'apprenti* Pierra Bouleza, *L'écriture et la différence* Jacquesa Derrida, *Le récit hunique* Jeana-Pierra Faya, *Figures* Gerarda Genetta, *Compact* Maurica Rocha, *Drame* Philippa Sollersa, *Personnes* Jeana-Louisa Baudryja, *Problèmes du nouveau roman* Jeana Ricardouja, in seveda *Lautremont* Marcelina Pleyneta v seriji *«Ecrivains de toujours»*. In končno gre prav tej zbirki zahvala, da je pod naslovom *«Théorie de la littérature»* predstavila francoski publiki nekaj poglavitnih tekstov ruskih formalistov, sovjetske avantgarde iz dvajsetih let.

Tel quel je torej prostor žive misli o pisavi: misli, ki se ji velikokrat upirajo, jo kdaj pa kdaj z ihto zavračajo, vendar zbuja vse večje zanimanje pri velikih mladih pisateljih; po drugi strani pa vemo, s kakšno pazljivostjo sledi Aragon delu teh mladih, in prav on je bil eden prvih, ki je opozoril na njihovo pomembnost. Razen tega pa Tel quel že nekaj časa doživlja ideološki razvoj, ki ga je opisal Philippe Sollers v intervjuju za *France nouvelle* maja 1967: razvoj, ki se kaže na politični ravni v tem, da so zavzeli zelo čisto pozicijo, na teoretični ravni pa v vse odločnejših naporih, da bi se postavili v marksistično perspektivo.

Ni treba posebej poudarjati, kako je to raziskovanje vredno naše naklonjenosti in koliko se lahko od njega naučimo. Zares pa se nam zdi soočiti nove teze, ki jih razvijajo v sklopu razvoja celote, še posebej tistih humanističnih znanosti, ki so posvečene jeziku, in jih, če je mogoče, združiti v koherentno teorijo literature.

Nemara bo kdo pomislil, da ta tekst ne rešuje problemov: avtorji tega niti ne nameravajo. Gotovo se je kdo o tem ali o onem izrazu vprašal, si želel, da bi bil odgovor na kakšno vprašanje bolj dodelan. Zlasti — kako bi natančno opredelili pojem »buržoazne pisave«. Kaj ne bi bilo primerno, da bi — naj je primerjava med funkcijama denarja in smisla že a priori videti še tako zapeljiva, to idejo temeljiteje razvili? In res: ta vprašanja — in še veliko drugih — bodo dobila zadovoljive odgovore le s precejšnjim delom in z neprestanimi soočenji vseh iskalcev, ki jih prevzema znanstvena strogost. V mejah svojih možnosti se bo *La Nouvelle Critique* zavzela, da bo podpirala to kolektivno raziskovanje.

La N. C.

Vprašanje: Svoje literarno delo vedno bolj izrecneje povezuje s politiko — tako s svojimi javnimi izjavami kot s sklicevanjem na dialektični materializem:

— Na kak način je vaša literarna praksa napeljala, da ste vzpostavili to zvezo?

— Ali se vam zdi, da ta pozicija ustreza novi zgodovinski situaciji, ki prinaša zavračanje vsakršnega politično-moralnega »angažmaja«, kakršen je prevladoval po osvoboditvi, in spodbuja bolj teoretično zvezo med literaturo in marksizmom v obliki dialektičnega materializma?

Odgovor: Prišli smo do tega, da smo vse bolj poudarjali način produkcije literarnega teksta, se pravi, da smo se uprli čisti enostavni posvetitvi produkta (»umetnine«) in kapitalista, ki je tako rekoč prevzel financiranje in akumulacijo (»avtor«). Položaj je pač tak, da odločilne analize, ki jo je Marx opravil na področju politične ekonomije, ne bi bilo mogoče izpeljati na ravni ekonomije, ki ji pravimo »simbolična«, se pravi na ravni označujoče zmožnosti (»faculte signifiante«) same. Ta ekonomija je torej prostor nenehne alienacije in mistifikacije. Gib, ki smo ga hoteli odkriti v konkretni realiteti govorice (pisave), ni nič drugega kot tisti, ki ga je že analiziral Marx. Samo da blago govorice ni tako neposredno mogoče kritizirati, saj se (njegova oblika) ne pokaže na prvi pogled; na neki način moramo pri njem pogled znanosti podvojiti. Recimo, če hočete, da ima smisel pri govorici isto vlogo kot denar v cirkulaciji blaga. Prizadevanje, da bi demistificirali tisto, kar buržoazija tako pompozno imenuje »ustvarjanje«, je torej potrebna naloga. Če bomo delo dobro opravili, bomo videli, kako je borba za prisvojitve in kodifikacije govorice tesno povezana s socialnim bojem (z razrednim bojem). Naj bo vsak »aktivni lastnik jezika«, to je bil program avantgardnih intelektualcev, povezanih z oktobrsko revolucijo.

Sedanji položaj je torej precej drugačen od tistega, čemur so dali ime »angažma«. Ta drža

je bila zmerom tipično buržujska (sentimentalna, moralna, neznanstvena). Nič skupnega nima z voljo, ki hoče s specifično prakso spoznati realni tekst v nujni zvezi z marksistično teorijo.

Vprašanje: Kako v perspektivi, ki jo kažete, razumete homologijo, ki jo vzpostavljate med svojo literarno prakso, ki spodbija neki način pisanja (»buržoazno pisanje«), in prakso spreminjanja družbe?

Odgovor: Vsak razred vzpostavi neki način za prisvajanje govorice. Za buržoazijo, na primer, za kapitalizem je to retorika, je to roman. Če spodbijaš retorični sistem ali pripovedne forme, dvomiš v buržoazno ideologijo, buržoazno koncepcijo sveta (kot hierarhijo, ki je akumulativna, pripovedljiva, »polna smisla«). Po našem mnenju kapitalistično obdobje temelji predvsem na tem, da daje besedi primat nad pisavo, se pravi, da konstituira govoreč lastniški subjekt, ki je identičen sam sebi in ki njegovo vrednost meri komplementaren sistem bogastvo — lepa beseda. To je ekonomija, naravnana na osebno potrošnjo, ki kot pravi Marx, »troši produkte kot sredstva za osebno zadovoljstvo«. S teorijo napisanega teksta, pisave na delu, analize neme delovne sile, ki se spreminja v napisano delo, pa prihajamo do drugačne produktivne potrošnje, ki troši produkte (tekste), »kot sredstvo delovanja dela«. Simptomatično je, da buržoazija tovrstnega dela, razen v popačenjih, zmedenih aluzijah, ideološki zmed, ne more razpoznavati.

Vprašanje: Ali je upravičen povratak za 50 let literarne torije, da bi neposredno obnovili usmeritev, ki jo označuje srečanje formalistov, futuristov in leningrajskih lingvistov okrog leta 1917? Kaj nismo danes v zgodovinski situaciji, v kateri je kritična zavest resničnejša kot »konstruktivna« vnema?

Odgovor: Povratak, o katerem govorite, je le prepozna (se pravi, v glavnem zgodovinska) razsvetlitev temeljnih dejstev tistega, kar bi moralo biti popolna zgodovina XX. stoletja na ravni formalne produkcije. Bolj zaskrbljujoče je togo nezavedanje, ki ga skrbno vzdržuje vladajoči razred, nezavedanje v spodkopavanju retoričnega sistema, ki služi interesom danega tipa ekonomije. Če rečeš, »ni smisla a priori, smisel nastaja v govorici, v podvojeni praktični govorici, v konfiguracijah te prakse«, že subvertiraš buržoazni idealizem. Če je »temelj« kapitalističnega sistema, kot pravi Marx, »radikalna oddvojenost proizvajalca in proizvodnih sredstev«, potem jasno vidimo, kako vsak proizvajalec govorice nima vselej dostopa do teh produkcijskih sredstev. Kaj pomeni brati? Kaj pomeni pisati? Zakaj jezik v materialistični in dialektični perspektivi ni sredstvo ali celo le okras? To so poglavitna vprašanja, ki si jih moramo postavljati in nenehno znova postavljati in katerih znanstvene temelje so (in prav to je zelo pomembno) postavili »formalisti« predvsem glede »literature«.

Vprašanje: Tel quel se zavzema, da bi razkrinkal kulturne drže in ideologijo literature, ki jih vi označujete za buržoazne: ali lahko natančno opredelite kriterije svoje kritike? Ali zadošča, če razkrinkaš

»kodeks«, ki je identičen z buržoazno nadvlado, če odkloniš pojme, kot so avtor, umetnina, da presežeš buržoazni horizont, horizont buržoazne kulturne ideologije? Videti je, da literarna teorija, ki jo razvijate, privilegira nekatere avtorje, priporoča Lautremona, Mallarmeja, Artauda, Batailla, Ponga... Po drugi strani pa ste pomembno številko posvetili Sadovi misli. Kakšno zvezo vzpostavljate med temi temi deli?

Odgovor: Lahko rečemo, da so buržoazni kodeksi zmeraj od znotraj pretresala protislovja, ki jih ni mogel obvladati — in zlasti napadalni povrati pisave, katere ideološka usoda je tesno povezana z usodo materializma. Materializem tukaj nosi pridevnik »semantičen«. Zaradi dejstva, da buržoazija nadzoruje vsa tekstualna produkcijska sredstva (založbe, prava), je treba boj prenesti na raven teh protislovij samih. Tako da jih podčrtavamo, jih dobesedno razložimo. Narobe bi bilo, če bi popustili (kot na primer Lucien Goldmann) vulgarnemu sociologizmu, ki ne razpozna ravnih skripturalne produkcije in ki s tem, da popušča klasičnemu buržoaznemu naturalizmu, lepi etiketo »naprednosti« na najbolj zunanji učinek teksta: na to, kar predstavlja. Takšna zmota samo vzdržuje buržoazni način branja (branje »smisla«), teološko, mistificirajoče branje, ki prav nič ne upošteva preobrazbe delovne sile v delo s površnega vidika »vrednosti«.

Ideološka globina teksta ni nič brez tega izrecnega temeljnega dela. Ravno to delo si prizadevamo razkriti tam, kjer ga niso prepoznali in ga niso niti opazili, zato da bi spremenili »referenčno os«, da bi predlagali drugačno klasifikacijo »temeljnih« tekstov, kot je buržoazna klasifikacija.

Marksistična literatura bi imela kaj malo zveze z buržoazno — toda prav tako ne bi imela nič skupnega s seštevanjem tekstov, ki so »eksplicitni« (samo na ravni njihovega označenega) v razmerju do bojev proletariata. To bi bila realna zgodovina realnih tekstov, ki se jih mora proletarijat polastiti, če hoče razumeti, v čem zagotavlja zgodovinsko kontinuiteto dela, ki poteka v buržoaziji in ki ga leta ne priznava, ga cenzurira. Drugače pa bi imel pravico samo do estetike po znanih cenah, antiznanstvene estetike, pravico do neke vrste pseudo-kulture, obrnjenega odseva tiste kulture, ki jo je zgodovinsko poklican preobrniti.

Vprašanje: Kateri so različni načini subverzije, skupne literaturi in znanosti? Če literatura ni znanost, kaj je potem njen poseben status (glede na znanstveno delovanje)? In posebej, na kakšen način je to opiranje na znanost in znanstvenost konkretno poseglo v prakso vašega pisanja in v čem jo je spremenilo?

Odgovor: Moč znanosti je v tem, da je anonimen tekst, ki zaznamuje s svojimi zaporednimi skauzijami nov dostop k »realnosti«, katerega posledice za družbo postanejo s pomočjo tehnike končne. Na pobočju, kjer bi jo bilo treba upoštevati, prinaša »literatura« pronicanje tega znanstvenega procesa v jezik in zato tudi njegovo ideologijo. Pravzaprav je zelo enostavno natančno opredeliti literaturo, ki je ali pa ni sodobna znanosti svojega časa. Ker pa gre največkrat za prikrito tekstualnost, ki jo proglašajo za »neberljivost«, moramo iz tega skleniti, da je način, kako se znanost »življa«, predmet neprestanega potiskanja, nenehne zanikanja. Če je »literatura« v dialektičnem razmerju z znanostjo, potem je to realna zgodovina, ki postaja dostopna za široke množice. Pisava je torej prevod znanosti, znanost prevajanja, kar pa ne pomeni, da prihaja za znanostjo, ampak da producira v jeziku (jezikih) tisto, kar znanost pomeni na ravni spreminjanja realnosti. Lautremon, Mallarme in Cantor, na primer, so resnično sodobni.

Od tod nujnost, da »literarni« delavec, če hoče ulti »leposlovju« in omenjenemu humanizmu prosvetarstva razdeljenega na neprepustne (neprodorne) plasti, obdeluje znanstveni tekst svojega časa, in svoje delo postavlja v zvezo z njim. Pisava realizira glede na svojo zgodovino in glede na zgodovino znanosti. Vsako drugo delovanje je lahko samo poceni estetika, impresionizem, subjektivizem in individualizem: približno takšno je v Franciji sedanje stanje buržoaznega okolja, ki se mu pravi »literarno«. Ko smo torej neposredno napadli to skrito neprodornost znanosti v službi buržoazije in ji prepustili njen klasični retorični kodeks (in literaturo), ki služi buržoazni ideologiji (estetični priboljški, ki se razklaplajo z učinki spoznavanja realne zgodovine). Koncept dialogizma (J. Kristeva) je pomemben zato, ker opisuje ta delovni proces med produkcijo znanja in produkcijo »literarnega« teksta.

Vsak tekst — daleč od tega, da bi nas vodil k večni »resnici« ali k ustvarjalni subjektiviteti — nas napeljuje k svoji zgodovinski situaciji v zvezi z drugimi teksti, ki jih je bolj ali manj zmožen brati znova, napisati njihove učinke.

Da bi se pokazalo v svojih pravih razsežnostih, takšno delo (ekonomsko) predpostavlja korenito spremembo družbe, v kateri živimo. Zakaj produktirani tekst se po definiciji obrača nase, je anonimen znanosti, ki je našel svoj ritmični jezik. Kot tak mora razkrinkavati zamude, cenzure, fantazmagorije buržoazne psevdokulture. Drugače rečeno, če znanost označuje »literaturo«, »literatura« (recimo raje: pisava) spreminja znanost v sceničen delujoč jezik, ki je vpisan v ekonomijo realnega. Še enkrat, dialektični materializem je edina teorija, iz katere je možno globalno misliti to gibanje.

Odgovor II: Ker je eden med nami izgovoril v anonimnosti, govori in piše za nas vse, toda to, kar med nami kroži, ni monolog. In dialogizem v Bahtinovem pomenu zahteva, da gremo še naprej, skozi napisano nas govori več. V tem kolektivnem kroženju, v tem pluralnem pisanju se dogaja najvažnejše.

Toda tisto, kar kot buržoazna ideologija postaja korenito vprašljivo, tisto, kar moramo subvertirati, ni enostavna govoreča ideologija. Zaviranja, zgube smisla ne najdemo samo na ravni buržoazne družbe, ki bi se speljala na lepo besedo: na temeljni hrup svojih »odmevov« ali »lepe poezije«. Ta raven je za nas prvi približek, ki je nenapaden. Moramo naprej, vse do te stopnje kritične zavesti: buržoazna

SEKSUALNA POSVETOVALNICA GLASUJEM ZA LJUBEZEN

ODGOVARJAL JE DR. MARIJAN KOŠIČEK, SEKSOLOG IZ ZAGREBA,
SPRAŠEVAL P. KVESIĆ (OT)

PK: Zakaj je seks sploh pomemben v življenju? (Jaz na vso srečo vem, toda sprašujem, da bi dobil zanimiv odgovor.) So ljudje, ki to pomembnost zanikujejo in trdijo: »Nam je lepo tudi brez tega...«

Dr. Marjan Košiček: Vloga spolnosti je v življenju velika in nihče od nas ne more reči, da ga spolnost ne zanima, ker če pravi tako, potem laže samemu sebi; spolnost je človekova naravna lastnost in nihče od nas ni »spolno nevtralen«, ampak je pripadnik enega ali druge spola, vsak od nas ima v sebi spolne potrebe; torej, če kdo trdi, da ga spolnost ne zanima, potem ga ta stvar bolešno zanima, vendar jo v sebi zavira.

Torej vidite, pomen spolnosti je zelo velik, ker gre za naravno potrebo, ki je človek ne more izkoreniniti, ampak mora z njo v življenju nekaj napraviti. Spolnost je tudi močan motiv za naše obnašanje; mnoge oblike človekovega obnašanja in mnoga njegova dejanja so motivirana ravno s spolnimi potrebami... Potem, spolnost obsega velik del emocionalnosti človeka in mnoge emocionalne reakcije so spet seksualno motivirane. Na nobenem področju življenja človek pozitivno in negativno ne doživlja tako močno kot na spolnem.

Človeška spolnost je motiv za zelo pomembne medčloveške odnose; to je odnos med moškim in žensko, splošno, je motiv za ustvarjanje kratkotrajnih ali dolgotrajnih, takšnih ali drugačnih ljubezenskih oziroma zakonskih skupnosti. In v zakonu se osnuje družina, in v družini se rodijo otroci. Zakonsko življenje je v veliki meri odvisno od tega, kakšno je spolno življenje, spolno življenje je v veliki meri odvisno od tega, kakšen je čustven odnos med partnerjema, družinsko življenje je odvisno od tega, kakšno je zakonsko življenje, vzgoja otrok je odvisna od tega, kakšen je odnos med starši in tako naprej.

Najpomembnejše je, da so ljudje, ki so zadovoljni v svojem spolnem, ljubezenskem, zakonskem življenju. Ti ljudje so v povprečju vedno produktivnejši od ljudi, ki imajo neurejeno spolno oziroma zakonsko življenje, ker kakršnakoli dolgotrajnejša razočaranja, nezadovoljstvo in konflikti na tem področju neizbežno izzivajo psihične motnje erotičnega značaja, ki potem vedno zmanjšajo delovno sposobnost človeka in njegovo splošno družbenost.

Trej je problematika človeške spolnosti zelo važna družbena problematika in ne privatna stvar, kot to posamezni modrijani mislijo.

PK: O skupinskem seksu...

Dr. Marjan Košiček: Hm! Da! Skupinsko spolno življenje, bolje rečeno. Ne vem, zakaj se sploh ljudje vznemirjajo zaradi tega, to je davno preživela stvar v družbi. Dvajseto stoletje ni iznašlo nič novega niti ne tako imenovani seksualni revolucionarji. Gre namreč za to, da se spolno življenje ne odvija v intimnosti, v izolaciji od drugih oseb, ampak v navzočnosti drugih oseb, to je ena oblika. Skratka, ena oblika je, ko dva ali več parov istočasno eden pred drugim opravi takšne ali drugačne oblike spolne zadovoljitve. Drugi tako imenovani pluralizem, je, ko nekaj oseb medsebojno izvaja nekakšno kombinacijo, ki jih vzajemno zadovolji, in tretja oblika so tako imenovani skupinski zakoni, pri katerih se menjavajo partnerji. To so tri popolnoma različne stvari! In tako, ko se govori o skupinskem seksu, se ne ve, o čem je pravzaprav govor! Vidite, kako se ta stvar površno jemlje.

Pluralizem je oblika, ki je znana v vseh kulturah, od perujske, kitajske, egipčanske in rimske, in pojavlja se vedno v kulturah, ki so na robu propada, pojavlja se vedno v dekadenci kakšne kulture, kot znak previsokega standarda, posledica preveč prostega časa, ko ljudje nimajo drugega dela, razen da si izmišljajo novatorije oziroma iščejo nove neobičajne užitke v spolnem življenju, ker jih običajni več ne zadovoljujejo, to pa zato, ker se v odnos med spoloma vnaša vedno manj humanosti, vedno manj čustvenosti, manjka povezava z osebnostjo partnerja.

In človek misli, da je zelo pameten, ko si je izmišljal takšen ekshibicionizem, ki ima svoje psihične motive, in dostikrat je to samo prikrita homoseksualnost ali zelo prikrit voayerizem ali vrsta drugih psihičnih lastnosti, ki jih nimamo za popolnoma normalne.

Tako je vrnitev na skupinske spolne odnose le dekadenca, znak izgubljanja tal izpod nog sodobnega človeka, ki ne ve več kaj hoče, in precejšnjo vlogo ima pri tem previsok standard. Mislim, da je zahodna civilizacija zaradi previsokega standarda obsojena na propad. To so znaki. V rimski, v helenski, v egipčanski kulturi, v indijski, povsod je bilo isto. To je sociološka stvar.

PK: Lahko bi rekli, da se je pojavil razkorak med standardom in zavestjo, tj. »doraslosti« ljudi v nje, in se javlja odtujitev in dehumanizacija človeka in objestnost...

Dr. Marjan Košiček: Gre seveda za tisti razred, ki je sploh imel standard. Sužnji niso imeli nikakršnega standarda, toda sužnjeposestniški razred je dosegel vrhunec in na tisti stopnji tehnološkega razvoja ni mogel dalje, toda še vedno so imeli visok standard in nobenega dela. Za človeka je nevarno, ko se ne bori za existenco, ker takoj, ko neha ta borba za življenje, postane dolgočasno. V tem je odtujitev — ko se ni treba boriti za življenje. Tudi to je sramotno, ko mlad človek dobi podarjen avtomobil od očeta! Za kakšnega hudiča neki se bo on boril?!

PK:...in potem ljudje poskušajo pomanjkanje kvalitete partnerja nadomestiti s kvantiteto.

Dr. Marjan Košiček: Človekovo spolno življenje je v zgodnjih fazah zahodne kulture trpelo za pomanjkanjem humanosti. Humanosti. Premalo je bilo zdrave čustvenosti v odnosu med spoloma in v tem odnosu je bilo mnogo deviacij, na primer: prostitucija, pa neuspeli zakoni, silno seksualno licemerstvo itd.

Zdaj bi pričakovali, da bo seksualna revolucija ukinila vse to, da bo prinesla predvsem humanizacijo v odnose med spoloma, da bo ta odnos čim bolj naraven, osvobojen licemerstva, laži, medsebojnega nasilja, prisile itd., in da se bo človek mnogo bolj angažiral kot človek z vsem svojim psihičnim potencialom v odnosu med spoloma.

In glejte, to se ne dogaja. S forsiranjem takšnih zakonov, skupinskega seksa, seksualnih orgij in kaj jaz vem še, s prostituiranjem spolnosti se dogaja ravno nasprotno. Vse se še bolj dehumanizira.

Spolnost postaja nekakšna rutina, oblika zabave, nekakšna spretnost, družabna igra...

Ljudje stare Indije niso gledali tako na spolnost kot mi, ki si delamo utvare, da smo bolj kulturni, dvajset stoletij za njimi. In ne samo, da nismo niti za dlako naprej, v seksualni kulturi smo se premaknili celo nazaj (Kama-sutra je najboljši dokaz za to!) Njim, recimo, skupinski seks sploh na pamet ni padel, prepuščali so ga živalim.

In meni ni nič všeč današnje propagiranje skupinskega seksa.

Zakaj se kakšen list ne potruži in piše o ljubezni? O ljubezni sploh ni več člankov. Kot da je izginila! Ljubezen, popolnoma naraven čustven odnos dveh ljudi, ni več zanimiva, kot da je nepotrebna, nepomembna...

Toda vidite, 99 odstotkov, če ne 100 odstotkov problemov, s katerimi ljudje prihajajo v ordinacijo, s krvavimi življenjskimi problemi, z življenjskimi tragedijami, in to ne samo mladi ljudje, ampak tudi starejši, zreli, 99 odstotkov teh problemov je zaradi ignoriranja ljubezni, nepoznavanja ljubezni in nezadostne hrabrosti.

In vsi ti slavni hipijevci in »grupnoseksaši« so najnavadnejši ljubezenski strahopetci ali, kot se temu strokovno reče — erotofobi. Vsi so erotofobi! Seksualna revolucija kot vse revolucije ima v sebi tudi svoje nasprotje — seksualno kontrarevolucijo, samo ta je na žalost prehitro nastopila; to je prav tisti, ki zase mislijo, da so veliki seksualni kontrarevolucionarji, ker nimajo pojma, kaj hočejo doseči s tem, kar počnejo. Seksualna revolucija je v tem, da spolnost preide na višji nivo, kot je bil prej, in ne...

družba je v svojem dejanskem delovanju tudi in predvsem nema igr. Načrt brez besed, zapleten toda vseskozi napisan.

Revolucionarno spodbijanje mora meriti predvsem to področje. Tukaj tako imenovana »literarna« operacija zadene na izredno odporno oviro. Kapitalistična struktura ni preprosto zgovorna ali govoreča: nevarno se vpisuje v teksturo družbenih odnosov. Menjalni proces, na katerem temelji — in to je odločilni moment prve knjige Kapitala — je tisto, »kar si nadeva obliko pogodbe«. Ta oblika je kot uklenjena v to področje. Med blagom in denarjem kot znakom, kot »Zeichen«, pride do cele vrste premestitev (Stellenwechsel). V prostoru ali na sliki, ki ju vsebuje. Ravno Marx se je lotil te ekonomske pisave sveta: pri njem najdemo celo lingvistiko nemega, grafije, lingvistiko, ki stopa po sledi teh brazd ali teh »cirkulacijskih kanalov«, vtisnjenih v kovino ali v papir — in v kožo živih ljudi. (Glej Compact Mauricea Rocha). Vtisnjenih ali surovo »vkovanih« (kot so se radi izražali nacisti), kadar se v to strukturo vpiše fašizem. Spomniti se moramo: prva pisava s Krete začenja zgodovino Zahoda s svojimi popisi in računi na glini: in tam se je ta pisava pojavila celo pred denarjem. Ko je portugalska plovba odprla svetovni trg, s čimer se je, kakor nas na to opozarja Marx, začela moderna zgodovina kapitala, se je hkrati s tem spremenila kartografija in računovodska pisava: po portugalsko »escrituração«. To je tisto novo »zapisovanje«, ki bo porisalo svet z mrežo in črtami, bi rekel Marx, v katerih bodo vsa ljudstva ujeta in »požrta« v prepletanju — Verschlingung. Takratna nova pripoved, se pravi Cervantesov ali Sorelov antiroman, buržoazni roman, je po tej ceni. Po teh bančnih pisavah iz Liverpola, v tej skripturalni pisavi se bo dogajal promet s človeškim blagom: zdaj je v ameriških uporih črncem krvavo to, da je stisnjen v škripec, ki ne more kravetiti.

Prav zato pomeni spodbijati romaneskno pripoved kot pisavo, ki naj bi bila evidentna, razgaljati to tkivo, ta vpis. Če se vse delujoče zanke pripovedi dotikajo z vseh strani, se tudi zlomijo zapahi prepletanja.

»Literatura« se (ironično) spreminja v lastno znanost v trenutku, ko začne izvrševati akcijo. Rimbaudovsko-ducassovski razpor v 1870. letu — okrog Komune — razpor surrealizma in formalizma — okrog Oktobra — sta videla, kako so se mešali stari, dobri retorični kodeksi pripovedi. Do te točke, da se je pojavila temeljna poljubnost njenega spočetka (začetka). Mallarmé: »izogibati se pripovedi« — do točke, ko kot na gledališki sceni, »izgovarjati pomeni proizvajati«. (Chomsky: na začetku je slovnica, ki spočne izgovorjeno). Kaj moramo storiti: pisavo, ki razgalja svoj začetek, s tem da pokaže na zavzemanje sveta. In ki že ve, da se sama znova popisuje. Znova napisati Fenelona, »častitljivega prelata«, je kot s prstom pokazati na poljubnost »večne« pripovedi. Od Poezije Ducassa do Aragonovega Telemaha se kot praksa pojavlja ta teorije prvotne predpisave. Kot taka je »literatura« tista znanost, ki ne napreduje, je pa pred vsakim procesom.

Prevedla Zoja Skušek-Močnikova

JULIA KRISTEVA SEMI OLOGIJA I N „LITERATURA“

Ali zavzema tako zvana literarna praksa privilegiran položaj na področju semiologije?

Za semiologijo literatura ne obstoji. Ne obstoji kot beseda ali več besed, še manj kot estetski objekt, ampak le kot posebna semiotska praksa (pratique sémiotique particulière), ki ima to prednost, da problematiko produkcije smisla ((ki si jo zastavlja nova semiologija)) naredi zapletljivo bolj kot vse drugo. In kot posledica jo zanima le mera, v kateri je ona »literatura« motrena v svoji neupogljivosti kot objekt normativne lingvistike (kodificiranje in označene besede). Lahko bi uporabili tudi izraz »pisanje« (l'écriture), ker gre za tekst kot produkt, da bi ga tako ločili od pojmov »literatura« in »beseda«. Razumljivo je torej, da je lahkomišelnost, če ne že zlonamerno pisati »beseda« (ali pisanje), »govorjena beseda« (ali pisana beseda).

Literarni tekst kot praksa »ni združljiv v spojmom, ki je zgodovinsko determiniran kot »literatura«. Vsebuje zrušenje in popolno predelavo mesta ter učinkov tega sanja se masovno osvobaja mita in predsodkov, da bi se mislila dobesedno in v svojem prostoru. Prakso je treba določiti na nivoju »teksta« v meri, v kateri se odslej ta beseda vrača neki funkciji, ki pa jo pisanje »ne izražaa, ampak z njo razpolaga. Dramatska ekonomija, katere »geometrijski prostor« ni uprizorljiv (se igra).«

Vsak »literarni« tekst je lahko vzlet kot produktivnost. Literarna zgodovina ponuja torej od konca XX. stoletja moderne tekste, ki so celo v svojih lastnih strukturah neuprizorljivi (Joyce, Mallarmé, Lautréaumont, Roussel). Semiologija produkcije se mora lotiti teh tekstov tudi zato, da bi združila svetopisemsko prakso, obrnjeno k produkciji, z znanstveno mislijo v raziskovanje produkcije. In tudi zato, da bi iz tega raziskovanja ugotovili vse konsekvence, se pravi medsebojne preobrate, ki si jih vzajemno nalagata ti dve praksi.

Tako izdelani semiotski modeli, izgotovljeni na in iz modernih tekstov, se obračajo k »socialnemu tekstu« — k socialnim praksam, kjer je »literatura« le ena sama nevalorizirana varianta — da bi jih tako lahko mislili kot transformacije-produkcije v teku (en cours).

Prev. Duša H. J. — (A. M.)

praktikant z diplomo

»Tovariši, moje izobrazbe ne cenijo!« Jaz pa nosim v sebi velike reči: kako dvigniti proizvodnjo v tovarni zobčnikov, kjer delam. »To je nosečnost hude sorte,« mi pravijo. Vljudni so z mano, pozdravljajo me. Do glavne projektantske mize pa me ne pustijo. Odrinili so me nekam v kot, med olupke banan, ki sem jih pometel izpod nog... »Kolega je prišel iz prakse in nam opeva svojo kariero.

Prvi dan so me peljali skozi vse oddelke. »Mi ne potrebujemo nobenih Nikolov Tesel,« mi je dejal tehnični. Požrl sem slino in prikimal.

Drugi dan so me peljali h generalnemu: »Mi ne potrebujemo nobenih revolucionarjev, delavci naj mirno delajo svoje zobčnike, plače so čedne. Družinice se rede. Banke so nam naklonjene, devizni priliv je ugoden, izvoz pokriva uvoz. Naše podjetje je kot vrt — vse je za trg. Hmmm, telefonirali so mi, da nosijo v sebi nekakšne ideje. O vertikalnem upravljanju, izločitvi administracije, nekakšno velikoindustrijsko kugo. Upam, da se ne boste preveč razbohotili! Damo vam laboratorij, tam lahko tri leta, kar traja vaša praksa, kuhate, emarite, varite in neovirano izumljate. A gorje, če boste poskušali okužiti moje otroke!« (S tem je mislil svoj kimavski kolektiv.)

Sel sem med epruvete, spihal prah z njih in pričel. Po Lindströmovi metodi sem prišel do pozitivnega koeficienta 0,89 procenta izkoristka odpadnih, osrnuh materialov. V tej tovarni so odpadke metali na Odpad oz. Dinos. Zračunal sem, da so sami sebi grobarji: v petih letih so na zgubi za trideset milijončkov. To sem na koncu seje delavskega sveta tudi povedal. Vsi so planili pokonci.

»Tako zelenilo mi že ne bo solilo pameti,« je zarohnel tehnični. Glavni pa me je poklical v kot in zašepetal: »Na Dinosu dela moja žena in moj svak. Tudi braj je tam. Mi jim povečamo bruto dohodek za 12 %. Kdo bi nabavljal drage stroje za topitev odpadkov iz Nemčije?«

»Naredil sem načrt za naš stroj, jutri vam ga pokažem,« sem zahlipal. »Vsi deli so kupljivi v moji mili domovini, če dovolite. Hidravlično stiskalnico lahko odkupimo iz tovarne Batič iz Kragujevca, kalupe lahko vlije Litostroj, načrt za vezne plošče imam že v pripravi... manjka samo še odobritev delavskega sveča in takoj lahko pričnemo topiti naše odpadke, ki bi se tako vračali nazaj v proizvodnjo...!« Direktor je zapuhal in odbrzel.

Po tem pogovoru so me začeli čudno gledati. Skoraj nihče se ni z menoj več pogovarjal. Sel sem k psihiatru in se dal preiskati. Začuden me je pogledal.

Ta je odkril pri meni zavrti psihična stanja, psihomotorično zavrtost, bornost asociacij, depresivne ideje, nekritično agresivnost in neuprtdljivost. Dopovedoval mi je, da sem depresivni tip, da bi mi malo deželskega življenja dobro delo... Sel sem na deželo in globoko dihal mesec dni. Ko sem se vrnil, je bil na mojem mestu drugi projektant. Pri direktorju sem našel na obisku mojega psihiatra. Gledala sta si v oči in se smehljala. Zdrvel sem k izhodu. »Psihiater in direktor sta si polbrata,« me je poučil vratar.

Zdaj premišljam o kmetiji in prašičih. Težko novemu zobčniku med rjo!

IVAN CIMERMAN

poletni čas po starem

Na včerajšnji seji zbora mu je odgovoril republiški sekretar za pravosodje in občo upravo dr. Viktor Damjan, ki je poudaril, da sodi vprašanje v pristojnosti federacije. Menil je tudi, da tega ne bi mogli izpeljati brez predhodne preučitve vrste vprašanj. Med njimi je, na primer, vprašanje uskladiitve voznih redov na mednarodnih linijah vseh vrst. Jugoslavija meji na sedem držav, med katerimi ima samo Italija tako imenovan »poletni čas«.

Izvršni svet Slovenije je že leta 1968, ob razpravi o petdnevnem delovnem tednu v naši republiki, predložil zvezremu izvršnemu svetu v preučitev tak predlog, vendar ni našel na odziv. Splošno mnenje pa je, da italijanski poletni čas moti enotnost časa v srednji in zahodni Evropi.

J. Sn.

Zavzete žlahte predlagateljev naj se v poletnem času za eno uro prej odpravijo proti Trstu, pa prav tako ne bojo zamudile za v štacune.

integracije

Kot prvi vam sporočamo, da bo 28. aprila svečano potrjena integracija ljubljanske PREHRANE in slovenskega izvršnega sveta v prostorih nove hladilnice. Še istega večera pa bo slovesno proglašena secesija piranske občine.

ne imenuj po nemarnem

Reakcionarnim elementom, ki si sposajajo študentsko ime, sporočamo, da bo skupščina SRS na vsako novo anonimno pismo uvedla poseben davek in dohodek namenila za subvencioniranje Tribune. Zato — ne imenuj po nemarnem študentskega imena!

obvestilo

Ker Bitka na Neretvi ni dobila Oscarja, bo Tribuna odslej spet izhajala na 16. straneh.

marx je mislil na jugoslavijo

ko je z Engelsom v Manifestu komunistične partije zapisal tudi, da bodo v najnaprednejših deželah med drugim uporabili naslednje ukrepe, ko bo proletariat prišel na oblast:

2. visok progresivni davek;
3. odpravo dednega prava;
6. centralizacijo vsega prometnega sistema v rokah države;
9. združitev kmetijskih obratov z industrijskimi; vplivanje na to, da se postopoma odstrani razlika med mestom in deželo;
10. javno in brezplačno vzgojo vseh otrok, ... združitev vzgoje z materialno proizvodnjo itd. (Marx-Engels: Manifest komunistične partije, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1958, stran 46).

Tribuna se zahvaljuje tovarišu Marxu za predlagane ukrepe, ki jih vsem odločujočim faktorjem iz srca priporoča v premislek.

ergo

Vsem sovražnikom Tribune, ki nam očitajo, da ne predstavljamo in zastopamo vseh študentov, sporočamo: član uredništva je stalni član državne reprezentance v rugbyju — torej predstavnik 20 milijonov Jugoslovanov. Ergo.

zoprnikom milana dekleve

za določen čas odsvetujemo z njim vsaki sukob u polemiki. Pred kratkim je bil v Smederevska Palanka eden boljših igralcev zmagovite rugby-reprezentance.

ko višlje stoji, dalje (se ga) vidi

Sodeč po prikazovanju na malih ekranih, je vse nagraje Sklada Borisa Kidriča za izumiteljstvo in inovacijo pobral tov. Sergej Kraigher.

razvlečen tv

program je kriv, da je reklama odrinila (izobraževalno) oddajo Sestava in tehnična izpeljava Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Pralni praški nam gotovo bolj(e) služijo, pa tudi navodila za njihovo uporabo so preprostejša.

krimić

o srbohrvaških izposojenkah v nadaljevanjih! To delikateso nam kuha vsako sobotno delo. Hepiend dvomljiv.

s prstom

pokaži, ti presneti Pogačnik, na krizo v slovenski literarni zgodovini in nikar tako na splošno ne blamiraj naših prominentov! Naj se ve, kdo je čist in kdo ne.

mile klopčič

je pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika A—H izgubil nekaj oči. (Tovariš, št. 14). Kdor jih najde, naj jih da nazaj, ker je bil opazovan.

vsak slovenec

ima bogat, gibek, živ, močan jezik. (Tovariš, št. 14).

● čovjek u papučama o sebi misli da je potpuni gospodar svog slobodnog vremena, ali ipak će podesiti svoj seksualni život prema završetku večernjeg tv-programa.

● važno je shvatiti da je homo consumens hipoteza a ne ohogotvorena vječna ljudska priroda i nju se kao takvu može mijenjati, pa i srušiti.

»Kulturna politika«, kako je mi shvaćamo, pokret je koji okuplja sve mlade stvaraoce, koji bez obzira imaju li u rukama dljetu ili pisaču mašinu, stvaraju novo okruže.

Slobodan Šnajder (Studentski list, Zgb.) u traganju za izgubljenom kulturom:

urednika

Iz zanesljivih virov smo zvedeli, da kandidirata za odgovornega in glavnega urednika pri znanem tedniku MLADINA tovariša Jernej Jung in Edvin Fliser.

možnost

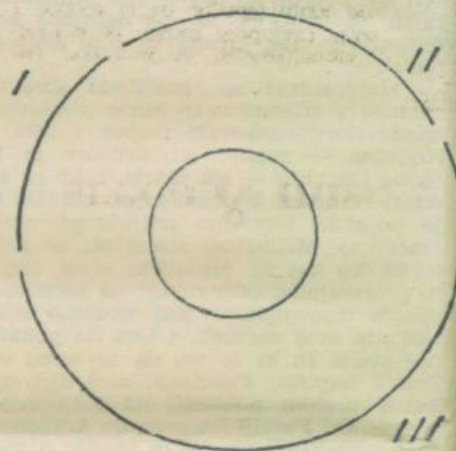
programa CEFF 10.000 m visoko

DUSAN STOJANOVIĆ
GEFF dela iz letala

1000 m v zraku
60 m² oblaka GEFF izbor globina
3000 cm² na 100 m² padavine GEFF izbor površina
1000 m, 875 m, 125 m nadmorske višine
Zagreb GEFF izbor temperature

produkcija N S prikazuje

/PERCEPIRAN PROSTOR // PROGRAMIRAN PROSTOR /// MISEL PROSTOR

srečo & nuša

naj posvojita že izgotovljenega otroka; (ponuja se Marko Slodnjak). Tako bodo v bodoče lahko odpadli njihovi projekti v zvezi z izdelavo. Vsled številnih projektov je Nuša zanimala tudi druge projekte.

ŠTUDENSKI LIST TRIBUNA UREJAJO:

ŠTUDENSKI LIST TRIBUNA UREJAJO: Milan Dekleva, Stanko Hočevar, Jože Konec, Andrej Medved, Jaro Novak, Srečo Dragan (likovni urednik), Marko Slodnjak, Slavko Splihal, Tone Stojko (urednik fotografije), Sašo Šrot (odgovorni urednik), Marko Svabič, Dušan Tršar (tehnični urednik), Peter Kuhar (lektor).

TRIBUNA — Izdaja 10 SS ljubljanskih visokošolskih zavodov — Uredništvo in uprava Trg revolucije 1/II — Telefon 21-280 — Tekoči račun 501-8-78-1 — Letna naročnina za študente je 15 din, za ostale 20 din — Cena posameznega izvoda 1 din — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Tiska ČGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1, telefon 23-522 — Poština plačana v gotovini.